

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Historiae Concilii Tridentini Liber Decimvsseptimvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11718

1

HISTORIAE CONCILII TRIDENTINI LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

NOVA contentio de mansione. Archiepiscopus Lancianensis ad Pontificem missus à Legatis, eiusque mandata. Grauissimarum petitionum volumen missum à Casare ad suos Oratores, Concilio deferendum; & executio retardata, ipso demum Legati operâ consentiente. Studia à Vicecomite Tridenti impensa, & nuntij ab eo Romam scripti de rerum statu. Mantuanus à Pontifice postulat abeundi veniam. Repulsa. Iterata postulatio. Officia Casaris ne is discedat. Illi à Pontifice satisfiit. Bauarus Orator exceptus. Mutuae contestationes de prerogatiua inter ipsum & Venetum. Quae idem petierit à Concilio. Difficultas ac dilatio de articulis supra Calicis concessione. Dissensiones Patrum de dogmatibus quae minores Theologi comprobarant. Reditus Lancianensis, & sensus Pontificis ab eo relati. Pontificis litterae, quibus responsum redditur iis Episcopis, qui communi epistola purgauerant Romae criminationes sibi illatas. Mandata Vicecomiti tradita; eiusque studia ad conciliandos inter se Mantuanum & Simonettam. Correctiones morum agitata, ac statuta. Suauis animaduersiones super his perpensa. Decreta & Canones Fidei stabilita, ac varia Patrum disputationes de utroque argumento. Nouae rationes bis obiectae à Sal-

Pars III.

A

merone

merone & à Torres, pridie futura Sessionis. Sententiarum in eadem Sessione Varietas, & exitus. Qua Suavis considerat de illius Decretis, expensa. Mantuanus & Simonetta reconciliati. Philippi Regis litteræ, quibus à postulato ut Continuatio declaratur desistit, & Hispanos Præsules debortatur, ne caput de mansione urgeant. Documenta Legatis à Pontifice super eo data. Articuli minoribus Theologis propositi de Missæ sacrificio. Opera à Lansaco adhibita, ut Theologi & Episcopi à Gallia mitterentur. Litteræ Regina, quibus eos affirmat aduenturos, & prolationem petit, sed non obtinet. Profectio in Galliam Fabri Oratoris, eiusque litteræ ad Reginam. Præferuida Cæsaris postulata, ut Calix concederetur. Difficultates obiectæ, & temperamenta ad res superandas excogitata.

CAPVT PRIMVM.

Generalis cœtus die sexto Iunij, in quo quinque articuli de vsu Eucharistiæ proponuntur. Noua contentio hîc excitata de mansione, & promissio à Mantuano facta ad eam sedandam. Archiepiscopus Lancianensis missus ad Pontificem à Legatis. Petitionum volumen, quod à Cæsare eius Oratores accipiunt, exhibendum Concilio. Huiusce rei executio per Præsides impedita.

1562.
 a 6. Iunij
 1562. in A-
 ctis Paleotti,
 & Arcis Ro-
 manæ, & in
 epistola Ia-
 drensis, 8. Iu-
 nij.

LEGATI, quod antea Hispanis sponderant imple-
 turi, biduo post Sessionem^a ad generalem cœtum Pa-
 tres aduocarunt, proposueruntque perpendendos à
 minoribus Theologis eosdem ipsos articulos, qui in
 promptu fuerant ut expendere in Concilio Iulij,
 cum repente solutum est. Hi erant quinque, ad usum Eucharistiæ
 spectantes.

An ex Diuino præscripto quilibet Christianus teneretur utramque
 speciem sumere in Eucharistiæ Sacramento.

An rationes, quibus Ecclesia Catholica adducta est ad Eucharistiæ
 præbendam laicis, & etiam Sacerdotibus non celebrantibus sub sola panis
 specie, adeò retinenda essent, ut nullo pacto vsus Calicis ulli esset per-
 mittendus.

Si, ubi ex honestis causis, & charitati Christianæ consonantibus, æquum videretur concedere usum Calicis alicui nationi seu regno, habendum id esset sub quibusdam conditionibus, & sub quibus.

An accipiat aliquid minus qui vitur hoc Sacramento sub vna tantum specie, quàm qui sub vtraque.

An necessarium sit lege Diuinâ, hoc altissimum Sacramentum porrigere pueris, antequam ad usum rationis perveniant.

Dicerent Theologi, quid firmitate Fidei credendum, quid tamquam hæresis reiiciendum esset.

2 His propositis assensu sunt ij, qui ante Granatensem verba fecere. Sed hic cœpit dicere: Primum articulum in Synodo Constantiensiam fuisse definitum, adeoque nouâ trutinâ non indigere, sed solum nouâ confirmatione: reliquosque pariter ad eum manifestò patere, vt diurno labore opus non esset. Satius igitur sibi videri, vt illis ad iiceretur in eadem Sessione Sacramentum Ordinis, atque vt ita de mansione ageretur: mirum sibi esse, quòd illam ad legem Ecclesiasticam quidam redigerent: rationes, quæ ad id adducebantur, eò confesso indignas videri; ac proinde ab illis ipsis magis se confirmari in contraria sententia, validissima atque sanctissima, pro qua mori ipse minimè dubitasset: se non posse illius argumenti memoriam non sæpius reuocare, ob ingentia commoda quæ in eo animaduvertebat; atque impatienter optare, vt res à Synodo definiretur, quòd inciperent palàm conspici fructus, quos ab eo sacrosancto conuentu Christiana Respublica sibi pollicebatur.

3 Postremis hisce verbis vehementer commotus est Castanea Archiepiscopus Rossanensis, qui ex opposito arbitrabatur, nullam disputationem maiori futuram incommodo quàm ea, pro temporum conditione. Quare vbi loquendum ipsi fuit, acriter de quibusdam eonquestus est, qui & quæ de nouo proponebantur tamquam leuia despiciebant, cum tamen reuera essent eiusmodi, vt illi disputantium numero tempus deforet, & in singulis cœtibus studebant importunam illam controuersiam excitare, interrupto aliarum rerum processu maioris emolumenti: nec temperare sibi potuit, quòd minus id expromeret formulis acerbioribus, quàm opus fuisset consuetæ modestiæ suæ, & opportunitati illius negotij. Quapropter, vbi per prudentem dissimulationem ictu declinato telum in irritum cecidisset, per intempestiuum iracundiæ sensum eo repercussio effecit, vt ab eo vulnus infligeretur. Etenim inflammati à mordaci Castanæ sermone ij qui cum Granatensi in sententia mansionis

1562. concordēs erant, ac præfertim Beccarellus Archiepiscopus Ragusinus, Bartholomæus de Martyribus Bracarenſis, Callinus Iadrenſis, acerbis formulis confutarunt id quod rebantur cedere in reprehensionem offensionemque communem. Idcirco, prout mos est conuentibus qui ex pluribus conflantur, vbi plerique in dicenda ſententia non tam memoriã retinent quod initio propositum est, quàm quod postremo loco depromptum, destitutum penè fuit prius argumentum, excitatumque vniuersale ac feruidum certamen de eo quod Granatensis fortuitò dixerat.

Eà re commotus Mantuanus, præuidensque naufragia, quæ accidere poterant ex improuisa illa fluctuum agitatione, si ea in procellam ruere sineretur, blandã simul & ad maiestatem compositã ratione intercessit: Mirum sibi esse, quòd in argumentum tam alienum vellent eam disputationem inserere: se suosque collegas polliceri, ea de re suo loco nauiter actum iri, cum ad Sacramentum Ordinis deuentum esset: fidem ab illis habendam Cardinalibus, & eiusmodi conditionis, & Sedis Apostolicæ Legatis. Hoc pacto Gonzaga Patres ad rem reduxit, quamquam non omnino. Etenim Sanfelicius & Caselius laudarunt quòd Legati frangerent crebrius quorundam audaciam, qui volebant in Episcoporum subselliis agere Præsides, perinde quasi plures quàm quinque Synodo præfiderent; Serigus verò Castellanensis Antistes, qui eo die, vice Massarelli ægrotantis, Concilio à secretis erat, palàm improbauit eam primi Legati promissionem, ceu futuram plurimarum offensionum causam. Contrà verò Segouienſis Episcopus, Reatinus, & alij postulata iterarunt, vt declaratio de mansione quamprimùm conficeretur; simulque confutarunt castigationes habitas à Patribus modò nominatis in eos qui facultatem ac libertatem singulis in Concilio debitam vsurpauerant. Et sanè Mantuanus eo consilio, quo sibi persuaſerat excitas ibi turbas sedatum iri, paulò post alias in seipsum tum Tridenti tum Romæ concitauit; perinde ac si nimium sibi arrogasset, dum communi Legatorum nomine pollicebatur id quod nondum inter eos conuenerat, obstringeretque & ipsos & Pontificem ad rem expendendam, quam potius omit-
ti optabant. Verùm plurimæ litteræ à se & à collegis simul ad Borromæum scriptæ, in quibus exponebant commune propositum reiiciendi illius examinis ad Ordinis Sacramentum, & responsiones redditæ, vbi Pontifex id consilij haud respuebat, sed alterutrum committebat, vt nimirum aut rem sopiendam, aut protrahendam curarent, satis Mantuano persuadere potuerunt, tacitum
haberi

haberi consensum de huiusmodi promisso; præterquam quod ini- 1562.
quum est, in repentino discrimine eam in hominibus consilij præ-
stantiam postulare, quam præmeditatio ac tempus suppeditarent:
quemadmodum plane iniquum fuisset exigi in Virgilio ex tempore
præstantissima carmina, quæ in Æneide elaboravit.

5 Patribus igitur in memorato cœtu ad rem regressis, eorum aliqui
cum Guerrero sentiebant, primum ex quinque articulis esse omit-
tendum, quippe Constantiæ iam decisum. Sed Episcopus Quinque
Ecclesiarum dixit, multa post eam decisionem exagitata fuisse à re-
centioribus hæreticis, quæ illi obiectabantur, & opus esse, ut in illo-
rum abiectioe huius firmitas ostenderetur. De quo Galli pariter
conuenere, affirmantes, id plurimum profuturum ad multos in Fi-
de confirmandos: sed inde potissimum res promotæ, quod cogno-
uerit Synodus, eos ipsos articulos fuisse missos ad Concilium Iulij
à Carolo V. quod Germaniæ satisficeret, & tunc Patres consensisse,
illorum examen amplexatos.

6 Postridie huius conuentus Cæsariani detulerunt ad Præsides vo-
lumen quoddam^b, à Ferdinando ad se missum^c, ut Synodo trade-
rent: in quo re ipsa Cæsar obstabat, ne Continuatio declararetur:
querebatur de agendi ratione à Legatis adhibita: efflagitabat quam-
plurimas, easque grauissimas emendationes tum in Capite tum in
membris Ecclesiæ; & ut paucis dicam, liber ille complectebatur
magna ex parte sensus iniectos inexperto Religionis studio quo-
rundam proborum, ab eorum arte, qui omnem impendebant ope-
ram ad eleuandam Synodi ac Præsidium dignitatem, splendorem-
que Pontificatus minuendum. Legati vehementer eo sunt com-
moti; cumque Archiepiscopo Pragensi ostendissent, quantâ tum
Concilij tum Cæsaris indignitate volumen illud conuentui tradere-
tur, eos cohortati sunt, ut tantisper suspenderent, dum ipsi per of-
ficia Nuntij Ferdinandum ab eo consilio dimouerent. Quin præ-
tereâ Muglitzius, eâ opportunitate quâ breui per dispositos equos
iturus erat ad suam Pragensem Ecclesiam, ut Regem Bohemiæ co-
ronaret, suscepit in se munus id Cæsari suadendi.

^b Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
8. & 10. Iu-
nij, & nar-
ratio Mu-
sotti.
^c 20. Maij
1562.

7 Verum enim in comperto esset, per media temperamenta neutri
partium satisfieri eo ipso tempore, quo Cæsar querebatur de Lega-
tis, quippe ad declarandam Continuationem paratis; necessarium
ipsi duxerunt, ut apud Philippum Regem illius declarationis mo-
ram excusarent, & litteras super ea re communi nomine ad eum
scripserunt. Operæpretium pariter existimarunt, ad Pontificem
legare cordatum hominem, negotiorum expertum, & de rebus

1562. probè doctum, qui videndum eius auribus exponeret, longè melius quàm litteræ oculis subiecissent, rerum præsentium statum, & futurarum apparatus: atque ad id selectus est Leonardus Marinus Dominicanus, Archiepiscopus Lanciani, nobilis Genuensis.

Hoc pacto qui summis in rebus ad commune bonum laborat, non modò communem plausum sibi polliceri non potest, sed opus habet se quasi vndique reum purgare.

C A P V T II.

Documenta à Legatis tradita Archiepiscopo Lancianensi de Synodi processu, ac de decisione articuli super mansione.

QUamquam fuisset vniuersè iniunctum Archiepiscopo, vt coràm edoceret Pontificem de cunctis rerum conditionibus; summa tamen documentorum, quæ tradita ipsi sunt, in duobus vertebaratur: quæ duo, quasi poli in illius sphaeræ motu, ab Altempio proponenda Pio dicebantur, si pro suscepto priùs consilio iturus ille fuisset ad Pontificem, vt ipsorum contumaciam excusaret. Alterum erat solutio, seu translatio Concilij; alterum, declaratio de mansione.

8. Iunij
1562.

De priori; Rumorem hîc increbuisse, quem alebant ex parte quidem litteræ Romæ scriptæ, nonnisi de hac Synodi dissolutione à Pontifice cogitari, ad imponendum intolerabili dispendio finem; ex parte verò crebri sermones, qui Tridenti habebantur, quò Synodus aut in præsentia terminaretur, aut aliò transferretur. Id Patrum compluribus necessarium videri, causantibus nonnullis, oportere Episcopos remitti ad ipsorum greges, quibus contagionis periculum imminabat sine Pastorum custodia; nonnullis, aliam stationem esse eligendam, cum ibi ampliùs consistere non liceret tum ob annonæ caritatem, quæ accessione exterorum intolerabilis euasisset, tum ob hospitiorum penuriam, quippe non angusta solum erant, sed cuncta iam occupata, vt ampliùs non superesset locus iis qui accessuri erant; tum etiam ob discrimen, quòd Patribus impendebat ex propinqua hæreticorum furentium potentia, qui nouis proscriptionibus irritati, ad arma conspirassent: adeoque iam multi Præsules consilium agitabant vnà inter se conueniendi, & communi nomine id postulandi.

Iam verò Pontificem super eo Præsides admonebant, cum Synodus duplici de causa coaluisset, vt Ecclesiam hæresi purgaret, eamque vt in moribus reformaret; non posse Pontificem ab incepto deli-

desistere antequam vtrumque compleisset, nisi ob causas quæ ipsum cogèrent, quales forent aut bellum, aut pestis, aut notabilis ciborum caritas; aliter timendum esse, ne nationes, quæ tam auidè illam peterant, coactamque tam frequentem aspiciebant, vbi postea tenuis obtentu causæ interruptam cernerent, aut sibi prospicerent per proprias nationum Synodos, aut illam prosequi sine Pontificis Legatis auderent, vt Basilæ accidit, cum graui discrimine ingentis in Ecclesiam cladis. Non posse id contingere, nisi tantumdem ignominia in ipsum redundaret, quantum gloria ob religionis studium, animique virtutem in ea cogenda eidem accesserat. Ne grauaretur animo recolere, quam valido incitamento forent in eo casu perduelles in Apostolicam Sedem prouinciis ipsi hæcenus obsequentibus, vt illæ ad schisma prolaberentur, si forte (gnari, quam illæ vehementer cuperent hoc pharmacum, quo aut purgarentur, aut illæsi seruari,) possent per aliquam veritatis speciem affirmare, Petri successorem nihil de ipsorum salute laborare, quando in eius æstimatione plus habuisset ponderis tenuis ærii sui sumptus, aut tenue suorum tribunalium incommodum, quam illorum exitium. Sibi persuadere Legatos, ea Româ scribi ex Aulicorum sermonibus, non ex Pontificis voluntate. Eos Episcopos Synodi, qui solutionem illius cupiebant, vt ad suas Dioceses remigrarent, studio religionis impelli, sed non secundum scientiam, vt Apostolus loquitur; quoniam maiorem de propriis Ecclesiis, quam de vniuersali rationem habebant: verum inexcusabiles eos esse, qui iacturam animarum in vniuersa Christiana Republica corporum suorum incommodis posthabebant. Extra hos aduersos casus iam adductos nullum superesse locum ad Concilium dimitendum, nisi duobus modis. Priorem esse, Vbi inter Philippum Regem & Cæsarem conuenire non posset de Continuatione, nam eâ declaratâ, adeoque abeuntibus Germanis ac simul Gallis, æqua supereretur ratio, ne prosequerentur Oecumenicam Synodum cum solis duabus nationibus, Italica & Hispanica. Licere proinde, id si accideret, eam suspendere, exhibitâ à Pontifice per se Cæsari eâ quam posset æquâ gratificatione, nec minùs eo concessio Gallis aut penitus, aut magna ex parte, quod ipsi suis in conuentibus postulandum decreuerant. Alterum modum tollendi statim Concilij, sed honestum ac fructuosum, videri, si Octobri proximè futuro, quo tempore Cæsarea Comitia erant habenda, perfecta iam esset vniuersalis Ecclesiæ emendatio, ac dogmatum decisio, quæ sub Iulio fuerant intermissa, simulque si Cæsar efficeret, vt Protestan-

tes

1562. tes Concilium adirent. Etenim quemadmodum, vbi voluissent hi Concilio acquiescere, audiendi erant; ita e contrario, vbi iudices neutri partium suspectos postulassent, aliasque indecoras conditiones, iuxta ac alias petiere, licuisset eos dimittere, simulque dimittere Concilium; quippe quod ad eam vsque diem apertum extabat, vt illi reuocarentur ad frugem, & fructum abunde protulerat, à Catholicis decerpendum.

813. Maij
1562.

Gradum postea faciebant ad articulum de mansione, quem Pontifex illis iniunxerat vt sopiendum curarent. Huiusce rei causa erat (quemadmodum seorsim ac fidenter scripsit Borromæus ad Simonettam Legatum ^b) non quidem, quod ex definitione, ius in ea Diuinum affirmante, viderentur ea incommoda, quæ nonnulli arguebant, in Pontificem dimanare; sed quod, præter inflatam Theologorum Patrumque contentionem (quâcum neque decorum neque conducibile censebatur Decretum edi, cum rumor, tametsi falsus, Aulas Europæ vniuersæ peruasisset, eam decisionem in exitium Sedis Apostolicæ tendere) fieri non poterat, vt absque aliquo illius probro apud vulgus ea sanciretur in conspectu Pontificis à suis Legatis. Cum igitur is euperet quæstionem sopiri, simul ab illis quæsierat, num ipsis probaretur, vt Diplomate Pontificio mansio præciperetur, multis adiectis priuilegiis eius obseruantia, grauibisque pœnis eiusdem violationi. Porro de illa sopienda dicebant: Si liberum id ipsis foret, se libenter perfecturos; cum animaduertent in eo Patrum dissidia, & incommoda Romæ perpensa tum in definitione, tum in certamine: verum id difficulter peragi posse sine Concilij elade, & sine dedecore Pontificis, Legatorum, & Aulæ Romanæ, quæ insimularetur, quasi eam decisionem recusaret, quod suam ipsius emendationem recusaret. Satius sibi videri, si articulus altera ex duabus formis definiretur. Prima erat, Vt à Theologis prius agitaretur, dein à Patribus, postea verò pro maioris partis sententiâ res sanciretur. Altera, Vt in verbis Decreti potius assumeretur pro certo, quam definiretur, pro eo quod sentiebant complures, non fuisse id hætenus à Conciliis definitum, quod ab ipsis iam pro certo positum fuerat; atque vt subinde huiusmodi Decreto adicerentur & præmia & pœnæ, quibus eius obseruatio firmaretur, & vt in alterutra forma suprema Pontificis auctoritas in eodem gradu tamquam Ecclesiæ Capitis collocaretur: atque eâ ratione occursum iri cunctis prauis consecutionibus, quæ ex eo recens firmato dogmate confici possent. Consilium diplomatibus haud sibi probari, verentibus ne illud acciperetur quasi techna defini-

definitionis obturbandæ, quæ aded expetebatur & à plurimis Præfulum, & à cunctis ferè nationibus, & à multis Principibus; vt timendum esset, ne diplomati excipiendo reluctarentur. Quare in eo casu aut Pontifex tam multorum voto indulgisset, & indulgentia visa fuisset potius extorta, quàm spontè profecta; aut obedientiam constanter exegisset, & Pontificalis auctoritas iis contentioni- bus obiecta fuisset, quæ Basilææ contigerunt. Consultius esse, si decisio ante proximum Octobrem in Synodo haberetur, vt tunc perfectâ simul morum emendatione, liceret Episcopis alacri iam animo suas ad Ecclesias reuerti, vbi Synodum absolui contigisset.

5 Hæc fuerunt documenta Archiepiscopo data, sed per formam aliquantulum confusam: & quamuis illa Legatorum omnium nomen in fronte gererent, quantum ipse comperio, longè alia ea fuerunt à sensibus Simonettæ, cui necesse erat in scriptis communibus cum plerisque consentire; sed in litteris seorsim scriptis suam sententiam promebat, atque hæc interdum præualebat.

Legi, fuisse præterea ab Altempio^e impositum Archiepiscopo, vt Pontificem certum redderet, pro ea quam Pius tribuebat ei fidem, tot cum ipso sanguinis ac beneficiorum vinculis coniuncto, cunctos Legatos Pontificis commodis studiosissimè deseruire; eos- que pariter Episcopos, qui mansionem Diuini iuris esse censuerant, ex animo ipsius obsequio studere, multoque impensius in rem Apostolicæ Sedis nauare operam, quàm qui aduersus illos aded vociferabantur. Quæ officia Mantuano ac Seripando patefacta, in illorum animis eos beneuolentiæ ac voluptatis sensus excitarunt, quos ciere solet in ingenuis animis sponte tributum firmæ auctoritatis testimonium in arduo honoris litigio. Cùm Princeps nequit infontem absoluere, quin simul damnet intempestiuam damnationem à suo iudicio habitam, mera testificatio veri, beneficium est aded supra consuetudinem, vt sæpè reus insons illud sibi petere nequaquam audeat.

^e Litteræ la-
drensis,
21. Iunij
1562.

1562.

C A P V T . III.

Officia Vicecomitis Tridenti cum singulis Legatis. Rerum status, quem hic nanciscitur. Audita ab eodem obtestationes in Aulam. Ea qua Pontifex de Sessione celebrata Legatis significavit. Ab eundi venia à Mantuano petita Repulsa. Iterata eiusdem petitio. Tres conditiones quasita, vt illic persistat.

a Litteræ Vicecomitis ad Borromæum, 18. Iunii 1562.

b Litteræ Vicecomitis ad Borromæum, 22. Iunii 1562.

PER eos dies Vicecomes Tridentum^a peruenit. Et sine mora, præter ea quæ detulit ad Altempsum, nihil ad hanc rem spectantia, & quæ, sublato fundamento transitus militaris, in irritum recidère, mitia mandata sibi tradita peregit cum Legatis Osio ac Simonetta. Hic hominem dehortatus est, ne tunc exerceret austeram cum Mantuano ac Seripando, ratus, haud parato eos animo esse ad ea cum operæ pretio excipienda. Sed rem largius communicauit Vicecomes cum Scarampo Antistite Nolano, qui Aique in Monteferrato natus, Mantuano Cardinali intimus erat, eiusque familiæ subditus. Huic itaque cum exponeret Vicecomes querimonias, quæ in ipsum Romæ ferebantur, significauit simul per eam opportunitatem grauiores, quæ in primum Legatorum iactabantur, cui postea nomine Gonzagæ Cardinalis, fratris filij, à se renuntiandas esse dicebat, tamquam communes totius collegij sensus; adiecitque, coniunctionem, mutuamque fiduciam inter Præfides, eos turbines in malaciam soluturam fuisse^b. De hac ipsa coniunctione ille postea verba fecit cum Simonetta, ostenditque, per eam à communibus ipsorum officiis mitigatum & coniunctum iri pariter Patrum animos, qui ab æmulationibus magis quam à rationibus in certamen adducti videbantur; sed si vnâ eademque coniunctim viâ ductores processissent, facili negotio eos pariter qui ducebantur, in diuersas vias minimè disiunctum iri.

Non modò paratum ad id animum, sed eius perficiendi cupidum præ se tulit Simonetta, cohortatusque Vicecomitem est, vt rem, quemadmodum fecit, transigeret cum Mantuano; à quo rogatus vt amicè sibi detegeret quæ de se audiuisset, opportunitatem hinc arripuit enarrandi liberè, quasi per obsequium, adeoque non irreuerenter, quæ de ipso Romæ iactabantur, eò quòd ille argumentum de mansione proposuisset, & postea eius definitionem Patrum sententiis commisisset, ac demum agendum de illa spondisset vnâ cum Ordinis Sacramento; neque minùs, quòd neglexisset

set

set declarationem Continuationis in postrema Sessione, cum propter Oratoris Hispani acerrimas postulationes, re Casarianis haud indicatâ, ea facile pacateque haberi potuisset. 1562.

3 Egit gratias ob allatam sibi rerum notitiam Mantuanus: quæ obiectabantur, singulatim diluit. Dixit, iisdem rationibus se fusè purgasse Borromæo per litteras, & Pontifici per missum à se hominem e sua familia Arriuabenum: alias præterea calumnias sibi obiectas à se resciri, sed ex probitate prudentiaque Pontificis spem ab ipso concipi, eas apud illius animum fidem non habituras. Et sanè Pontifex in litteris publicis, quas à Borromæo scribi iusserat, nullius ægrimonix indicia præ se tulerat; quin commendatus ab illo fuerat postremæ Sessionis euentus, in quo solùm desiderabatur, vt in Decreto disertè explicarentur dogmata declaranda in Sessione proxima, quo prænuntiaretur quodammodò futura Continuatio: sed responsum à Legatis est, id ipsum à se optatum fuisse, sed simul agnitum, fieri non posse; propterea quòd Hispani, eorumque affectu, in articulo de mansione numquam consensuri fuissent vlli explanationi rerum agendarum, quin simul Continuationis caput explicaretur.

4 Eadem libertate, quâ Vicecomes Mantuano significauit criminationes, quibus ille infimulabatur Romæ, siue antequam discederet à se auditas, siue lectas in litteris postea acceptis, scripsit pariter ad Borromæum eas, quæ in illum & in eius Patruelem sibi aures verberarant in breui commoratione Tridentina: Actas fuisse gratias iis qui mansionis declarationi restiterant, & iniectas querelas in eos qui illam promouerant, quod videbatur diminutio quædam libertatis Concilij. Idcirco maximâ se circumspectione vti in adeundis frequenter Episcopis, & in modo agendi grates nomine Pontificis iis, siue Italis siue Hispanis, qui se obsequentiores ostenderant Apostolicæ Sedi, ne huiusmodi officia caperent à fama aut à suspitione mendacia incrementa, & aduersa commenta. Excitum fuisse murmur de venia abeundi, quam à Pontifice Mantuanus petierit, ac duas eius causas afferri, quòd Aulæ Pontificalis litteræ, quæ in Mantuani, ceu primi Legati, manus antea deferebantur, postea ad Simonettam mitterentur; & quòd Gonzaga Cardinalis, eius fratris filius, Romam non accerferetur à Pontifice ad cœtus de huiusmodi negotiis, quemadmodum antea fieri solebat. Dici, hanc abeundi veniam graui futuram detrimento, tum ob venerationem, quâ Mantuanum prosequerantur omnes Præsules, tum ob rationem, quam de ipso cuncti Principes habebant; à qua constantissima

2 Dux litterarum Vicecomitis ad Borromæum, 21. Iunij 1562.

1562. stantissima erat persuasio, vnicè commotum Hispaniæ Regem, abstinuisse à missione Oratoris Vargas ad Synodum, ministri scilicet Pontifici parum accepti, & quieti Concilij parum opportuni.

d Litteræ citatæ Vicecomitis ad Borromæum.

e Patet ex epistola, Româ 17. Iunii 1562. & ex altera Mantuani ad Arriutabenum, 6. Iulij 1562. in Appendice narrationis Musforti.

Nec vanus erat hic rumor de petita à Cardinali venia^d, tametsi ille à Vicecomite, cui res suboluerat, primùm interrogatus, acriter inficias iret, turbatumque animum præ se ferret, seu quòd nollet fabularum argumentum euadere, seu quòd irreuerentiam erga Pontificem putaret, si hanc petitionem ante impetrationem vulgaret, perinde ac si fortè repugnaret Pontifex, videretur Legatus voluisse irati animi sensus in Principem iactitare, & palàm facere, illum propemodum sibi inclinatum. Sed sicuti veræ causæ minùs quàm effecta patere solent, ita in eo negotio contingebat. Hæ causæ illæ non erant, quas ad aures Vicecomitis fama detulerat, sed longè aliæ: nimirum, quòd Pontifex e postremò dixerat Comiti Francisco ab Andriano, Oratori Ducis Vrbinatis, sibi & vniuerso Collegio haud plenè satisfactum à Mantuano, quem ipse elegerat tamquam Legatum, viuumque oraculum suum in Concilio, quòd ibi mentem suam candidam puramque repræsentaret, & qualem ipsi Deus iniecerat, non autem propriam, quam ille gerebat. Eum in articulo mansionis nimiam fidem, & præter rationem, habuisse quibusdam Cœnobitis, qui vtilitate ducebantur: in articulo de Continuatione plus æquo & rei notitiam & satisfactionem fuisse ab eodem præstitam Cæsarianis, cum oportuisset opus illud prius confici quàm dici. Quapropter si Legatus parato esset animo ad sibi moderandum in posterum ex conscientia Pontificis, qui tam sibi quàm illi sinceram & Christianam inesse censebat, & cuius personam idem gerebat, Pontificem in obliuionem rerum præteritarum venturum: sin minus, illum opportuniùs acturum, si ab incepto desisteret; aliter enim coactum iri Pontificem à conscientia ac ratione ad alterum ipsi sufficiendum.

Neque huic homini tantummodò animi sui amaritiam aperuerat Pontifex, sed etiam aliis pluribus, præsertim Vrbinati Cardinali dixerat, A Mantuano in disceptatione de iure residendi fuisse adhibita manum & caput: & per Comitem Fredericum Borromæum Gonzagæ Cardinali significarat, e^f eius patrum Sedis Apostolicæ cladem meditari. Nec obscure Pontifex indicarat, velle se, vt per eos Proceres, amore & sanguine cum Mantuano coniunctos, hic certior de iis feret; adeoque ipsum inuitabat ad veniam abeundi petendam, ne dimissionis dedecus idem opperiretur. Præter hæc acceperat Mantuanus indignatione acerbissimâ (seu verum id

f Litteræ Vicecomitis ad Borromæum, 29. Iunii 1562.

id esset, seu falsum) quosdam Episcoporum fuisse gloriatos, se suis litteris effecisse, ut in eas Pontifex obiurgationes prorumperet; atque inter hos Sanfelcium ille nominabat, Concilij Curatorem, & Thomam Stellam Iustinopolitanum Antistitem, qui vulgari cognomento (causam ignoro) *Tedeschinus* dicebatur. Id verò intolerabilia reddere illi vulnera, quippe inflicta ab inferiori manu, & per iactantiam; adeoque per despicientiam ab iis profectam, qui si odio eum prosequerentur, reuerentiã certè prosequi debuissent. Verùm quemadmodum anxietas æstimationis maior est erga patrem, quàm erga sine comparatione minorem, nec vlla offensio acerbior est, quàm quæ in æmuli conspectu accipitur; ita propter veteres æmulationes inter Gonzagas & Farnesios, nihil, ut opinor, aliùs vulneravit animum Mantuani in eare, quàm verba quædam supra modum iracunda, quæ Cardinalis S. Angeli à se audita narrauit ab ore Pontificis in ipsum prolata.

7 Is itaque per Arriuanum clam, sed ardentè postulauerat abeundi veniam. Sed Pontifex in agendo quàm in loquendo circumspicior, pedem postea retraxerat, responditque, id offensionis publicæ futurum; simul de Mantuano honorificè & amanter loquens adiecit, se collegis mandasse, ut illi morem gererent, & obsequerentur. Non tamen abstinuerat vel in eo actu à querimoniis, dicens (ad mitigandam fortasse interpretandamque alio sensu oblatam, seu potius per minas intentatam veniam) Si nolisset Mantuanus tempore præterito sibi parere, nec suum iudicium sequi, satius futurum fuisse, si iam tum abeundi veniam postulasset. Huiusmodi responsa tametsi ex vna parte Legatum solabantur, quippe quæ indicabant, nec ipsum nec ipsius operam à Pontifice despici; tamen ex altera eundem perculere, quòd inde cognosceret, tam multa quæ ad se purgandum scripserat, aut per Pontificis oculos haud transisse, aut ad illius animum haud penetrasse; adeoque sibi videbatur adigi se ad conditionem durissimam, quâ insisteret labori feruendi, sine leuamine gratificandi.

8 Idcirco peracerbè doluit, quòd proniorem in Pontifice fidem nanciscerentur huiusmodi aduersum se obtrectatores, quàm suæ conditionis, suæque vitæ antea testificatio, præter eam, quam tot egregij Præsules & collegæ fecerant ad eum purgandum, ab ipso productam, & inter alios ipse Altempsius Cardinalis, Pontificis ex sorore nepos: oblocutores usque adeò præpotuisse, ut Pontifex proximis diebus plane statuerit Legatos sibi superiores adicere. De mandatis, quæ Pontifex significabat ad collegas à se missa

1562. in ipsius emolumentum, aliam à se prerogatiuam non appeti, nisi quam suus sibi gradus tribuebat; simulque a se ambi, non vt alijs Legatis superior, sed vt vnà cum illis vnum atque idem planè esset. Hos in se animi sensus ex eo patere, quòd ipse nihil egerat non modò illis nolentibus, sed ne infcis quidem; cum vel à priuatis colloquijs numquam ab iis discors abcesserit, quemadmodum testari poterat Atempsius. Quando Pontifex ipsum iubebat in legatione persistere, se ad illi obtemperandum inclinare; sed tres conditiones à se peti, tamquam beneficia sibi necessaria, quò redderetur idoneus ad seruiendum: cum diu nauiter fieri non possit, quod per summam animi repugnantiam fit, & cum euidenti discriminè, in quo ipse versaretur, amittendi pretiosissimi sibi thesauri, hoc est Pontificiæ gratiæ.

Prima erat: Vt Pontifex eà quæ sibi maximè probaretur formâ diligenter illa inquireret de quibus ipse insimulabatur. Altera, Vt vbi ipsum insontem comperisset, si nollet in calumniatores quidquam animaduertere, nullam certè fidem haberet in posterum illatis ipsi criminationibus, nisi prius illas sibi significasset, eiusque defensionem audisset: sicuti ex aduerso, vbi aut antea aut in posterum in ipso deprehenderet seu tenuem erga Pontificem obedientiam, seu modicam sollicitudinem de Sedis Apostolicæ dignitate, seuerissimis pœnis ipsum addiceret. Tertia, Vt dignaretur animum adicere ad ipsum oneri subtrahendum per primam quæ se offerret oportunitatem, eâ ratione, quam eius prudentia illi pio negotio accommodatam putaret, cum se adeò defatigatum corpore animoque sentiret in eo laborioso ministerio, vt agnosceret, se illi diutius sustinendo non esse: exempli nouitatem non obstare; etiam Polum obtinuisse, vt legationem interrumperet ad corpus purgandum, nec eam ampliùs ab eo resumpram fuisse. Sperare se à Pontificis bonitate id leuaminis, quo indigebat vitæ suæ incolumitas, quam nouerat non dedignari Pontificem sibi charam habere, & quæ quamdiu perdurasset, ad illius obsequium perdurasset. Hæc scripsit Mantuanus, non tamen à continuatione muneris alienus, sicuti detexit Vicecomiti, vbi ostenderet Pontifex se ipsi reuera confidere.

In duabus
litteris Vice-
comitis ad
Borromæum,
20 Iunij
1562.

Emulationes intestinæ famam Concilij non mediocriter id temporis offuscabant. Etenim Episcopi qui erant discordes, collegas vicissim habebant quasi aduersarios: & dum in alios alij obloquebantur, effecere vt tandem Synodus vniuersa incusaretur. Ea præsertim pars, quæ suffragiorum numero erat inferior, alteram sibi supe-

superiorem accusare non poterat, quin totum corpus accusaret. 1562.
 Sed multò ampliùs quàm Præsules, in eo famuli peccabant, genus
 hominum ad contendendum procliue, & ad heriles argumonia
 expromendas immoderatum, cum eâ ratione, animi ac linguæ mali-
 gnitas quasi virtutem fidelis grati que animi sese ostentat. Inter ce-
 tera epistola quædam auctoris anonymi prodit^h, quæ se scriptam h Est in Ap-
 pendice Mu-
 fotti.
 Tridenti Romam ad amicum simulabat. Hæc, quasi illinc acce-
 pta, ad Lanfacum missa est ab Oratore Gallico, Venetiis degente:
 cumque hoc pacto fuisset vulgata, Lanfacus rem pluribus excusa-
 uit, & per se apud Legatos, & Romæ per Oratorem Gallia apud
 Pontificem, ne crederetur Concilij nomen à Regis ministris fœ-
 dari. In ea epistola, vt mos est satyricis subdolis, qui se larvâ pro-
 casside communiunt, adeoque se audaciâ obarmant, multæ in Con-
 cilium calumniæ continebantur; ac demum deducebatur, Cum
 per illud vnitas Ecclesiæ sperari non posset, opportuniùs fore ipsum
 suspendi. Atque ex huiusmodi scriptis Suauis cæmenta magna ex
 parte desumpsit ad suam historiam fabricandam. Grande profectò
 documentum, quàm necessaria sit in Senatoribus tum linguæ li-
 bertas ante sanctiones, tum eiusdem postea subiectio communi
 iudicio; quod difficulter effici potest, quin erga Senatum obedi-
 entia exerceatur non voluntatis modò, sed etiam intelligentiæ: ob-
 sequium sanè non extra vires humanas, si obscuritas & incerta ra-
 tio humanorum consiliorum spectetur, quæ amplam nobis liberta-
 tem relinquit ad opinandum quidquid libuerit.

C A P V T I V.

*Multa Suauis errata. Bauaria Orator exceptus. Illius, & Ve-
 netorum mutua denuntiationes. Lis cum Heluetis & Floren-
 tino. Postulata Bauari & Casarianorum in Concilio.*

TEmpus nos admonet, vt aliquantulum insistamus in notan-
 dis simul variis Suauis erratis, hæc facta narrantis. Ac pri-
 mò quidem tumores illi populares, per quos inaudierat Vi-
 ccomes, mutatum in Aula Pontificis ordinem in mittendis litteris,
 quòd non ampliùs ad Mantuanum, sed eius loco ad Simonettam
 mitterentur, quodque à cœtu Cardinalium, ad expendendas Tri-
 dentinas res selectorum, amotus fuisset Gonzaga Mantuani fratris
 filius, manserunt in quibusdam monumentis, dubitationis in mo-
 dum, effeceruntque, vt Suauis, re minimè introspectâ, vtrumque
 animosè affirmaret, & per consuetum temerariis narratoribus in-
 fortunium.

1562. fortunium in utroque laboratur. Sciendum igitur est, significasse Borromæum in responso ad Vicecomitem, nimis verum esse id quod ad aures peruenerat, de abeundi venia petita à Mantuano; sed eam à Pontifice, rebus ritè perpensis, denegatam fuisse per certum tabellarium, & per eiusmodi rationem, quâ sperabat illum quieto alacrique animo permanfurum. Veras quidem non esse duas rationes, à Vicecomite ex vulgari rumore acceptas; sed ambiguitatem apud vulgus exortam fuisse de priore, quia dies aliqui effluxerant, quibus nihil occurrerat Româ scribendum ad Legatos communibus litteris, quæ ad ipsum Principem mittebantur, dum interim aliquid occurrerat per peculiare litteras scribendum ad Simonettam, quæ rectâ ad ipsum missæ fuerant, ut cum omnibus fieri solet: & quod ad alteram rationem spectabat, aliquid temporis elapsum fuisse, nullo tunc habito cœtu de rebus Concilij, sed de Inquisitione, cui Gonzaga non intererat. Vnde homines, rerum quæ recens contigerant, satisque dimanarant in vulgus, minimè ignari, auidique speculandi, quin & procreandi causas latentes effectorum patentium, existimauerant Gonzagam à Consilij de Synodo exclusum fuisse. Sic itaque res se habuerat: atque idcirco Mantuanus, cui compertum erat, nullam communem cunctis Legatis epistolam Româ venisse, nisi missam ad se, certique nuntij allati fuerant, nullum fuisse cœtum coactum supra rebus Concilij, quod fratris filius accersitus non fuerat, numquam hæc falsa suis querelis admisit. Equidem comperio, ab hac eadem missione peculiari litterarum ad Simonettam, absque societate aliarum communium quæ Mantuano mitterentur, inflatum huic fuisse aliquem anxietatis ac suspicionis aculeum, ne res soli Simonettæ committerentur, & quod ea de causa defuisset argumentum quod ad omnes simul scriberetur. Quamobrem Vicecomes iterum Borromæo^a significauit, satius fore ne id in posterum fieret, si primi Legati pacificatio sibi cordi esset.

■ Litteræ Vicecomitis ad Borromæum, 13. Iulij 1562.

Pergit Suauis, *Non minus à Pontifice iratum animum indicatum² fuisse in Camillum Olinum, Mantuano à secretis, quippe qui non perinde se gesserat atque sibi sponderat, cum Romam missus fuit. Et subdit; Quod misello illi caro constitit. Etenim tametsi Pontifex cum Cardinali reconciliatus fuisset, tamen post eius mortem Mantuam cum heri cadauere regressus, vario criminationum obtentu ab Inquisitionis tribunali coniectus in carcerem est, diuq; diuexatus. Hunc ego post insectationum arumnas expertus sum virum egregiâ virtute, & eiusmodi infortunia haud merentem.* Mirum sanè est, quod hic homo historiam extruat non ex nar-

ratio-

rationibus à se compertis, sed ex argumentationibus à se deductis. 1562.

Quare ubi semel hallucinatur ex notitia perperam habita, enarrat postea quasi veram historiam ea omnia euenta, quæ ab ea re, ubi verè contigisset, probabili coniectatione extitira fuissent. Hac de re in Operis Apparatu differui: nec de Oliui ærumnis, quas Inquisitionis causâ passus est, quidquam mihi dicendum superest, ad eum vel inculpandum vel excusandum, præter ea quæ ibi narraui. Certum tamen est, non Oliuum, sed Pendasium à Mantuano Romam fuisse missum ad Pontificem, quemadmodum supra notauimus; nec illum pariter à Concilio discessisse hero demortuo, sed ibidem permanisse in iisdem ministeriis & honore fiducia, & vtilitate stipendij à Præsidiibus affectus vsque ad operis exitum, quod non semel patebit. Præsertim verò admirationi mihi est, Suauem ignorasse, Pendasium, non Oliuum fuisse à Legatis missum, cum hoc perlegatur non inquam in quamplurimis tum Pontificis tum Borromæi^b litteris scriptis, & in commune ad Legatos, & peculiariter ad Mantuanum (earum quippe notitia singularior est) sed in cunctis ferè monumentis, quæ de hoc argumento supersunt: adeò vt præter varias epistolas à me allatas, ab Legatis Romam missas, quæ mentionem hac de re faciunt, & ipsorum nomine fuerunt ab Oliuo Tridenti scriptæ; præter narrationem Philippi Musotti, qui Seripando à secretis erat; & præter epistolam à me antea productam Iadrensis Archiepiscopi ad Cornelium Cardinalem, id contineatur in prima Simonettæ epistola ad Borromæum, à me superiori libro recitata^c, nec minùs in altera Episcopi Mutinensis ad Mo-

^b Scriptis ad Legatos, 22. Aprilis, quando is peruenit, vsque ad 3. Maij, quando discessit.

^c Lib. 16. c. 9.

^d 11. Maij 1562.

3 Hæc admiratio alteram admirationem mihi adimit, quòd nimium ignota fuisset Suauis missio & opera Arriuabeni. Huius enim notitia, quippe negotij cunctis Legatis minimè communis, latuit magis clausa & constricta in mutuis litteris peculiaribus inter Mantuanum ex vna parte, & inter Pontificem, Borromæum & Gonzagam ex altera. Nec equidem indagare omisi, quænam in mentem venerit Suauis, fuisse Romam missum Oliuum, non Pendasium, adeoque super hoc inane fundamentum inanem verè arcem extruxerit; & rem planè attigisse arbitror. In quadam epistola scripta per eos dies, quibus Pendasius Romam peruenit^e, ab Insulano, Oratore Gallico apud Pontificem, Rex certior factus est, adesse ibi Mantuani Secretarium, missum ob ea quæ de nouo contigerant super mansionis negotio. Atque hunc *Secretary* titulum vsurpauit Orator per eam generalem & amplam dicendi formulam, quæ con-

^e Scripta 16. Maij, ex libro Gallico, 1562.

1562. ditio, quæ nihil interest, narratur; quare ignorans ipse, minime-
 que laborans exquisitiùs pernoscere, quisnam nominatim fuisset
 missus, nomen adhibuit *Secretary*, tamquam commune cuiuslibet mi-
 nistro, cuius calamo secreta committantur. Hæc igitur epistola, quæ
 postea cum aliis per typos vulgata est, effecit, ut à Suavi crederetur,
 legatum fuisse Romam ad eam rem transigendam Oliuum, cum
 sciret illum propriè Mantuano à secretis esse; & oblitus, exerce-
 ri à se in rerum narratione simplex munus testis, voluit logici
 partes agere, & supra illas fundare partes fabulatoris, adeoque
 merito sanè infortunio idem ipse lectorum vera callentium fabu-
 la euadit.

Porro aliis suis commentis narrat, conquestum fuisse Pontificem 4
 de pluribus, non ex mentis credulitate, linguave impotentia, sed
 quia hoc puncto quasi eos inducebat, alios pudore, alios metu, alios
 urbanitate, ut apud ipsum se illi purgarent: quorum excusationi-
 bus à se facilè acceptis, eisdem sibi ipse addictos habebat. Id ubi
 verum fuisset, haud multum forsitan quod improbarent deprehen-
 derent homines sapientes, qui satis ab experientia docentur, non
 semper ad optima quæque per apertas vias posse perueniri. Sed in
 rebus à Pio IV. gestis oppositum planè comperio, quando præser-
 tim Mantuanus Arriuabeno respondens, nihil aliud acriùs queri-
 tur, quàm quòd Pontifex etiam post iteratas ipsius purgationes, &
 post denegatam abeundi facultatem, veterem animi persuasionem
 professus fuerit de credita ipsius culpa; eandemque rationem à
 Pontifice erga alios retentam conspicio.

Demum affirmat, à Legatis, cum à Cæsaris Oratoribus libellus 5
 ipis ostensus est, à Ferdinando missus ut Synodo exhiberetur, ex-
 cusationem fuisse præsentam, quòd cum agendum tunc esset, iis-
 dem Cæsarianis petentibus, de concessione Calicis, spatium non
 suppeteret ad expendenda simul tot & tam grauium rerum capita
 quæ proponebantur; se tamen curaturos, ut paulatim perpende-
 rentur: Oratores verò animaduertisse, id ex arte fieri, ne scriptum
 illud Synodo vulgaretur, sed res protraheretur in dies; tunc tamen
 tacuisse: sed Pragensem Archiepiscopum necessariū existimas-
 se, per dispositos equos ad Aulam Cæsaris se conferre, quòd eum
 edoceret tum de eo, tum de reliquis Concilij negotiis⁶. Verum ex
 aduerso iam vidimus, Legatos apertè exposuisse Oratoribus, quàm
 esset rationi dissentaneum, libellum exhiberi Concilio; & Pragen-
 sem, ad id commotum ab adductis rationibus, eà re sponte super-
 sedisse: cumque præstò esset ad Aulam pergere ad Regem Bohe-
 miæ

f In litteris
 allatis Lega-
 torum ad
 Borromæum,
 10. Iunii
 1562.

miæ pro suo munere coronandum, in se recepisse, ab eo proposito
Cæsarem dehortari; & opere promissa complevit. 1562.

6 Sed à confutatione ad historiam. In dissensione inter Venetos &
Bauaricos Pontifex ad operam Ferdinandi⁸ confugit, qui moneret
Albertum Ducem, generum suum, Rempubliam Venetam reuera
Regem esse, & eam possessione frui vt ipsius Oratores obtinerent locum
Regiis Oratoribus proximum. Verum noluit Cæsar huiusmodi liti-
gio, quod delicatissimum Principum sensum vellicat^h, manum ad-
mouere, nisi per officia vniuersalia, & potius in modum scribentis
genero quæ Præsides proposuerant, quàm suo nomine rem agentis:
eum tamen est cohortatus, ne quid Synodum obturbaret; nec id
sine fructu. Iussus denique fuit Ducis Orator, vtⁱ Venetis cederet;
sed simul denuntiaret, id fieri ne Synodus turbaretur, & absque sui
Principis detrimento. Itaque exceptus est in cœtu 27. Iunij, & in
ea protestatus est, multis argumentis in medium allatis, ob quæ
iptius Princeps Venetæ Reipublicæ antehabendus esset; cuiusmodi
erant, quod haberet in sua familia dignitatem Septemuiralem,
quodque Cæsarea quoque in ea fuerit. Huic denuntiationi alteram
ibi opposuit Nicolaus de Ponte^k, primus Orator Venetus, dicens,
Superiorem illum locum esse decus perpetuò debitum Reipublicæ
sux, non autem liberalem ad tempus indulgentiam. Vtraque de-
nuntiatio relata est in Acta: atque eò deuenit æmulatio, vt Bauari-
cus exemplum orationis suæ negauerit, quia negauerat antea Vene-
tus, vt dictum est. Verum per eam Oratoris Bauarici remissionem
dissidia ex ipsius parte mutata sunt potius quàm sedata; siquidem
in mandatis acceperat, vt inde decederet, vbi Oratori Heluetio &
Florentino non præcederet. Quare Legati ægrè impetrarunt ab
Heluetio (cui tradita mandata supra retulimus) vt tantisper cœti-
bus non adesset, dum suos primores edoceret ea de re, & noua man-
data reciperet; & Pontificem rogarunt, vt se interponeret Cosmo
Duci, cuius Orator absente Heluetio solitus erat interesse.

Magis tamen eos angebat certamen imminens inter Oratores
Gallum & Hispanum. Etenim præuidebant, omnino reiectum iri
temperamentum à Borromæo propositum, vt scilicet Hispanus ad
functiones publicas non accederet, sicuti Romæ consueuerat, cum
Piscarius animum suum explicasset, ab eo cessionis genere auersif-
simum; tametsi alioqui à suo Rege^l mandata satis sedata haberet,
hoc est, vt æmulationes declinaret, vbi per dignitatem liceret;
nec pugnaret vt præesset, sed se defenderet ne subesset. Mandata
igitur à Pontifice postulauere Legati, quid agendum in tam arduo
nodo.

g Litteræ
Borromæi
ad Legatos.
27. Maij
1562.

h Litteræ
Cæsaris ad
Oratores,
29. Iunij
1562.

i Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
18. & 28 Iu-
nij 1562.

k Diarium.

l Litteræ
Mutinensium
Episcopi ad
Moronum,
23. Maij
1562.

1562.
 m Litteræ
 Borromæi
 ad Mantua-
 num, 11. A-
 prilis, &
 23. Maij, &
 ad Lega-
 tos, 23. &
 27. Maij,
 & 8. Iunij
 1562.

nodo. Ea verò fuere^m, vt primo loco ipsi studerent aliquid ad rem componendam excogitare: vbi satis id non esset, & Oratores concorditer vellent Pontificis definitionem, æquitati se non defuturum; sed hætenus Hispanos id euitasse, cum videretur possessio Gallis fauere: quod si partibus ita placeret, promptum esse Pontificem ad sententiam Synodo committendam. Si nullus ex his modis acciperetur, aliud fieri non posse, nisi vt imitarentur morem tunc Romæ obseruatum, qui erat, vt Insulanus, Orator Gallicus, solemnnes functiones adiret, & Vargas Orator Hispanicus domineret: optimum à se consilium putari, si aut Philippus Rex ibi designaret Oratorem Ecclesiasticum, qui collocatus in ordine à laicis diuerso, liti argumentum subtraheret; aut Comes Lunensis, ab eodem Rege Catholico destinatus Orator ad Concilium, accederet simul Orator Cæsaris, apud quem id temporis degebat. Sed Galli his omnibus temperamenti aditum occluserunt, sicut palàm fiet.

n Litteræ O-
 ratoris ad
 Cosmum
 Ducem,
 29. Iunij
 1562.

Interim Orator Bauariæ, post consueta subiectionis & obsequij 8 officia, tria pro Ducis ditionibus postulauit, Eucharistiæ sub vtraque specie sumptionem, Cleri emendationem, & Sacerdotum coniugium. Responsum humaniter ad primam partem, quæ ad urbanitatis officia pertinebat; & generatim ad secundam, quæ ad petitionem spectabat, nimirum, effectum iri quod in Dei gloriam, & emolumentum Ecclesiæ redundare censeretur. Cæsariani ex memorato libello vnicum articulum proposuere, quo Calicis concessio petebaturⁿ, non pro Bohemia solùm, sed etiam pro Hungaria, aliisque hereditariis Cæsaris ditionibus; rationesque publicæ utilitatis adducebantur, ad id impetrandum accommodatæ. Videbantur hi omnes in animum sibi induxisse, Synodum fuisse coactam non ad damnandos hæreticos, sed ad ipsis gratificandos, eorumque conuersionem obtineri posse exsaturatis ipsorum contumacibus votis, quæ potius deprimi par erat: nulla quippe vexatio reliquos subditos ad perduellionem tantum impellit, quantum licentia prauis appetitionibus indulta.

Confirmatus Mantuani animus ad legationem prosequendam, hortatu etiam Caesaris accedente. Huius purgatio apud Legatos de rerum à se propositarum libello ad ipsos misso, quorum arbitrio rem committit.

I Nter externas turbas aliquam penitus tranquillitatem accepit Synodus: Mantuanus enim discedendi animum facile deposuit. Ad eum rediit Arriabenus^a, litterasque Borromæi, fidem sibi concilians attulit, de iis quæ Pontifex secum & cum Gonzaga Cardinali statuerat: sed coram^b data fuerat Arriabeno petitiæ veniæ repulsa verbis tam disertis ac certis, vt omnis hero spes adimeretur eius impetrandæ. Quod Simonettæ significatum est, adiectumque, id opportunum illi pio operi habitum esse: simul etiam iniunctum, vt erga Mantuanum vteretur non modò perquam suavi & mansuetâ agendi ratione, sed confidenti etiam, suprâ quàm deberet: nam aiebat, certum esse Pontifici, pari ratione à Mantuani comitate illi responsum iri. Idcirco quidquid posset, ipsi abundè gratificaretur, cum eo cuncta negotia communicaret; frequenter eius mensâ ab eo inuitatus accumberet; & vbi ex Episcopis quispiam ad se accederet ad aliquid eius operâ à Pontifice impetrandum, illum cohortaretur, vt is simul à primo collega eam commendationem posceret, adeoque Mantuanus se magni fieri cognosceret ab Episcopis in ipsorum precibus, & à Pontifice postea in concessione. Et sanè in scriptis penitioribus Aulæ Romanæ animaduerto id temporis in Pio studiosam quamdam rationem exhibendi peculiaris honoris Mantuano: ita vt cum pridie quàm Arriabenus discederet, Româ proficisceretur Lancianensis Archiepiscopus^c, ei Pontifex dederit epistolam suâ manu conscriptam ad Mantuanum, quâ Synodum illi plurimum commendauit tamquam duci & capiti collegarum, eique non vsitatum Pontifici erga Cardinales titulum apposuerit, *Illustrissima vestra persona*. Paulò post honorificam Pontificis repulsam accesserunt ad eundem honorandum, & in opere confirmandum, officia supremi Principis^d. Cæsar post accessum Pragensis Archiepiscopi, notitiamque ab eo acceptam, scripsit ad Mantuanum, eumque cohortatus ac precatus est, ne pium illud opus desereret, sicuti sparsus rumor ferebat, cui operi ipsius auctoritas, & plurimæ dotes, magno erant & decori &

a 30. Iunij

1562.

b Litteræ

Borromæi

1. Iulij

1562.

c 29. Iunij

1562.

d Litteræ O-

ratoris Flo-

rentini ad

Ducem Cos-

mum, 4. Iulij

1562.

1562. adiuvento; adeoque rem sibi gratissimam eum præstiturum, si priuatis quibusuis incommodis ac rationibus suis posthabitis, illud prosequeretur: simul ipsi significabat, adhibitas à se litteras efficaciter super ea re apud Pontificem. Nec satis fuisse Ferdinando hæc calami officia, sed linguæ stimulos addidit tum suæ apud Nuntium Delphinum, tum suorum Oratorum apud Mantuanum. Itaque illi ob existimationis ac beneuolentiæ publicæ celsitatem, insimulationes in laudes, & aculei aduersæ famæ in gloriam abiere. Etenim

• Acta Pa-
leotti, litteræ
Oratoris
Florentini,
Episcopi
Mutinensis,
narratio Mu-
sorei, & litem
ræ Iadrensis
Archiepisco-
pi.
f. 29. Iunij
1562.

nemo tunc erat homo sapiens & cordatus, qui de illo per eos animi sensus non loqueretur ac scriberet, perinde ac si illius magni fideris discessu Synodus obscuranda esset, & Ecclesia periculofam eclipsim passura.

Cæsar in reditu Pragensis Archiepiscopi breuibus litteris Osio 2 respondit, & ad Legatos longissimas scripsit: in vtrisque de libello rerum à se propositarum agebat, quarum incommoda Osio illi significarat, pro singulari cum eo contracta amicitia, cum ibi Nuntij munere fungebatur. ^f Eiusmodi litterarum summa duo rerum capita complectebatur: in altero, rationem, reddebat cur libellum ab Oratoribus exhiberi iusserit; in altero, in Præsidium arbitrato hoc negotium reponebat.

De priori dicebat: Cum audiisset singulari voluptate, eos iam parato esse animo ad disciplinam legibus reparandam; se pariter voluisse suam ad id operam conferre, propositis Concilio iis rebus, quæ viles censebantur non modò ad retinendas suis in ditioribus reliquias religionis, sed etiam ad recuperanda magna ex parte quæ fuerant deperdita. Demandatum à se fuisse viris Catholicis, piis ac prudentibus, vt ea de re cogitarent; à quibus postea illa rerum capita acceperat, quæ suis Oratoribus miserat. Relatum sibi fuisse coràm à Pragensi, Legatos, iis de more visis antequam conuentui exhiberentur, quatuor obieciſſe Oratoribus:

Par non esse, vt ea Principibus libertas daretur, proponendi Con- 4 cilio quæcumque vellent.

Ad Episcopos minimè pertinere ipsorum Caput reformare, hoc est Pontificem, pro eo ac ibi suadebatur.

Præuidentes Legatos repulsam plurimorum ex illis articulis, noluisse in ipsis exponere periculo Cæsaris auctoritatè, ne parum honorificè haberetur.

Si tamen adhuc vellent Oratores per seipsos ea proponere, id futuram fuisse efficacissimam causam ad Synodum dissoluendam, potissimè coactam in emolumentum ditionum Cæsaris. Et hæc postrema

strema ratio, quippe ad permouendum Cæsarem præualida, fuerat
illi etiam impressa Osij testimonio in præuiis ipsius litteris. 1562

5 Ad primum respondebat: Si Regi Catholico licuerat Continuationis declarationem proponere, & Regi Christianissimo tot alia capita: quin si in publica securitatis fide, Protestantibus oblata, inuitabantur ipsi ad Concilium, & ad res ibi proponendas, à se quidem non intelligi, quo pacto sibi, primo Ecclesiæ filio, & Aduocato, id negaretur. Vim non habere id quod obiectabatur, per huiusmodi libertatem opus in immensum abiturum. Utinam tam multi Principes in id conspirarent, ut ab iis quæ ipsi proponerent, hæc diuturnitas timenda esset. Neque suspicandum, se per speciem ea Synodo proponentis, velle sibi auctoritatem illam moderantis arripere, cum liqueret, ea fuisse tanto temporis spatio à se vnice propolita.

Ad secundum: Fuisse hæctenus à se auditum, velle Pontificem, ut causa nobiliores in Concilio agerentur, ibique in Capite ac membris Ecclesia reformaretur. Verum vbi aliquis ex articulis propolitis haud videretur ad Synodum pertinere, non esse se tam duræ ceruicis, ut illius amotioni reluctaretur.

De tertio: Tantum sibi non arrogare, ut Patribus leges præscriberet de rebus Ecclesiasticis; cum sibi sufficeret suo muneri satisfacere, quod erat, ut eos non regeret, sed moneret. Obsequentem se filium Ecclesiæ profiteri, adeoque repulsa pro contumeliis haud accepturum.

6 In quarto: Æquè inopinatum & amarum sibi accidisse, quod tam leui de causa Concilij dissolutio timeretur: ad eam vsque horam sibi persuasisse, & in præsentia persuadere, illic loquendi libertatem vniciquæ concedendam esse. Proinde qui ægrè ferret ea quæ proponebantur audire, ostendisset fortasse aures parum amicas veritatis, cuius est odium parere. Se quidem cupere distinctius cognoscere, quid in iis quæ à se proponebantur posset Patrum animos tam grauiter lædere. Nam in eo quod spectabat ad Pontificem, numquam sibi fuisse in animo ipsum accusare aut perstringere; quin tanti à se æstimari eius integritatem, pietatem, probitatem, ac studium in Rempubicam Christianam, ut dicere frequenter ac publice solitus esset, visum non fuisse iamdiu Pontificem meliorem, studiosioremque quietis communis, præter alia singularis beneuolentiæ argumenta à Pontifice sibi exhibita; ut proinde ingratum supra cunctos mortales animum ipse gessisset, si aduersus omne fas quidquam labis illi tentasset aspergere. Adumbrari quidem in eo libello

1562. libello aliquas Aulæ Romanæ correctiones; sed suam mentem esse, æquè ac Legatorum, vt id Pontifex per seipsum præstaret. Ceterum, quòd Clerus, præsertim in Germania, emendationis egeret, dubium esse non posse: & in eo à se inæqualitatem non peti, satis contento vt eadem operâ laici reformarentur. Fuisse pariter ibi postulatum, vt leges aliquot Ecclesiasticæ relaxarentur propter quamdam Prouinciarum infirmitatem: quod mirum haud videri debebat iis, qui alias in religione firmiores incolebant, adeoque hoc peculiari leuamine haud indigentes. Audiri à se, nonnullis duplicuisse, quòd aliqua ibi proponerentur iisdem verbis quibus utebantur hæretici. Nihil sibi ea de re compertum esse, vtpote hæreticorum voluminum haud perito: sed vt cumque ea forent, vbi res haberentur pro malis, reiicerentur; vbi pro bonis, laticem, non fontem esse considerandum.

Ad aliud præcipuum caput progressus, declarabat, id totum à se significari ad se purgandum, non ad disceptandum cum ipsis, quos agnoscebat tamquam præstantissimos Ecclesiæ Cardinales, quorum prudentiæ plurimum tribuebat, & quorum sincera ac singularis erga se beneuolentia adeò sibi perspecta erat, vt nonnisi optima paternaque consilia ex ea sibi essent expectanda. Si, lectis eius rationibus, opportunum ipsi putarent scriptum illud proponere, eos rogare vt id facerent: sin aliter, ac præsertim si animaduernerent, imminere Concilij dissolutionem, auerteret Deus, ne ipse causam præberet tanto Ecclesiæ damno, pro qua paratus erat sanguinem fundere.

De propria Romanæ Aulæ correctione, quamuis ipsa magno esset momento correctioni communi, illius tamen se non admodum esse sollicitum; maximè quia cognouerat id quod antea ignorabat, in id per summam industriam incumbere Pontificem, adeoque se nihil vereri, in eo negotio, iuxtà ac in reliquis omnibus, ab illo expletum iri partes vniuersas vigilantissimi accuratissimi que Pastoris. Vnde augurari se prosperum illum successum, quem complures illius decessores curauerant, nemo consecutus fuerat. At verò in aliis rebus, quæ ad communem emendationem spectarent, se ab ipsis petere, eosque per Deum obtestari, vt articulos istos confestim Synodo proponerent; si minùs omnes simul, quippe tam multos vt semel concoqui non possent, quod ipse inficiari nolebat, certè per partes, pro eo ac ipsi habere in animo significarant Oratoribus. Quemadmodum sibi pergratum fuerat, audiuisse iam ab illis inceptum emendationis negotium, ita eos hortari, vt vellent in eo tamquam

quam duces non solum comitari reliquos, sed præcurrere, facemque præferre; studentes in primis ut libertate Synodus frueretur, nec offenderet in obstacula, ne postea retardati progressus culpa Pontifici adscriberetur, aduersus quam eius vota merebantur, quando ipse cum laude singularis pietatis in Concilio reposuerat grauissimarum rerum decisionem.

9 In hanc sententiam Cæsar ad Legatos scripsit, tum defensione vsus, tum explicatione; sed re ipsa, quantum per maiestatem licebat, retracto pede. Quare hæc epistola, quam paucis ante Sessionem diebus Legati acceperunt, ab ipsorum animis nubes vehementer dispulit; qui rationibus Cæsarum facile admissis, de præterito, quod per se solum æquè ac nihilum est habendum, Oratoribus ostenderunt, res quæ proponebantur à Ferdinando, sicut ea quæ à reliquis proposita erant, æstimationis merito superabant; ita pariter ad excitandam perturbationem easdem superare. Ipsum Cæsarem spectari tamquam causam præcipuam, mouentem simul, & cuius gratiâ opus illud inceptum fuerat: idcirco non posse eius sensa non afferre Concilio magnam sollicitudinem, ubi aduersari viderentur iis, quæ Patres in rem Ecclesiæ censuissent. Quamquam compluribus daretur proponendi libertas; ea tamen, quæ ab illis proponebantur, non allatura fuisse tantum moræ ex peculiari debito ad ipsa expendenda, multoque minus tantum anxietatis ex peculiari reuerentia ad ea non improbanda. Verumtamen polliciti sunt, se haud desituros conuentui ea proponere quæ Cæsar sentiret, pro eo ac spectatâ eorum qualitate ac multitudine opportuna putassent. Atque ita illud repulsæ genus dederunt, quod nec læsâ reuerentiâ, nec sublatâ spe, sed executione vitatâ, duris feruidisque Principum postulatis est maxime accommodatum.

CAPVT VI.

Mandata Legatis tradita, ut in Synodo progredierentur. Dogmata Fidei de sumptione Eucharistiæ, à Patribus expensa.

1 **D**Vm à Cæsare stimulabantur Præsides ad festinandum & agendum, non minus etiam à Pontifice sollicitabantur, quamuis in primo loco, ad opus quod Cæsari supra modum displicuisset. Videbatur ^a Pontifici, per moram in progressu Concilij effici, ut incommoda sentirentur, nullo inde fructu decerpto: quapropter iniunxit Legatis, ut progredierentur. Et quoniam ingens fieret gradus, si cautum foret ne regredierentur, hac etiam de

Pars III.

D

causa

^a In variis literis Pontificis & Borromæi ad Legatos, & ex allata epistola Legatorum ad Borromæum, 28. Iunij 1562.

1562. causa illis mandauit, vt vbi deferrentur ad ipsos Pontificiæ litteræ, ad Hispaniæ Regem scriptæ, cum promissis declarandæ Continuationis; aut vbi noua de ea postulata Regis nomine aliunde accepissent, illi eò ea exequerentur. Ad quod responderunt, percontati, An vbi ante Sessionem neutrum euenisset, vellet tamen Pontifex Continuationem declarari. Sed ille rescripsit, Minimè, vt infra distinctius narrabitur. Legati pro virili festinantes, bis per dies singulos minores Theologos conuocarunt^b, initio factò 10. Iunij^c; nec tamen eorum congressus ante diem vigesimum tertium absolui potuerunt. Etenim qui loquebantur, sexaginta tres erant, & ferè vnusquisque, vt assolent, prolixè verba faciebat, haud contentus adicere solùm quæ dicta non fuerant, quin nihil memor alieni sermonis, nisi ad suum interdum aliquâ oppugnatione protrahendum.

^b Diarium.
^c Non 9. Iunii, vt narrat Suauis.

^d 6. Maij
1562.

^e In Diario,
20. Iunij
1562.

Primo loco locutus est Alfonso Salmeron Societatis Iesu, eò² missus vt Pontificis Theologus, cum litteris Borromæi ad Legatos^d, quibus præcelsa tum ipsius Borromæi, tum Pontificis de eo existimatio proferebatur. Sententia, quam ille dixit, ac scripto dedit, communiter fuit seruata^e, aucto illi pretio ab eo condimento, quod accedit egregio ferculo, quòd mensæ primùm omnium apponatur. De primo articulo, hoc est, An quilibet ex Christianis hominibus Diuino præcepto adstringatur ad Eucharistiam sub vtraque specie sumendam, præmisit: Certum esse, Ecclesiam, columnam ac firmamentum veritatis, errare non posse. Cùm igitur ipsa diuturno tempore vetuisset laicos vti Calice, quemadmodum constabat ex Concilijs Constantiensi & Basileensi, & ex omnibus Scholasticis, trecentis abhinc annis; pro certo haberi, Diuinum mandatum illud non esse. Præterea, cùm ante omnem memoriam vetus esset consuetudo non dandi Calicis cunctis qui Eucharistiam acciperent, oportebat vsque ab Apostolorum ætate eam provenire: aliter cùm homines tenacissimi sint eorum quæ ad religionem pertinent, fieri non potuisset hæc mutatio sine ingenti strepitu, & sine superstite rei memoria. Studuit postea eam coniecturam confirmare exemplis, dictisque veteribus multarum historiarum, ac plurimorum Patrum, ex quibus colligebatur, vsum illum non porrigendi Calicis cuiusque consecratum Panem sumentem, à primis vsque temporibus extitisse. Respondit iis, quæ obiectabantur ex sacris Litteris, ostendens, ex quibusdam locis aliud non confici, nisi vtramque speciem in Cœna fuisse datam à Christo; cuius actiones omnes sequi non iubemur secundùm omnes condiciones, sed secundùm eas, quæ ab ipso imperantur per declarationem Scripturæ,
aut

aut per Ecclesiæ traditionem. Ex aliis locis probari, eidem Ecclesiæ licere, non item præscribi usum vtriusque speciei, exceptis sacrificantibus; iisque solis, utpote Apostolorum personam gerentibus, dixisse Christum in vltima Cæna, *Bibite ex hoc omnes*; quem admodum iisdem solis ibi dixerat: *Quotiescumque feceritis, in meam commemorationem facietis*. At verò id quod legitur in sermone Christi capite 6. S. Ioannis, ad cunctos fideles referri, ibique sermonem esse de *Communionem Sacramentali*, non de *spirituali*, quæ fit per fidem, aut per gratiam, sicuti quidam arbitrabantur; non tamen probationem ullam inde deduci pro Bohemis, quòd vsus vtriusque speciei, & non vnus tantum nobis à Domino præcipiatur. Quin ad significandum, neutrum ex his ritibus obstiturum Christi sanctionibus, interdum ab illo in laudato sermone nominari simul esum carnis & potum sanguinis, interdum solum esum carnis nominari.

3 In quarto articulo, qui secundus erat inter dogmaticos, nimirum, Num idem an minus sumatur sub vna specie, quàm sub vtraque: primum tamquam indubitatum affirmavit, propterea quòd Christus integrè continetur sub vtraque seorsim specie cum anima & cum Diuinitate, sicuti est in cælo: idque fuisse definitum in Conciliis Constantiensi & Florentino: idem confirmari ab Ecclesiæ usu, quæ adorandum proponit hoc Sacramentum sub sola panis specie. An verò tantum gratiæ recipiat is, qui Eucharistiam sub vna tantum specie sumit, quantum qui sub vtraque simul; ab hoc articulo non peti: cum extra controuersiam sit, tantum contineri ac significari in vna solùm Hostia, quantum in multis; nec idcirco tantum gratiæ recipi in vnica Hostiæ sumptione, quàm in multis: à mero Dei arbitrio rem dependere, qui maluerit se obstringere huic vel illi collationi gratiæ in institutione Sacramenti. Pendere se in eam sententiam, quæ dicit, gratiam in vtroque casu æqualem esse; quod conatus est multis rationibus persuadere: Ea de re locutos non fuisse Patres & Concilia, quia pro certa posuerant: Varietate ritus sicuti rei natura non variatur, ita nec effectum Sacramenti variari: Ecclesiam haud negaturam fuisse Calicem non celebrantibus, si cum eo simul oportuisset aliquod incrementum gratiæ ipsis auferri.

4 De secundo articulo, qui erat, Num vsus Calicis cuiuslibet esset permittendus, respondit, Id esse arbitrium Ecclesiæ, cuius erat, exquisitâ trutinâ commoda & detrimenta perpendere. Hæc sibi ponderosiora videri plurimis de causis; quas enumeravit,

1562. & nos afferemus, cùm sermo erit de arctioribus ad hoc statuen-
dum consiliis.

Hoc posito, nihil in tertio dicendum supererat de conditioni-
bus ei præscribendis, cui huiusmodi vsus indulgeretur. De quinto;
videlicet, An lege Diuinâ necesse foret infantibus etiam Euchari-
stiam tradere, aliis differendum reliquit.

Post Salmeronem sententiam suam explicarunt reliqui Theolo-
gi, missi à Pontifice, à Cæsare, à Regibus, seu quauis ratione Con-
cilio assistentes, non tamen in ordine dicendi exactè habitâ ratione
dignitatis. Post multos ac prolixos cœtus, omnes conuenere, præ-
terquam de secundo ac tertio articulo, ad Calicis concessionem
spectante, & ad conditiones illi apponendas; quæ à prudentia magis
quàm à scientia pendebant.

Refert Suauis rem, quæ accidit Amanti, è familia Seruorum 6
B. Virginis Theologo, quem Episcopus Sebenicensis secum addu-
xerat; nimirum, cùm ipse propugnaret, plus gratiæ infundi su-
mentibus Eucharistiam sub vtraque specie quàm sub vna tantum,
protulisse Caietani opinionem, quæ dicit, sanguinem non esse par-
tem humanæ naturæ, sed primum alimentum, & tum ex eo, tum
ex aliis rationibus arguisse, non contineri sanguinem sub specie pa-
nis, ob corporis, vt dicunt, concomitantiam. Hinc ab eorum qui ad-
erant indignatione, excitum fuisse pedum strepitum, qui Theo-
logum cœgerit ad palinodiam canendam; imò ad affirmandum,
fuisse à se allata ea argumenta non tamquam subsistentia animo ea
comprobandi, sed tamquam apparentia animo ea dissoluendi, ea-
que propter illius sermonem progressum vlteriùs non fuisse. Rei
summa vera est^f, & accidit manè die 17. Iunij: sed fragor ob aliam
enuntiationem excitatus est^g. Fuit ea, quâ idem dixit, Corpus
Christi demortui seiunctum fuisse à Diuinitate. Tamen in Acta
nullus eius error relatus est in hoc argumento, in quo breuissimè
perstringitur id quod ille dissertuit: sed de primo articulo recensetur
eiusdem sententia, per formam castigatione dignam; quandoqui-
dem non affirmavit solum, posse Ecclesiam æquè concedere Sacer-
dotibus ne consecrent nisi sub vna tantum specie, sed vniuersè pro-
nuntiauit, eas omnes leges, quas potest Deus, posse pariter ab Ec-
clesia relaxari.

^f Diarium,
17. Iunij.
^g Litteræ
Mutinensis
ad Moro-
num, 18. Iu-
nij.

^h Duo mo-
numenta iam
allata, & præ-
terea Diariū.

Quantà cunctorum auersatione auditus fuit manè Regularis, 7
tantum plausus accepit serò Clericus non Regularis. Fuit hic
^h Ioannes Vileta Hispanus, qui cum Episcopo Barcinonensi vene-
rat. Is tamen defensas aures nactus, ex tot tam crebris ac tam proli-

xis congressibus super eodem argumento, tam concinnè promptè-
que sermonem adhibuit, vt satietate laborantibus appetentiam ex-
citauerit. Quare postquam duas horas verba fecit, & oporteret vnà
cum diei sine conuentui finem imponere, rogatus fuit, vt die po-
stero sermonem profequeretur. Summam hîc exponam, in Acta
relatam eorum, quæ tandem collecta sunt ex Theologorum sen-
tentiis de quolibet ex quinque capitibus.

8 De primo cuncti dixerunt, non esse Diuinum præceptum, quo
singuli Christianorum teneantur vtramque speciem sumere. Cun-
cti pariter præter vnicum Lusitanum consensere, esse hoc præce-
ptum iis iniunctum, qui conficiunt Sacramentum. In dicta summa
non fuit habita ratio sententiæ Amantis, de qua diximus; fortasse
quia ab eodem reuocata iam fuerat. Rationes Lusitani aduersantis
fuerunt auctoritas Innocentij III. Alberti Magni, Ioannis à Tur-
recremata, & narratio Raphaëlis Volaterrani¹, dicentis, eam legem
ab Innocentio VIII. relaxatam fuisse Noruegis, apud quos vini vsus
non erat. Ceteri, qui omnes ex opposito concordarunt, varij in
fundamentis & explicationibus fuere, quod nimis longum esset re-
ferre: & de hac quæstione legi potest inter recentiores² Ioannes
Cardinalis de Lugo, qui quâ solet acuminis præstantiâ secundam
sententiam confirmat, soluitque prioris argumenta, à Claudio de
Santes, aliisque eiusdem opinionis adducta; ac præcipuè Volater-
ranum refellit, tum ex eo, quod Bellarminus obseruauit³, vero dis-
simile videri, Noruegis deesse vinum ad consecrandum, cum in
comperto sit, nunc illo abundare; tum quia hic scriptor refert,
concessum fuisse, vt Calicem sine vino consecrarent: quæ res cum
à nemine censetur esse in Ecclesiæ potestate, narrationis falsita-
tem redarguit.

¹ In libro 7.
Geogra-
phiæ.

² De Eucha-
rist. disp. 19.
sect. 8.

³ Lib. 3. de
Romano
Pontif. c. 19.
in fine.

9 In secundo, An rationes, quæ induxerant Ecclesiam ad præben-
dam Eucharistiam laicis, & Sacerdotibus non celebrantibus sub
sola specie panis, essent ita obseruandæ, vt nullâ ratione vsus Cali-
cis esset permittendus, magna fuit opinionum varietas: sed inter
omnes conuenit, potuisse ab Ecclesia illum remoueri, quòd ritus
iure Diuino præscriptus non esset, nec quouis tempore vsurpatus.
Duo addidere; Tametsi vsus Calicis fuisset iuris Diuini pro laicis,
potuisse ab Ecclesia subtrahi, cum ipse Deus voluisset hoc ipsum li-
cere. Alij affirmarunt, Fas esse Ecclesiæ relaxare Diuina mandata,
sed quæ solum ad ritus ac caremonias pertinerent. Quamplurimi
ita disputarunt: Quamquam liceret Ecclesiæ aliquid mutare in
conditionibus, & in vsu; nihil tamen eidem licere in iis, quæ Sacra-

1562. menta constituunt. At de modo, quo re ipsa illa se gesserit in hoc usu vnius aut vtriusque speciei per diuersa tempora, variè à variis successus ordo est recensitus; quemadmodum postea euenit in conuentibus Patrum, prout lectoribus exponetur.

In tertio, in quo quaerebatur, Vbi concedendus esset alicui nationi usus Calicis ob rationes Christianæ charitati consonantes, essentne addendæ conditiones huic concessioni, pauci ad rem responderunt, cum plerique acciperent interrogationem sub conditione prolatam, pro absoluta: & de absoluta quam plurimæ fuerunt sententiæ, propter varias conditiones, quas singuli excogitabant.

In quarto, quo petebatur, Minusne accipiat qui vnam tantummodò speciem sumit, quàm qui vtramque; omnes negabant concorditer, quantum ad Sacramentum spectabat. Quod verò ad effectum Sacramenti, qui est gratia, maior pars affirmavit, vi Sacramenti æqualem infundi in vtroque modo; cum tradatur gratia non ratione specierum, sed ratione Christi, qui sub speciebus continetur. Alij opinati sunt, plus gratiæ accipi cum sumitur secunda species, cum homo eo temporis momento melius est paratus: alij absolute dixerunt, maiorem gratiam in Sacramento percipi, cum vtraque species sumitur; quoniam Sacramenta id efficiunt quod significant; significatio verò habetur per ipsa signa. Igitur (arguebant illi) multiplicatis signis gratia multiplicatur.

Ad quintum, An iussione Diuinâ necesse foret, vt infantes hoc Sacramentum acciperent; ab omnibus responsum, necessarium non esse: aliter Baptismus non sufficeret ad salutem. Considerabant præterea, ipsum dari per modum cibi, cuius natura est partes vi caloris deperditas reficere, quod non accidit infantibus, quippe quibus liberum arbitrium deficit. Quod autem Eucharistia re ipsa illis tradita gratiam augeat, pauci quidam affirmarunt, exemplo eius, quod usurpabatur ætate Dionysij & Cypriani; tametsi postea Ecclesia id conuenienter prohibuisset, ad irreuerentiam vomentium impediendam. Sed plerique negarunt; cum infantes se ipsos probare non possint, quod exigit Apostolus primà ad Corinthios, nec diiudicare Corpus Domini, distinguentes Panem Sacramentalem à nostrate. Alij protulerunt ad id verba illa eiusdem Apostoli ibidem, & S. Lucæ capite 22. *Hoc facite in meam commemorationem*: quo aiebant significati, in eo qui huiusmodi Sacramentum suscipit, necessariam esse memoriam Christi patientis, quæ memoria in infantibus locum non habet. Oppositæ Dionysij & Cypriani auctoritati quidam se subtraxere, dicentes, in Ecclesia primæua ministrari hoc Sacramentum

tum infantibus, ad delendum idololatrarum ritum, qui idolohera
 ipsis dabant. Senferunt alij, per eum vsum intendi, muniri infan-
 tes aduersus veneficas, & ne à malis dæmonibus inuaderentur;
 quemadmodum nonnumquam etiam defunctis traditum fuerat,
 testimonio S. Ioannis, cap. 6. Qui id explicabant de ipso Sacra-
 menti esu, respondebant, fuisse ea verba dicta, *nisi manducaueritis*, iis
 qui ea possent intelligere, adeoque solùm hominibus rationis ca-
 pacibus.

Ex concordi Theologorum sententia quatuor Canones deducti
 sunt, & eodem die 23. Iunij Patrum confessui propositi. In his
 damnabatur quicumque diceret,

Ex Dei præcepto sumendam esse Eucharistiam sub utraque specie:

Errasse Ecclesiam in ea laicis prohibenda:

*Non tantum accipi sub vna specie, quantum sub utraque; quia non
 accipitur totum id quod Christus instituit:*

*Necessarium esse, & ex Diuino mandato, sumendam tradere Eucha-
 ristiam paruulis, antequam perueniant ad vsum rationis.*

Eo in opere cernebatur, quàm sublimis sit Theologorum condi-
 tio, quorum consilia exquirat Diuinitatis Interpres, qui falli non
 potest, vt præscribat humanis mentibus præstantissimos actus, qui
 sũnt iudicia de mysteriis cælestibus. Sed cunctarum eminentium
 disciplinarum pauci sunt possessores, innumeri ostentatores; qui
 apud vulgus existimationem ipsis disciplinis minuunt, perinde
 quasi esset aspernanda sanctitas, quoniam multi sunt hypocritæ.

C A P V T VII.

Difficultas, & dilatio articulorum de Calice laicis concedendo.

*Contentio ea de causa à Præsilibus superata. Aliæ difficultates
 à Patribus obiectæ in Canones Fidei, à minoribus Theologis
 comprobatos.*

IN reliquis duobus articulis, in quibus non quid credendum,
 sed quid agendum proponebatur, varij atque incerti Theologi
 fuerant, sicuti ostensum est. Quapropter Legati cum intellige-
 rent^a, positæ sententiarum varietate, rerumque momentis, haud
 satis esse temporis ad hæc cum doctrinæ legumque sanctionibus an-
 te Sessionem indictam coniungenda, Patrum collegio quatuor so-
 lum articulos proposuerunt, de quibus conuenerat inter minores
 Theologos, eamque prolationis necessitatem Cæsarianis significa-
 runt.

^a In litteris
 Legatorum
 ad Borro-
 mæum, &
 Pontificem,
 2. & 9. Iulij.
 1562.

1562.

Litteræ
Borromæi
ad Legatos,
8. Iulij
1562.

runt. Ad quam etiam impellebantur ab eo quod Pontifici persuaserat, ut per eos planè dies similia ipsis mandata traderet^b. Ad primum Legatorum ille scripserat arcanis notis (quod ad ostendendam redintegratam singularemque cum illo fiduciam faciebat) ut omni charitatis largitate solatium impendendum Germaniæ provinciis curaretur, gratificandumque quavis arbitrariâ indulgentiâ votis tam pij Cæsaris; verùm ut adhiberentur omnia legitimè, & ex Theologorum Patrumque sententia. Quod si prænoscerent Legati, ab iis concessioni repugnatum iri, rem consultò protrahendam esse, ne intereà illis populis spes adimeretur, & ipse Ferdinandus ob eam repulsam, benevolentiam ac Synodi patrocinium deponeret; unde reliqui fructus, qui iam maturiscebant, in flore perirent. Quare ubi Legati difficultatem præuiderent, exclusionem retardarent, donec reliqua argumenta absoluerentur: sed postea tum in eo articulo, tum in reliquis, legitimè sincereque procederetur, rebus pro maioris partis suffragio constitutis. Ita Pontifex mentem suam patefecit. Idcirco Legati, prospicientes negotij arduitatem, illo supersedere voluerunt, quò planior esset præscriptæ Sessionis processus.

At verò Cæsariani, ubi primum ab illis accepere initum de hac 2
mora consilium, ultra modum commoti responderunt: Potius retardandam esse Sessionem, donec omnia statuerentur: se pati non posse, Synodum progredi ad alia Decreta, eo postulato nondum impetrato: id enim cum graui Cæsaris indignatione fieret, & cum extincta populorum spe, qui silentium tamquam repulsam interpretarentur. Atque, siue ita crederent, siue studerent, ut fieri solet, Legatos impellere ad accusationem purgandam per effecta illi contraria, conquesti quòd in Patribus nacti non essent propitiam illam ad rem indulgendam propensionem, quam iidem antea præ se tulerant, se rescuisse affirmarunt, contrariam operam ad id impensam fuisse.

Legati per eam fiduciam, quam pariunt æquitas causæ & con- 3
scientiæ testimonium, reposuere; Non vnã quidem horam se retardaturos aut tempus, aut opera Sessionis; propterea quòd quæcumque noua cunctatio post tam longas moras Concilij dignitati officisset. Nec Oratores vnquam, aut alios quoscumque, signum vllum comperturos fuisse aduersus eam concessionem, à Pontifice aut ab ipsis exhibitum Patribus.

Denuntiare Cæsariani pergebant, se intercessuros, ubi Synodus 4
ad alia argumenta procederet, eo articulo prætermisso; simulque
dissi-

diffidia & clades prædicebant. Et sanè prænoscebatur, turbarum socios iisdem adfuturos Gallos & Bauaricos, perinde atque postulati socij fuerant. Verùm Legati, etli animo trepidi, ore magnanimi, statuerunt aliquot certe dies in cœpto perillere, gnari, ab ipsa cedendi mora tolli necessitatem aliquando cedendi. Nec destiterunt Cæsarianis palàm facere, illos per eum ardoris æstum articulum proponentes, nonnisi rei iacturam consecuturos; adeoque repulsam in eo, beneficium esse: Rerum difficilium postulata in complurium conuentibus numquam successus prosperos habitura, nisi difficultas paulatim ope temporis à flexanima suadela diluatur: Nihil esse facilius quàm negare & nihil mutare, adeoque nihil magis consuetum communitatibus: Quid aliud esse, Patres immaturè sollicitare ad subitam responsionem, quàm eosdem stimulare ad se per repulsam molestià liberandos? Quidnam aliud violentiam inferre Concilio procrastinatione cunctis odiosâ, quàm omnium indignationem in se conuertere, eumque fontem perturbare, vnde studebant salutare sibi aquas haurire ad releuandas æruminas?

Cœperunt denique Cæsariani animos inclinare; sed potius minus minaces, quàm minus queruli. Idcirco dixerunt Olio ac Seripando (quibus, utpote præstantibus Theologis, demandata fuerat cura cum illis agendi communi nomine super ea re) veraces utique à se probè deprehendi quosdam Episcopos, qui formam quamdam Decreti ipsis proponentes, affirmauerant, nihil ampliùs illos impetraturos, eamque formam ostenderunt. Fuerant hi Thomas Casellius, & Pompeius Zambeccarus^c, de quibus conquesti sunt Legati apud Borromæum, tamquam de iis qui sibi partes arrogauerant non modò Præsidentum, sed Pontificis, denuntiantes, si tam palmaris arrogantia impunis abiret, nullam in posterum ab illis ac multis aliis rationem Præsidentum habitum iri. Quare Pontifex grauioribus verbis à Vicecomite eos castigari iussit.

^c Colligitur ex epistola arcanis notis scripta ad Vicecomitem à Borromæo, 18. Iulij 1562.

5 In exemplo illius Decreti habebatur^d, Licere Ecclesiæ honestis de causis, pro locorum temporumque conditionibus, vsum Calicis laicis concedere; committi autem Patribus, ut expenderent, an eiusmodi causæ respectu Bohemorum aliorumve tunc suppetere. Sed ad obtinendum tale Decretum sub conditione, & per quod nihil conficeretur, minimè laborarunt Cæsariani. Proinde compertâ id temporis Patrum propensione haud sibi propitiâ, ac diffisi moræ Sessioni impetrandæ, eius celebrationi consenserunt, dummodò articulus ille silentio neutiquam obuolueretur, sed haberetur suspensus, adiectâ declaratione, quòd duo è quinque articulis omissi,

^d Colligitur ex Actis Palcotti,

Pars III.

E

quàm

1562. quàm celerrimè posset per opportunitatem expendere, & prætereà pollicentibus Legatis, se Pontifici commendaturos Oratorum postulata; quod postea præstitere.

¶ Litteræ Legatorum ad Pontificem Julij 1562. f. Acta Palearotti, & Arcis S. Angeli Romæ, 30. Iunij.

Interea quatuor tantum Canones, sicuti dicebamus, in cœtu generali⁶ propositi sunt: & in duobus prioribus Patres concordasse fuere; sed in tertio, quo affirmabatur sumi Christum integrè sub vnica panis specie, dixit Granatensis, id in Iulij Synodo fuisse iam definitum, quandoquidem illic declarabatur totum Christum integrè contineri sub vtralibet specie; quapropter si de nouo id decerneretur, non continuaretur Synodus, sed præteritæ decisiones reficerentur.

Seripandus, qui auctor illius consilij fuerat, veritus ne Granatensis oppositio animos occuparet, extemplò per eruditam dissertationem ostendit discrimen inter Canonem sub Iulio sancitum, & illum de quo agebatur. In duobus hæreticos errasse super Eucharistia, de re in Sacramento contenta, & de vsu Sacramenti. In priora errata recidisse damnationem anteaactæ Synodi, quæ consulto posteriora reposuerat peculiari trutinæ ponderanda: etiam in corporis cibatu aliud esse fercula quæ apponuntur in mensa, aliud eorum vsum; in hoc vsu versari recentem Lutheri hæresim, dum ille improbat consuetudinem Ecclesiæ Catholicæ, quasi ea vnã tradens speciem haud plenè satisfaciatur Christi institutioni, per quam vtraque species tradita est. Tunc verba ipsius Lutheri produxit: atque hunc errorem parato Canone damnandum esse.

¶ Eius suffragium est in monumentis Barberinorum.

Huiusmodi rationibus multi acquieuerunt; & quibusdam superuacaneum videbatur, subtilius perscrutari, nouamne Lutherus hæresim in illud mysterium induxerit. Certum, aiebat⁸ Ioannes Triuigianus Venetus Patriarcha, integram Christi præsentiam sub vnaquaque specie fuisse definitam in Florentino, & tamen iterum eam definitam esse in Tridentino sub Iulio. Certum est, errorem eorum, qui defendunt præcipi lege Diuinâ vt sub vtraque specie sumatur Eucharistia, à Constantiensi fuisse proscriptum, & nunc iterum primo Canone eundem proscribi. Cur igitur ad rem amplius confirmandam & declarandam tertium Canonem ex propositis recusabimus? Vt in rem esse iudicemus, nonne sufficit, quod in Lutheri verbis aliquod indicium appareat hæresis nouæ, quæ refellitur hoc Canone, & quæ disertè & proprio ipsius tenore damnata non est in proximè superiori Tridentino conuentu? Ita ratiocinabatur Patriarcha; eique maior pars assentiebatur, quando Seripandi rationes multos retraxerant in opinionem oppositam. Grana-

Granatensis, quod ipsis antea probabatur, ac præsertim Hieronymus Triuigianus Veronensis Antistes, qui non solum eam complexus est, sed studuit ut alij complecterentur. Euentus haud rarus, ob quamdam hominis propensionem ad declinandam leuitatis notam, dum graue rationis pondus ostendit, quo à sententia dimotus est.

9 Contra verò Ioannes Carolus Bouius, Episcopus Ostunensis, cum Mutinensi, & supremo Ordinis Prædicatorum Præsidente, tametsi cognoscerent, aliud significari ab eo tertio Canone, aliud à promulgato Iulij ætate; existimabant tamen, Lutherum haud fuisse magistrum falsitatis illius aduersum quam nouum Decretum condebatur, quippe qui per verba, quæ Seripandus produxerat, non differebat de usu, sed solum ibi rationes probationesque confutabat, allatas à Catholicis de re in Sacramento contenta; adeoque videbatur ipsis ea proscriptio non quidem proscriptio erroris antea damnati, pro eo ac sentiebat Guerrerus, sed planè imaginariæ laruæ damnatio. Verumtamen reliqui in Legati sententiam iuere, cum censeretur, ad conficiendum prudenter nouum antidotum opus non esse certam notitiam, sed sufficere suspicionem noui veneni.

10 Maior superfuit controuersia de illo Canone, num esset simul declarandum, æqualem gratiæ mensuram deberi sumentibus hoc Sacramentum sub vtraque, ac sumentibus sub vna specie. Super hoc inter minores Theologos plurimum disceptatum fuerat, & maior pars ad æqualitatem gratiæ propendebat. Postea in Patrum consensu Osius inter Legatos, & Episcopus Quinque Ecclesiarum inter Oratores, auctores erant, ut res definiretur; aliter, prænuntiabant, multos Septemtrionis populos, hæcenus cum Ecclesia Romana coniunctos, sed illius relaxationis cupidos, si fortasse eam non obtinerent, & illa æqualitas gratiæ à Concilio non decerneretur, diuisum iri ab eadem Ecclesia, causantes, existimasse complures Theologos illius conuentus, quoddam incrementum gratiæ per eam Ecclesiæ prohibitionem ipsis subtrahi. Maiori tamen, ac potiori parti placuit, imitandam potius esse Synodum Constantiensem, quæ noluerat ea de re sententiam formare, sicuti Ioannes Gerson testatur. Id etiam conuenit penè inter Hispanos Præsules, ac præsertim Granatensem, Bracarensem, Segouiensem, Dertulensem, Salmanticensem, Franciscum Blancum Auriensem, & Antonium Corromerum Almeriensem, nec minùs eam partem propugnauit Mutinensis.

11 Vniuersè tamen expetitus fuit modus aliquis accuratior loquendi in Canonibus, & aliqua explicatio præuia doctrinæ, quæ lucem

1562.
 h Literæ Le-
 gatorum ad
 Borromæum,
 2. Julij 1562.

præferret, & scrupulos amoueret, perinde ac fieri consueuerat in Concilio Pauli & Iulij. Idcirco partitæ sunt curæ. ^b Cura Canonum, qui aut dogmata Fidei, aut errorum emendationem contine- rent, Cardinali Simonettæ demandata est, additaque ipsi opera Fulcararij, Blanci, Boncompagni, & Generalis Prædicatorum Magistri. Cura doctrinæ commissa fuit Osio ac Seripando, vnâ cum Episcopis Parisiensi, Clodiensi, Ostunensi, & Christophoro Pataui- no, supremo Eremitarum Moderatori.

Hi doctrinæ formam elaborarunt, & ad Patres detulerunt. Sed, ¹² pro more magnorum cœtuum, pauca ex ea abierunt quæstionis immunia. Improbabant alij quæsitam styli munditiem, quasi plus venustatis quam maiestatis præ se ferentem, neque grauitati consentaneam, neque Ecclesiasticam antiquitatem redolentem; alij è conuerso grandiores illam postulabant, quod esset accommoda- tior conditioni sæculi, quod doctrinam nauseabat, nisi elegantia condiretur; adeo vt multi ex recentioribus litteratis minori ferren- tur animi affectione in cælestis veritatis oracula, quod ea cerne- rent inter crassiora inuolucra scholasticæ ruditatis. Et quod iudicio- rum varietas agnoscat, haud reticero, proponentibus nonnullis, ne tam sublime Sacramentum nominaretur sine aliquo honorifico titulo, fuisse qui nomen *Augustissimi* improbauerit, quippe laicis Imperatoribus tributum, eiusque loco titulum *Sanctissimi* postula- uit, qui Dei Vicario proprius est; nullâ ratione habitâ, quod idem ab *Augusti*, quod à *Sancti* vocabulo significetur; nec animaduertens, ex huiusmodi ratione non aptè dici *Maiestatem Dei*, propterea quod titulus *Maiestatis* nunc Regibus temporarius imponitur.

Ad grauiores animaduersiones pergamus. Albertus Diuinius de ¹³ Gliricis, Episcopus Veglensis monuit, in Cypro, in Creta, & in aliis regionibus esse prope sexcenta capitum millia, quæ vsum Calicis retinebant, & tamen cum Ecclesia Romana eos conuenire; adeo- que cauendum esse ne damnarentur, quemadmodum indicabant verba capitum digestorum, quod non modicam perturbationem exciuisset. Libellum etiam protulerunt Oratores Gallici¹, in quo non modò eandem quam Cæsariani relaxationem petebant, sed insuper postulabant, ne in quouis Decretorum euentu vllum affer- retur detrimentum Regi Christianissimo, qui suæ consecrationis die solitus est pro vetustissima consuetudine sub vtraque specie Sa- cramentum suscipere, idque vsurpari in eo regno à nonnullis Cœ- nobiis Ordinis Cisterciensis, certis quibusdam diebus. Ad hæc re- sponsum est, In Decretis paratis eos dampnari, qui necessitatem, Diuinum-

i 4. Julij, vt
 in Diario
 Musforti, &
 in Actis Pa-
 leotti.

Diuinumque mandatum sumendi utramque speciem affirmarent, non item eos, qui ex veteri priuilegio aut ritu id usurparent, nihil tamen in Fide ab Ecclesia dissentientes: non esse mentem Concilij quidquam de iis innouare, imitantis Innocentium III. in capite postremo, tit. *de Baptismo*. Tamen Augustinus & Ragazzonus suadebant, ut hæc ipsa Concilij mens verbis clarioribus explicaretur: & ex his prior testabatur, priuilegij cuiusdam exemplar à se lectum fuisse, in quo Græcis vniuerse concedebatur vsus vtriusque simul speciei, eorumque infantibus Eucharistiæ sumptio; visumque à se pariter in Sacratio S. Petri volumen scriptum à Cardinali *Deus dedit*, anno 1090. post Gregorium VII. aduersus schismaticos & simoniacos, in cuius secundo libro mentio habebatur, tamquam de illius ætatis consuetudine, quòd statim post Baptismum dabatur infantibus panis consecratus, vino madefactus.

- 14 Suauis has dissertationes ex parte narrans labitur, dum Augustinum inducit quasi auctorem moniti mox memorati, ut nimirum euitarentur verba, quibus damnari videretur Græcorum consuetudo, non minùs affirmando huiusmodi monitum irritum concidisse, utpote non nisi à Bernardo Delbene Episcopo Nemaufensi comprobatum. Lapsus excusabilis est, quippe cui fortasse causam præbuit narratio cuiusdam qui Concilio interfuit^k, sed non tam diligenter obseruauit ea singula, quæ nihil ad rem suam faciebant, sicuti Paleottus, cuius munus erat sententias notare, easque in Acta referre. Reuerà, ut narrauimus, sententiæ auctor fuit Diuinius, & cum eo conuenit Ragazzonus. Neque consilium concidit, quin susceptum fuit, adiectâ Canonis explicatione. Proinde ut in formam proposita dicebatur^l: *Ecclesia, ductu Spiritus Sancti, grauius ac iustis causis adducta, vnâ solùm speciem, hoc est panis, dederat laicis, & Clericis non conscientibus Sacramentum*; ita postea, sicuti nunc extat, substitutum est^m, *Licet ab initio Christiana Religionis non infrequens vtriusque speciei vsus fuisset; tamen progressu temporis latissimè iam mutata à illâ consuetudine, grauius & iustis causis adducta, hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbauit, & pro lege habendam decreuit; quam reprobare, aut sine ipsius Ecclesiæ auctoritate pro libito mutare non licet.*

- 15 Intolerabilior est audacia Suauis, dum comminiscitur, Fererium egressum è confesso, nescio quid quæsisse ab Augustino, & ab hoc ridiculum responsum redditum ob ignorantem historiam. Qui mediocri Scriptorum notitiâ imbutus fuerit, facilius Suauem obtractatorem crediderit, quàm Augustinum ignorantem. Pergamus.

1562.

Jacobus Maria Sala, Episcopus Viuariensis, dissuadebat, ne in quodam doctrinæ capite produceretur, sicuti in exemplo proposito absolute fiebat, testimonium S. Ioannis cap. 6. idque ob diuersos opinandi modos inter veteres Patres, an ibi intelligatur eius *corporeus* carnis Christi, qui fit in Eucharistia, an *spiritualis*, qui fit in Baptismo, & in iustitiæ susceptione; & optauisset vniuersè nudam explicationem doctrinæ, rationibus haud conuestiram, cum sibi viderentur eiusmodi vestes non tantum prodesse definitionibus, tamquam clypei tutamentum, quantum aduersariis, tamquam impugnationis incitamentum.

Postulabat in quarto Canone Brixienfis Antistes, vt non solum diceretur, vsum Eucharistiæ non esse necessarium infantibus, sed ipsis etiam interdictum; quandoquidem rationes, propter quas Calix populis prohibebatur, fortius impellebant ad Sacramentum illud infantibus omnino prohibendum. Non tamen placuit communiter hunc vsum damnare, cui fauent antiqua monumenta primæ Ecclesiæ apud sanctos Dionysium ac Cyprianum, aliosque verustos Doctores.

In summa confectum est, vt illud exemplar doctrinæ plurimum reconcinnaretur, & integrum denuò reformaretur, additâ Patribus ad conficienda Decreta destinatis aliorum quorundam operâ; cum in comperto sit, ab alicuius opificij auctoribus, minus miti ac remissa manu illud refecari; quod euenit fortasse non tam, vt dici solet, ex paterno quodam amore erga suos partus, quàm ex amore proprio erga sua iudicia.

CAPVT VIII.

Reditus Archiepiscopi Lancianensis, & responsa Pontificis ab eo delata. Epistola ab vno supra triginta Episcopis ad se purgandos scripta. Venia abeundi, antea quibusdam Episcopis à Legatis concessa, & postea iussu Pontificis reuocata. Mandata Vicecomiti tradita; eiusque solertia, ad conciliandos inter se Mantuanum ac Simonettam impensa. Adhibita à Morono studia cum Patribus Concilij sibi intimis. Multa Suavis errata.

Litteræ Legatorum ad Borromæum, 13. Iulij 1562.

DVm Synodus huiusmodi deliberationibus operam dabat, rediit Archiepiscopus Lancianensis die 10. Iulij, hoc est sexto ante præscriptum Sessioni diem, absterisitque Legatis sollicitudinem, quâ angebantur, cognoscendæ Pontificis voluntatis,

tis, cum illius exequendæ tempus instabat. Primum mandatorum
 caput, quæ data à Legatis Lancianenti retulimus, ipsi iniungebat,
 ut ostenderet Pontifici, quàm esset Christianæ Reipublicæ perni-
 ciosum id quod scriptum à variis Romæ Aulicis, & à variis Tri-
 denti Patribus comprobatur, de dissolutione aut trans-
 latione Concilij, ab aliis denuntiata tamquam à Pontifice desi-
 gnata, ab aliis commendata tamquam necessaria ad reparanda
 Diœcesonum damna, & incommoda Præsulum. Quin Lanfacus
 Regi significauit^b, Archiepiscopum potissimè missum ad remouen-
 dum Pontificem ab eo consilio, ad quod ipsum impellere conaban-
 tur sinistris narrationibus homines boni publici parum amantes.
 Sed Pontifex reditu Lancianensis Legatos certos reddidit, id à sua
 mente vel maximè alienum esse; adiecitque, ad rectè de sua vo-
 luntate arguendum, oportere sua facta, non aliorum verba consule-
 re. Ipsis præterea renuntiare curauit, Cum in prima Sessione proce-
 dendum esset ad Continuationem non verbo sed re præstandam, id
 nonnullis, videri nequaquam perfici, si de articulis de sumptione
 Eucharistiæ ageretur; sed opus futurum fuisse de duobus Sacra-
 mentis, nondum sedente Iulio expensis, agere, nimirum de Ordine
 ac Matrimonio. Responderunt Legati, Ea de re maturè & opti-
 mis rationibus fuisse deliberatum; & si quid ipsi fidei mererentur,
 opus rectè confectum habendum esse. Atque de hoc ipso paucis ante
 diebus^c scripserunt, nuntiantes, visam ibi fuisse epistolam Var-
 gas, quæ dicebat, oportuisse continuationi de Missæ sacrificio insi-
 stere. Huiusmodi censuras arbitrati sunt Legati Romæ ad se dela-
 tas ex Tridenti repercussu, easque ibi fuisse dictatas alicui, ab ani-
 mi affectione potius quàm opinione; id, quantum existimo, tri-
 buentes Granatensi, qui moræ de mansionis articulo impatiens,
 ardentè cuperet Ordinis argumentum confestim ingredi, quando
 in eo sponderat Mantuanus interruptam de huiusmodi articulo
 quæstionem resumere. Quapropter Legati, quodam quasi dedi-
 gnantium supercilio, dignati non sunt ad ea rationibus respondere,
 perinde ac si quasi litigatores se defenderent; sed auctoritate Iudi-
 cum rescribere, rem fuisse peractam consulto, ex sententia ac vo-
 luntate vniuersi Concilij.

- 2 Imposuit præterea ipsis Pontifex per mandata Lancianensis, ut
 Continuatio etiam verbis, quantum fieri posset, significaretur, non
 tamen declararetur, nisi fortasse Rege Catholico apertè id urgente.
 Ad quod perficiendum exempli procemio formulas quasdam ap-
 posuerant, quæ id ipsum satis indicarent: sed postea superuenit
 Borro-

1562.

b 11. Iulij
1562.c Litteræ
9. Iulij.

1562. Borromæi epistola, arcanis notis exarata, quâ mandata reuocabantur: Causam opinor fuisse oppositum Gallorum ardorem. Etenim iussus fuerat à Rege Lansacus^d, vbi vellet Synodus progredi ad eam declarationem, quâ spes omnis optati ex Protestantibus fructus exaruisset, vsque ad contestationem obsistere: cumque is certior fieret^e ab Oratore Gallico Romæ degente, secum rursus à Pontifice super ea re sermonem habitum fuisse, illi rescripserat, Se magnopere mirari, quandoquidem nec Regis Christianissimi, nec Cæsaris, nec Regis Catholici ministri Pontificem vrgebant ad id pro alterutra parte declarandum ante finem Concilij. Si Pontifex eius soluendi opportunitatem quæreret, posse alios iniri modos, sed antequam id faceret, consideraret per Deum clades inde imminentes Christianis populis, & Ecclesiæ. Hoc, vt mea tert opinio, effecit, vt Pontifex consilium mutaret, veritus, ne si hac de causa Synodus dissolueretur, fama, quæ huiusce dissolutionis desiderium mentionemque illi iam tribuebat, de eodem esset oblocutura, perinde quasi iussisset ex arte, sub vmbra Continuationis, Concilij præcisionem.

^d Responso Regis ad Lansaci epistolam, scriptam 7. Iunii 1562.
^e Epistola Lansaci ad Insulanum, 25. Iunii 1562.

^f Litteræ Mutinensis ad Moronum, 8 Iunii 1562.

Fuit qui putauit^f, nouum Hispanorum teporem in ea declaratione promouenda, in quam antea tam inflammato studio ferebantur, ortum esse ex iisdem vocibus de Pontificis animo, quasi procliuus in eam esset, vt ipsa Concilium perfringeret, & cum eo simul reliqua omnia, quæ fuerant agitata de altera declaratione ipsi odiosa, super mansionis præscripto. Quare destiterunt à postulato prioris, ex desiderio posterioris. Vsque adeo interdum prodest, ne aliquod ædificium ab aliis diruatur, ipsa suspicio quod paratum ad id animum gereret illius architectus.

^g Constat ex duabus litteris Legatorum ad Borromæum, 12. & 13. Iulij 1562.

Similis quædam ratio, vt sinistra de ipsius Pontificis mente opinio^g amoueretur, fuit in causa, vt Pius Legatis iniungeret insolitam seueritatem^h in concedenda Episcopis facultate illinc ad tempus discedendi, in quo laxius cum illis actum fuerat, ne ibi quasi compediti detinerentur. Sed cum videretur ea facultas à compluribus peti, duplex erat hominum iudicium: Opinabantur alij, eos, qui antea definitioni de iure residendi fauebant, esse parum acceptos, agnoscetes, velle vnum post vnum recedere, quod ob ingentem eorum numerum magna ex parte Concilij dissipationem attulisset. Rebantur alij, fuisse illos ad id impulsos, aut certè ostium illis referatum. Et quamquam Præsides variis studiis ab ea discedendi voluntate nonnullos remouissent, idque potissimum Vicecomitis monito^h, Simonettæ dato; tamen, quod efficacius cautum esset, iussu

^h Litteræ Vicecomitis ad Borromæum, 3. Iulij 1562.

iussi postea sunt à Pontifice cunctis eam facultatem reuocare, ac præsertim Pauesio, Beroaldo, Salæ, & Fuscarario; tametsi Suavis, nihil huiusce rei conscius, hanc reuocationem à Legatis habitam tribuat Oratori Lusitano, non autem Pontificis prudentiæ. Nec obtemperatio difficilis euasit, cum intelligerent Patres¹, id non modò in Concilij dignitatem, sed in ipsorum decus redundare, quippe quorum opera minimè noxia à Pontifice agnoscebatur.

1562.

ⁱ Litteræ Mutinensis ad Moronum, 2. Iulij 1562.

5 Et planè illius bonæ apud Pium existimationis cupidi, per occasionem Marini Archiepiscopi, Romam petentis, communem epistolam ad Pontificem scripserant^k triginta & vnus Episcopi Italici, ex iis qui seuerissimæ sententiæ de mansione adhæserant: non tamen ipsi Marino epistolam, sicuti antea decreuerant, tradidere; sed ad Amulium Cardinalem mittendam curarunt à Petro Soto Dominicano, præcipuo illius opinionis propugnatore, & præclaro Theologo, illic Pij iussu degente. Quod effectum est, ne Archiepiscopus, dum^l litteras nuntiosque ipse perferret, testis auctoritatem amitteret. Hi Præsules per eam quam diximus epistolam accusationes diluebant, quibus insimulabantur se parum addictos Apostolicæ Sedis fuisse, & in illam oblocutos non eâ quâ par erat reuerentiâ, atque vota ad eius abiectionem propensa prætulisse; quin omnes vocem, stilum, sanguinem ad eam tuendam euehendamque offerebant. Quibus Pontifex Archiepiscopo redeunte beneuolenter respondit: sed hæc responsio multos post dies ipsis reddita est, ob causam quam exponemus.

^k Acta Palcotti, & distinctius epistola Iadrensis ad Cornelium Cardin. ad quem exemplar mittit 8. Iunii 1562. inter Commentarios à Rinalduccio seruatos. ^l Litteræ Iadrensis, 25. Iunii.

6 Significauit vnà Pontifex Legatis per Archiepiscopum, gratum sibi futurum fuisse, si sanctio de usu Calicis protraheretur; vnde eâ sunt imbuti lætitiâ, quâ minister afficitur, quòd rem egerit ex mente Principis, cum egit ex sua, verso anxietatis labore in certæ notitiæ voluptatem. Ipsi tamen postea in memoriam Pontifici reuocarunt Cæsaris promerita, grauesque boni publici rationes, quæ ipsum Cæsarem vt ea peteret adedò inflammabant, quòd Pontifex animum induceret ad illi gratificandum. Et sanè prudentissimo consilio Legati ac Pontifex ducebantur, ne tam citò committerent vrnæ quod proponebatur; nam aut implicatum ac diuturnum negotium futurum erat, sicuti discordes Theologorum Patrumque sententiæ prænuntiabant, & id quasi syrtis fuisset, quæ cursum Concilij in aliis liquidioribus argumentis retardasset; aut confestim conficiendum, & in eo casu æquè perniciofa repulsa ac indulgentia prænoscebantur: repulsa tam vehementer Cæsarianos abalienasset, vt siue Concilium desererent spè vacui, & indignatione

Pars III.

F

pleni;

1562. pleni; siue perstitissent, solùm effusuri tantumdem amaritudinis, quantum ex eo acerbo Decreto absorbuissent. Nec minùs detrimenti perturbationisq̄ue timendum erat ex indulgentia, idq̄ue duas ob causas^m, quas Pontifici significauit Vicecomes. Altera erat, quia si Cæsariani hoc impetrassent, quod potissimum eorum votis obuersabatur, præpediuisset forsitan multis obicibus progressum Concilij, à quo in reliquum præuidebant exituras tantummodò proscriptiones offensionesq̄ue Protestantium, ad quos edomandos spes ipsis non aderat, sed solùm aut ad reconciliandos, aut ad sopiendos. Altera erat, quòd innotuerant immoderate petitiones, quibus onusti tum ipsi Cæsariani tum Galli conuenerant, & animaduertebatur, in huiusmodi conuiuio non expleri vno cibo, sed potius succendi alterius appetentiam.

m In epistola ad Borromæum occultis notis, initio Iulij.

Rescuerat Vicecomes, narrante Friderico Cornelio Episcopo Bergomensi, dum ipse cum Oratore Lansaco pranderet, ab eo audiuisse, non modò se Cæsarianorum postulato de Calicis vñu adherere, quamuis affirmaret id in mandatis sibi traditis non haberi; sed simul etiam plurimis aliis legum Ecclesiasticarum mutationibus immoderatis, utpote suas apud regiones optabilibus: nimirum, ut publicæ preces & Missæ sacrificium linguis vulgaribus haberentur; ut Sanctorum imagines auferrentur; ut nuptiæ Sacerdotibus permitterentur: quæ Præsulem illum vehementer offenderant, huiusmodi sensa rationibus plurimis refellentem. Videbantur itaque utrique Oratores eò tendere, ut quocumque tandem modo seditionis satisfieret, etiam cum graui Ecclesiasticæ disciplinæ detrimento, nihil animo reputantes, quantum malorum ex huiusmodi exemplis oriretur; quod nimirum esset penes homines contumaces efficere ut Ecclesia suas antiquissimas potissimasq̄ue constitutiones magna ex parte mutaret; vnde statim cunctæ reliquæ sanctiones pariter auctoritatem omnem venerationemq̄ue perdidissent: quod incommodum illorum apud Principes Consiliariorum aciem non fugisset, si quod tunc de legibus Ecclesiasticis agebatur, idem de mutatione legum politicarum suis in Principatibus ageretur. Sed vnusquisque largus est in alieno panno refecando, quo vestem ad se fouendum conficiat.

Itaque Legati ac Pontifex, quòd procul arcerent Oratores ab iniquioribus postulationibus, non nisi in fine opportunum censuere illarum pluribus satisfacere, etiam si nequiores illas agnoscerent. Firmabatur autem Pontifex in ea agendi ratione, acuta ac circumspecta, ab opinione sinistra à se concepta de mente generatim exter-

externorum, qui Tridenti aderant. In quo videri fortasse poterat aut nimis credulus aliorum criminationibus, aut parum cautus in sua persuasione patefacienda. Questus ille fuerat ⁿ cum Oratore Veneto Romæ, quod Nicolaus de Ponte partes ageret in Synodo concitatoris magis quam Oratoris, instigans Præsules illius ditionis ad inquieta consilia. Querimonia in eo fita erat ^o, quod Nicolaus paucis post suum aduentum diebus, inuitatis ad prandium Episcopis Venetæ ditionis, vnâ cum aliis, cum ibi sermo haberetur de quæstione mansionis, tunc feruescente, acriter locutus fuerat in eos, qui definitioni obfistebant, quod illa ad ius Diuinum referretur. Similiter Hispanorum vociferationes aduersus particulam, *Proponentibus Legatis*, & pro memorata definitione, suspiciosum reddebant Pontificem de aduerso ipsorum animo erga Pontificiam auctoritatem. Cæsarianorum postulata & de dogmatum mora, & de morum emendationibus intolerandis, diffidentia sapiens & querelarum materiam illi præbuerant. Sed contra Gallicos Oratores, ac præsertim eorum antesignanum Lansacum ^p, proruperat coram Insulano in verba contumeliosa, affirmans, ab illo non modò res nouas & indecoras peti, sed cum vellet idem vt Synodus Angliæ Regiam ac Protestantes inuitaret expectaretque, Regis Christianissimi Oratorem minimè videri: quoniam ij Principes perduelles & hostes erant Pontificis, & conaturi fuissent Concilium corrumpere, & hugonottum reddere, cum Rex Gallia illud vellet Catholicum conseruare. Postea verò conquestus fuerat ^q, quod omnes tres Gallia Oratores indicassent, potissima ipsorum consilia ad Sedem Apostolicam abiiciendam tendere, declarationem cupientes, quâ eius potestas inferior Concilio pronuntiaretur, & vniuersus Ecclesiæ ordo peruerteretur. Huiusce rei Lansacus admonitus, acerbissimè expostulauit ^r, iniecto mendacis nomine cuiusque illa de se enormia flagitia blateranti, missisque ad se purgandum Pontifici litteris, à vitæ suæ tenore, ab exercitiis à se Romæ muneribus, præternatales suos, innocentiam suam satis defendi; ea solum à se fuisse postulata, quæ sibi regis mandatis iniungebantur: opatum à se Angliæ Regiæ ac Protestantium interuentum Concilio, non quò illud in hugonottum corrumpere, sed quò hugonotti in Catholicos conuerterentur. Nihil se molitum fuisse in Apostolicam Sedem, cui addictus & obsequens filius semper vixerat, operamque in multis grauibisque negotiis impenderat. Vt ea declararetur Concilio subiecta, ne indicatum quidem à se suisve collegis, neque quidquam à Sorbona super eo articulo ipsis demandatum fuisse.

1562.

ⁿ Acta Palcotti.^o Litteræ Iadrensis, 27. Aprilis 1562.^p Extat in quodam monumento relicto ab Insulano Abbati S. Gildesij, subscripto die 29. Maij 1562.^q Litteræ Lansaci ad Insulanum, 23. Iunij 1562.^r Litteræ Lansaci ad Insulanum, 9. & 25. Iunij 1562.

1562. Per hæc Pontifex sibi satisfactum ostendit; sed renouatis apud
 ipsum aduersis narrationibus, ille pariter contumeliosas querelas
 apud Insulanum renouauit. Hinc Lansacus supra modum exulce-
 ratus, ad illum rescripsit^l: Cùm ipse tam pronam contra se fidem
 Pontificis animaduerneret, nouam ad se purgandam operam pror-
 sus irritam à se putari; sed à Rege se petiturum, vt alterum sibi suf-
 ficeret, qui meliori fortunâ munus illud exerceret. Adductus tan-
 dem erat Pontifex vt diceret^t, contentum se futurum, dummodò
 Lansacus nonnisi res consuetas, ac rationi consentaneas postularet.
 Quas voces à se non omnino intelligi ille indicauit: sed spectabant
 ea immoderata vota, quæ Lansacus præ se tulerat in priuatis qui-
 busdam colloquiis, & nos memorauimus, ad vniuersi regiminis Ec-
 clesiastici perturbationem tendentia.

^l Litteræ
 Lansaci ad
 Insulanum,
 9. Iulij 1562.

Et iam Pius tam procliui agnoscebatur ad contrahendam suspi- 10
 cionis æruginem, vt vel maximè illius intimi cautiones apud ipsum
 haud superuacaneas duxerint. Quapropter Moronus, cuius pluri-
 ma apud varios Antistites Synodi auctoritas in comperto erat, cùm
 rescisset, illos Antistites, ac præsertim Sutrinum sororis filium accen-
 so studio decertasse pro definitione mansionis, non expectauit vt
 à Pontifice significatione suspicionis stimularetur; sed, quippe cor-
 datus ac prudens, nemine admonente varias scripsit litteras ad sor-
 ris filium, ad Mutinensem, ad Perusinum, & ad alios sibi magis in-
 timos, quibus improbat eorum pertinaciam in appetenda ea defi-
 nitione, cui adeò dissentiebant ac reluctabantur collegæ. Satius ef-
 se imitari id quod in similibus conditionibus sæpius euentu pro-
 spero vsurpauerat Ecclesia, ac potissimum in feruentissima quæstio-
 ne de Virginis immunitate ab originaria noxa, pendentem relin-
 quens controuersiam, donec paulatim deferuesceret æmulationis
 æstus. At verò Vicecomes clare cognouerat^u, complures Episco-
 pos, qui semel ac sæpius pronum in eam definitionem animum pa-
 tefecerant, haud passuros fuisse, vt ab eo consilio quibusuis coh-
 orationibus dimouerentur, adeoque sperandam non esse, pro eo ac
 interdum vsuuenit, victoriam per obtusa cunctationis arma; ne-
 que id Mantuano adscribendum, quasi eius discessus, vbi reipsa se-
 queretur, remoturus esset follem eo vento distentum, propterea
 quòd ne cuncta quidem studia, à se ad silentium ab Episcopis impe-
 trandum adhibita, efficaciam ad id essent habitura: ei, qui men-
 tem, animique affectionem postulato iam defixerat, facile esse
 repulsam ab irreuerentiæ inuidia obtentu conscientia vindicare.

^u Litteræ Vi-
 cecomes ad
 Borromæum
 arcans no-
 tis, 2. Iulij
 1562.

Vicecomes præter impostam curam subeundi penetralia illius 11
 nego-

negotij, alia tria clam in mandatis habebat, iterata per litteras, quas Archiepiscopus^x Lancianensis ipsi detulerat: vt originem dissensionis inter Mantuanum & Simonettam indagaret: vt vtri ex illis vicio ea esset vertenda certò cognosceret: vt ipsos reconciliandos curaret. Ad primum respondit, Originem dissensionis ex mansionis quæstione ductam fuisse. De secundo voluit cautiùs rescribere quàm apertius, ac tantummodò dixit, Cùm Borromæus postremam vnus purgationem vidisset, & antegressas alterius litteras, melius ab ipso iudicium proferri posse. Sed in tertio, ex quo fructus maxime petebatur, quippe quod futurum spectabat, studiosè conatum omnem adhibuit, & in dies propensiorum ad id Simonettam animaduertit, tum ob ingenium mansuetum, tum ob inferiorem conditionem, tum etiam ob promptam facilitatem ineundæ pacificationis in homine qui altero potior fuit. Maiorem auersationem metuebat in Mantuano, ob delicatiorum Principum cutem, & irritabilem sensum, quem habet quodlibet membrum ex ictu dolens: quare cœpit leuiter eum tentare Oliui manu, qui Mantuano à secretis erat; & postquam cum eo plures de re sermones habuit, ratus se quantum satis esset comperisse, modos hosce Borromæo proposuit, Aut vt sibi per ipsum liceret ostendere vtrique Legato litteras, per quas sibi imponebatur, vt Borromæum edoceret, vter illorum peccasset (nam hinc vterque studuisset se litteris apud eum purgare; ipse verò depositâ Iudicis personâ conciliatoris partes assumpsisset) aut vt Pontifex significandum curaret Simonettæ per Alexandrum eius fratrem, Romæ commorantem, & Mantuano per Gonzagam Cardinalem, reconciliationem illam à se optari. Addebat, Altempsum Cardinalem, vtpote collegam vtriusque, ibi morantem, & Pontificiæ sororis filium, idoneum ad id sequestrum futurum: effici posse vt Simonetta Mantuanum adiret, cupidumque ostenderet animum sui apud ipsum purgandi, eiusque benevolentia recuperandæ: quod si fieret, compertum erat Vicecomiti, nacturum illum fuisse humanissimam vicissim in altero voluntatem; Simonettam verò ad id præstandum haud difficilem videri.

12 Questus fuerat Oliuus, quosdam Præsules, qui hero suo minùs reuerentiæ in loquendo & scribendo exhibebant, blandiùs fuisse habitos, & sæpiùs adhibitos à Simonetta; & nominatim notabantur Sanfelicius, Caselius, Stella, Serigus, & Zambeccarus. Sed Simonettam excusauit Vicecomes, causatus, illum indigere eorum operâ ad retundendam in cœcibus quorundam audaciam. Hinc materiam sibi conquiri Suauis ad suam fabulam extruendam: ea

1562.
x Litteræ Vicecomitis ad Borromæum occultis notis, 13. Iulij 1562.

1562. est, Simonettam, cum aliquid in conuentibus propositum audiebat, quod suis consiliis aduersabatur, illis Episcopis uti, quippe hominibus ex patriæ ingeniique conditione audacter faceris, qui quosdam ex primariis Patribus offendentes, in causa erant ut eo die conuentus dissolueretur. Equidem duo admirari satis nequeo; alterum, quo pacto is, qui momum egit Christianæ Reipublicæ in carpendis viris præclarissimis, qui sanctimoniâ, virtute, doctrinâ, prudentiâ & imperio, sæculo superiore præfulserunt, ore non nisi aut ad deridenda, aut ad mordenda illorum nomina aperto, audeat confidenter aliorum facetias reprehendere, simulque eorundem patrias lædere, Bononiam, Neapolim, Venetias, hoc est Italiæ & orbis ciuitates in primis egregias. Alterum, quod scribens idem res Tridenti-gestas, quæ in famæ luce supersunt, narret tamquam frequenter accidens id quod ne semel quidem contigit. Absque dubio affirmare mihi licet, in cunctis monumentis, quæ oculis vsurpau, numquam à me fuisse deprehensum cœtum vllum, qui ante consuetam horam ob huiusmodi aculeos dimissus fuerit. Cuiam credibile sit, tot homines, præcellæ conditionis natalibus, sapientiâ, dignitate, passuros fuisse, ut conuentus ille, per immensum vniuersi Christiani generis sudorem coactus, audacium promptorumque hominum ludibrium foret? Vbinam vnquam, non dicam in Oecumenico Concilio, quod totius orbis maximè venerabilis Senatus est, sed in Consilio ciuium honestorum hoc toleratur? Res igitur ita se habebat. Amplissima erat in Episcopis loquendi libertas, adeo ut indecoram Vicecomes eam putauerit, scripseritque ^y ad Borromæum, illam sibi videri moderandam. Per hanc libertatem Transmontani præcipuè commoti animi sensus effundebant, quorum alij ob aliquam inconuenientiæ speciem, quam præ se ferunt quædam in regendo consuetudines, qualem præ se ferunt quædam in corporibus membra, homini qui anatomiam probè non callet, nec totius finem comprehendit; alij ob persuasionem, quâ solet sibi quisque arrogare scientiam aptius ordinandi cursum orbium maximè sublimium; alij quoque ob aliquid reuerà minùs compositum, antequam Concilij sanctiones prodirent, sæpius obloquebantur quâ rectâ, quâ obliquè, in agendi modos, Constitutionesque Romanas. Nec Legati animum vnquam induxerant ad suscipiendum consilium oblistendi loquentibus, rati tunc per hoc ipsum magis derogaturam fuisse auctoritati Synodi famam, quæ conuentum vniuersum timidum & compeditum, quàm quæ nonnullos Patres audaces & effrænatos vulgaret. Cupiebant tamen, ne mor-

y 13. Iulij
1562.

mordaces obrectationes confidentiam acquirerent ex tolerantia, quasi commune silentium communis esset comprobatio; & ex altera parte haud ita facile reperiebantur, qui vellent hos inire conflictus, possentque tum suam tum causæ dignitatem propugnare, cum ad id opus esset viuido ingenio, promptâ linguâ, copiosâ doctrinâ, diuturno rerum vsu, animi præsentia, & Aulæ Romanæ benevolentia & peritiâ. Hisce dotibus mirificè ornati erant Præsules, quos nominauimus. Quare tametsi illud ipsum ingenium, intrepidum atque ardens, extra fines circumspectionis ipsos impulerat ad id loquendum scribendumque de Mantuano; tamen oportebat ut cum iis ageretur, sicut agitur à Natura, cum ira, cui noster animus pro domicilio, ab ea retinetur; quamuis enim illum sæpe ira perturbet, eadem tamen euadit, pro eo ac loquuntur Ethici, utilis rationis bellatrix.

C A P V T IX.

Leges expense ac statuta de iis qui sacris initiantur ex titulo patrimonij; de sacrorum Ordinum collatione gratuita, ac de quotidianis distributionibus. Narrationes, ratiocinationesque Suauis de hisce rebus; ac præsertim, an offererit ciuili felicitati, & laicorum pot: stati Clericorum multitudo; & an licita fuerit noua quotidianarum distributionum constitutio.

I Ceterum ab huiusmodi hominum sermone neque conuentus unquam interruptus est, neque ipsius progressus retardatus; quin potius quam posset maxima sollicitudo adhibebatur. Quare dum doctrinæ capita expendebantur, parabantur simul leges de moribus reformandis super nouem ex iis duodecim articulis, quos diximus fuisse propositos à Legatis in cœtu die 11. Martij, de quibus nouem assidua consilia fuerant habita, duobus articulis de Matrimonio sepositis ad illud tempus, quo de hoc Sacramento agendum erat, & articulo de mansione in aliud tempus, cum dogmata de Ordinis Sacramento statuerentur. Loquitur de his deliberationibus Suauis variis in locis, quemadmodum illæ variis temporibus habitæ sunt. Ego verò satius existimauerim integram illarum transactionem ad earundem conclusionem differre: quâ de causa in hoc capite de tribus articulis agam, qui in tribus prioribus confessoribus agitati sunt vnâ cum articulo de mansione, & in sequenti de reliquis sex, ad trutinam vocatis, postquam ea certamina sunt interrupta. Multa de vtrisque narrat Suauis, quorum alia vera sunt,

1562. sunt, & à me proferentur, alia nullum pro se testem habent, nec ullam veri speciem; & ex his quædam refellam, quædam, ne molestiam exhibeam, reticebo.

Inter tria quæ memorauimus capita post caput de mansione, de Sacerdotio agebatur. Hic verò Suavis sua commenta confarcit. Dicit, per titulum conferendi Ordines, in veteri Ecclesia significari ministerium, cui destinabatur qui Ordines suscipiebat: sed post eam irrepentibus in Ecclesiam corruptelis, cœptum esse nomine tituli intelligi id, in quo fundabatur certa ratio victus; hanc verò significationem fuisse confirmatam ab Alexandro III. in suo Lateranensi Concilio, cum prohibuisset, ne quis sacris initiaretur, nisi ex titulo proventus Ecclesiastici, iis exceptis, quibus satis patrimonij ad victum cultumque suppeteret: quæ exceptio, ait ille, rationi consentanea esset, si nomen *tituli* huiusmodi significationem obtineret. Hæc narratio aurum purum videtur, sed fornaculæ non resistit. Non disceptemus de vocibus, quæ temporum consuetudinumque mutatione vim significandi mutant absque vlla Reipublicæ corruptela; ad rem ipsam accedamus. Detestatur quasi corruptionem Suavis id quod verè perfectio fuit. Animaduertendum est, post Cæsarum etiam conuersionem, per ætatem plurimam amorem ritumque profanum inueteratæ superstitionis tam peruicaciter perdurasse, ut SS. Patres, & Græci & Latini, durissimum in eum bellum gesserint. Verum per lentam dumtaxat sæculorum efficaciam, industriamque Romanorum Pontificum, qui potentiâ creuerant plurimum, illud quod de siluestri supererat, etiam in Christianis Principibus excultum est: aucto fidelium numero, aucta simul est veræ Fidei veneratio, pietasque in ea operibus exercenda. Et quamquam crescente Christianorum frequentia, cresceret imperfectorum multitudo, excreuit pariter perfectorum, quemadmodum alibi ostensum est. Iam verò inter reliqua Religionis incrementa illud numerandum est, quod conflatur ex eorum frequentia, qui non satis habentes Euangelica mandata custodire, consilia quoque sunt amplexati, siue per arctiora vota Regularium, siue per laxiorem statum Clericorum. Quamobrem, ubi antea pauci erant qui velent se iis nexibus deuincire, quos secum affert ex conscientia honorisque lege Clericorum conditio, nunc innumerabiles recensentur. Et quamquam frequentia in hoc ipso, perinde ac in ceteris rebus præstantibus, illius æstimationem minuerit, non tamen idcirco nostræ conditionis pœnitendum nobis est, nec veteres inuidendi. Profectò Reipublicæ infelicitas est ea præstantiæ æstimatio, quæ

quæ prouenit ex raritate : aliter fortunatiores haberentur prouinciarum rerum caritate laborantes, quàm rebus affluentes, quoniam in illis maiori sunt in pretio naturæ bona. De cetero fatendum proculdubio est, egregium esse Religionis opus electionem sacri status, cui nec licita sint, nec honesta, neque à quo possideri ampliùs possint bona plurima, magno in pretio à reliquis mortalibus habita, & innocenter possessa. Hac positâ veritate, quis non intelligit, quàm pio, quàm utili sit exemplo, quòd tanta hominum frequentia huiusmodi iugo se subdat, nullâ sibi prouentus Ecclesiastici adiectâ mercede? Quantò crebriùs precationibus collaudatur Deus, adoratur sacrificiis, prædicatur è suggestibus, celebratur in voluminibus, ex quo tam multi ipsius cultui se irreuocabili sponione deuouerunt? Haud equidem opportunum censeo, vt huic militiæ quicumque voluerit indiscriminatim nomen det, qui aut litterarum experts, aut morum corruptione perniciosus, aut impulsus cupiditate immunitatis obtinendæ, non studio exercendæ Religionis. Quòd si hoc accidat, non est vitium legum, quæ satis id verant; sed est executorum culpa, qui leges non seruant. Quid ampliùs conari potest Ecclesia, quàm has Ordinum collationes committere iudicio Episcoporum in singulis Dioccesibus, enumerare dotes, quæ opus sunt vt homines ad Ordines sacros ritè admittantur, & hunc delectum verbis grauissimis Antistitum conscientiæ commendare? Sed quamquam multi Episcoporum videantur in eo nimium aut negligentes aut indulgentes; inficiandum tamen non est (cùm ferè sperandum non sit, vt humana imbecillitas rectum arctumq; in medio teneat) impensius honorari Deum, ac pietatem coli ab hac Sacerdotum multitudine, quæ multos irreligiosos indignosque complectitur, quàm eueniret, si ij tantùm admitterentur, quibus bona Ecclesiastica obueniunt, compluribus religiosis ac dignis viris exclusis; adeoque sufficiens non esset Sacerdotum numerus Ecclesiæ ministeriis, animarumque culturæ. Quapropter inter duo extrema excessus ac defectus, donec idonea ratio reperiat utriusque vitandi per ipsum opus, sicuti per legem fit, prius extremum tolerabilius est.

- 3 Induco in animum, à Suauis, qui pro norma Diuini humanum assumit, non autem pro humani norma Diuinum, cupiens vt Cælum terræ deseruiret, mihi obiectum iri, hanc Sacerdotum multiplicationem detrimento saltem fuisse tum bono statui politico, tum potestati temporariæ. Sed id pariter in vtraque parte falsum est.

De bono ac felici statu politico res experimento dignoscatur,

Pars III.

G

colla-

1562. collatis Catholicorum regnis cum reliquo terrarum orbe; & hoc ipsum ratio commonstrat. Quis est qui neget, bono cuiusvis Reipublicæ conferre, quòd in ea complures homines adsint obstricti ex ipsorum professione vitæ magis honestæ, magis pacificæ, magisque studiosæ, quàm reliqui; qui homines, dignitate ac doctrinâ potentes, multas sedare rixas queant, aliosque à flagitiis reuocare? Obiectabitur, Sacerdotes quosdam laicis esse peiores. Non inficior: quidam pariter ex medicis necant, quidam militum produnt, quidam cibi veneno inficiunt; nec propterea denegandum est ægrotis medicorum auxilium, nec ciuitati custodia militum, nec famelicis ciborum subsidium. Nimium fallitur qui de legum sanctionumque vtilitate deliberaturus, adhibet pro norma *certum & semper*, quæ in humanæ libertatis operibus minimè reperiuntur. Mensura vnica quæ haberi possit, est *consuetum & sepius*. Opponetur, Clericorum multitudine propagationem ciuium impediri. Ita est: sed vè nostris prouinciis, nisi complures etiam, qui sacris non initiantur, à nuptiis abstinerent: ipsis planè contigeret quod patrifamilias, qui maiorem re familiari progeniem alit. Nullum est acutius irritamentum ad contentiones, quàm parum cibi, & plurimum famelicorum; quotidie paupertas & indigentia plurimorum (qui si coalescant in vnum, prævalent & imperant) reuocaret in medium leges Agrarias, quæ tantum intulere negotij Romanæ Reipublicæ: & oporteret ad nouas semper deducendas colonias animum adicere; aut ad nouas terras acquirendas, quemadmodum fecerunt Hunni, Wandali & Gothi: at verò Clericorum Ordo stirpis diuitias ac decora conseruat, adeoque nobilitatem, ac spiritus honoris auidos alit: simul efficit, vt qui coniugali sunt expertes consortio, tranquillam sui que contentam vitam agant, quæ Religionis amore, quæ iucundâ possessione illius reuerentiæ, quæ in cunctis familiis togæ haberi solet.

Nec minùs falsum est huiusmodi detrimentum in temporaria 4 potestate. Hæc re ipsa minimè debilitatur, si res penitus introspectiatur, ob frequentiam Sacerdotum, qui immunitate ab illius foro potiuntur. Etenim huiusmodi homines immunes, gens inermis sunt, non bellicosa, & ad certamina, quæ viribus exercentur, inepta; adeoque totum detrimentum redigitur ad satellites inferiorelque magistratus; sed Princeps tutiori quàm antea dominatu fruitur, pacatiorem obtinens ditionem, & cum ampliori frequentia eiusmodi subditorum, qui populum ad pietatem conformantes, sensibus obedientiæ ac fidei illum imbuunt, & à tumultuosis consiliis auocant.

1562.
cant. Hinc obseruamus, ne in iis quidem Principibus, in quibus
anxietas tuendæ iurisdictionis profanæ concertauit cum Ecclesiasti-
ca libertate, de pluribus rerum capitibus graues fuisse concitatas
turbas in permissam Sacerdotum multitudinem.

5 His, quas diximus, dissertationibus tamquam suis prolatis, alias
etiam refert Suauis, tamquam à Patribus habitas. In aliquibus au-
ctorem non indicat, in aliis nominat, sed infelici mendacio. Ete-
nim loquentem inducit Gabrielem le Veneur, Gallum, Episco-
pum, inquit ille, Viuariensem, eo tempore quo hic ibi non aderat,
nec alius Gallicæ nationis præter Parisiensem: præterquam quod
reuerà illius Antistitis sedes non fuit Viuariensis, sed Ebrouicensis;
Viuariensis autem Episcopus erat Iacobus Maria Sala Bononiensis.
Prætereà quædam sententia, quam idem incerto cuiquam adscribit,
filia planè est incerti parentis, nimirum spuria & non legitima.
Quis umquam potuit rationi consentaneum ducere, sicut ille com-
miniscitur, ibi aliquem auctorem fuisse, vt sacris initiarentur homi-
nes mendici, qui adigantur, vice Breuiarij, ferræ aut ligoni manum
admouere? Paupertatem esse matrem industriæ, & diuitias otij,
frequenter interuenit; assentior: sed non minùs frequenter inter-
uenit, cum industria pauperum, fraudem ac sordes ab indigentia
coniungi, & ab eadem subtrahi studium nobilissimarum artium,
& honoris æstimationem; animi scilicet affectiones, quæ faciliùs
cum otio diuitum associantur. Animo recolatur, num prudentio-
res Respublicæ magistratus præcipuos mendicis Senatoribus con-
credant; num leges æquè mendiculos ac diuites admittant ad fe-
rendum testimonium fide dignum in causis maioris momenti. Ipsi
pueri in ludo litterario nonne addiscunt à Virgilio, famem esse ma-
lesuadam, & ab Horatio versus illos:

*Magnum pauperies opprobrium, iubet
Quoduis & facere & pati,
Virtutisq; viam deserit arduæ?*

4 Interrogetur criminum Iudex, in quibusnam frequentiora sint fla-
gitia, in mendicis, an in diuitibus? Præterquam quod ea Suauis
ratiocinatio, quam in diuitias inducit, hîc locum non habet. Ec-
clesia in Clericis opes haud requirit; egestatem excludit, tenui pa-
trimonio contenta est, quod ad naturæ seruiendum, non ad ex-
aturandam luxuriam satis sit. Quæ Politicæ, quæ Philosophiæ ra-
tio non affirmavit, huiusmodi conditionem virtuti magis accom-
modatam, quàm mendicitatem minimè voluntariam? Dixi, *mi-
nimè voluntariam*; siquidem voluntaria, quam Regulares amplexan-

1562. tur, à Sacerdotio non arceatur, quippe quæ contemptum non parit, quin potius venerationem addit; nec ad turpia facinora stimulat, vt quæ simul cum rei familiaris possessione, eius acquirendæ & voluntatem & potentiam amouet: quocircà æquè impedit ea vitia, ad quæ lucrum extimulat, & quibus pecunia inferuit.

Hæc igitur sensa sapientes illi Præsules haud protulere. Sed ita res euenit^a. Fuit aliquis ex Patribus, qui de minuendo Sacerdotum numero verba fecit, ita vt ad eos tantummodò coarctaretur, quos possessio prouentus Ecclesiastici ad Ecclesiæ ministrandum compelleret: ita præsertim Fuscararius suadebat; adducto ad id confirmandum Canone Chalcedonensis Concilij, qui tametsi pro Latina illius temporis translatione aliud sonaret, ostendit ille in originali Græco sermone id affirmari, adiecitque, Sacerdotes absque prouentus Ecclesiastici nexu equis planè fræno solutis æquiparandos. Sed illi acriter obstiterè Antistites Regni Neapolitani, Dalmatiæ, Græciæ, aliarumque regionum, vbi Ecclesiastici redditus paucissimi sunt, & plerumque tenuissimi; adeoque satis esse nequeunt, nisi multi simul coniuncti, ad alendum Presbyterum qui eos possidet. Quare si plures illic Sacerdotes non essent, quàm quotquot illis prouentibus ali possent, rudes earum nationum populi nimum siluescerent ex cultorum penuria, & paulatim Dei notitia vix in ipsis permaneret. Itaque statutum est, vt cùm vniuersalis lex præscribi non posset, id Episcoporum iudicio committeretur, qui ex titulo patrimonij eos dumtaxat sacris initiarent, quos Ecclesiis suis necessarios vtilésve censuissent; atque in illius Decreti fronte ratio deleta est, quam Patres ad id conficiendum delecti apposuerant, nimirum, *ad moderandum numerum Sacerdotum.*

Articulus qui intra duodecim propositos subsequēbatur, secundum priorem seriem (nam hæc postea mutata est) agebat de conferendis Ordinibus gratis. Præmittit pro more Suavis animaduersiones suas: ac primò quidem Orientis Ecclesiam vituperat, quòd numquam ab usum perpurgauerit in accipienda mercede ex Ordinum collatione, ob quam à Deo puniri pronuntiat iugo Saracenorum. Sed hoc ipsum opponitur ex aduerso irrisionibus, quibus ipse non semel eos deluserat, qui tamquam supplicia scelerum agnouerant impiorum clades, huiusmodi iudicia quasi arrogantia deridens, vtpote quæ sibi persuadeant, Diuinæ prouidentię arcana à se introspecti. Inde in Occidentis Ecclesiam dentes conuertit. Dicit, Ab illa circa annum millesimum, seiunctis Ordinum collationibus à collationibus Sacerdotiorum, confidentiùs abiectum fuisse pudorem

rēm exigendæ pecuniæ pro secundis: atque hanc prauam consuetudinem vix esse sperandum vñquam ablatum iri, nisi denuò Christus remigret ad euertendas *mensas nummulariorum*, eosque à templo depellendos. Aptissima verborum schemata ad inflammandum irâ in idiotis studiū pietatis! Atar, cū Suavis iurisdictionis Ecclesiasticæ causas agebat, an non subtiliter distinguebat sacrum ministerium à temporariis redditibus, contendens, in hos proventus potestatem aliquam in laicis magistratibus permanere? E contrario vbi hæc distinctio haberet vim ad tuendam dignitatem, seruandumque ius Præfulum Ecclesiasticorum, eam obliuione obuoluit, confunditque sacra cum profanis, quò detestetur cuncta pecuniaria emolumenta, quæ ipsi corradunt ex collatione bonorum Ecclesiasticorum, tamquam Simonix delictum, Diuinæ prohibitioni contrarium. Vnusquisque vir cordatus rei æquitatem perpendat. Credimusne, si Deo collibitum fuit, vt in Sacerdotiis fundandis statuatur congruens merces prouentuum labori Sacerdotum inferiorum; odio illi esse, quòd iidem proventus protendantur etiam ad remunerandam operam Præsidum Ecclesiasticorum, quæ opera necessaria est vt illi minores & rectè delecti sint, & benè directi? Quid magis rationi consentaneum, quid magis vsitatum, quàm dum Collegium, Seminarium, & quodcumque Communitatis genus fundatur, velle vt ex eorum redditibus alimenta suscipiant pro ipsorum gradu Rectores & Administratores? Quod cū variis modis effici possit, vnus ex magis consuetis ac suauioribus est, si quid emolumenti conferatur ei qui locum concredit, ab eo qui impetrat cū primò beneficium illud consequitur, quandoquidem in illius adptione modicus huiusmodi sumptus ei grauis non est. Neque aut pretij nomen huic sumptui conuenit, aut cum eo coniunguntur pretij incommoda, cū sumptus extra mensuram sit minor vtilitate perceptâ, semperque certâ & immutabili; adeoque contingere hinc non potest, vt in electione anteferatur qui plus offert, ei qui plus meretur.

Firmatâ iam æquitate ex humanis rationibus, inquiramus, an id quidquam aduersetur Diuino interdicto.

8 Vult Suavis, id esse Simonix opus, vetitâ à Deo vniuersè, propterea quòd bonum Diuinum cum profano commutatur. Si non commutatur sacrum cum profano, cū fructus percipitur ex fundis Ecclesiasticis ad recompensandum Ecclesiasticum ministerium, cur censendus erit sacrum cum profano commutare, & sacrilegam exercere mercaturam is, qui intra limites ab Ecclesia præscriptos

1562.

aliquam accipit remunerationem ob nauatam à se operam in iis eligendis, qui sacro ministerio pro dignitate fungantur? At verò ad conferendos sacros Ordines, quorum collatio merum cælestis gratiæ donum impertit, inconueniens erat quæcumque temporarij emolumenti solutio, adeoque Tridentini Patres sanctissimè statuerunt, vt Episcopi, ne ab illis quidem qui sponte offerrent, quidquam acciperent ob collationem siue Ecclesiasticorum Ordinum, siue primæ tonsuræ; pariterque nihil acciperent ob litteras dimissorias; atque vt Scribæ, vbi publica stipendia ipsis haud soluerentur, non nisi decimam vnus aurei partem in laboris & rei præbitæ compensationem acciperent.

In quo duo sunt obseruanda. Alterum, in forma priori dici, 9 Transgressores tamquam Simoniacos esse puniendos, sed hoc postea fuisse derasum, cum Simonia non sit oblati ac gratuiti. doni acceptio. Quamobrem illius dicti loco positum est, Ne valeret in oppositum quæcumque consuetudo, seu verius abusus & corruptela, vt-pote Simoniacæ prauitati fauens. Quod meritò dictum est, quia sub eâ voluntarij speciej aliquid violenti latere posset, aut ex metu ne offenderetur Episcopus, aut ex pudore ne consuetudini satisfaceret. Pœnæ autem non auctæ, sed confirmatæ sunt, cum statueretur, transgressores pœnas à iure inflictas ipso facto incursumos. Alterum notatu dignum est, eam permissionem Scribis habitam, quæ in prioribus Decretis erat vniuersalis, fuisse coarctatam, Gallis petentibus, ad eas Diœceses, vbi laudabilis consuetudo non esset, ne quid etiam acciperent Scribæ; eam enim consuetudinem dixerunt in ipsorum regionibus vigere.

In articulo sequenti proponebatur, vt destinaretur in quolibet 10 fundo Ecclesiarum Cathedralium seu Collegiatarum aliqua fructuum pars quotidianæ distributioni, hoc est, cuidam massulæ inter eos diuidendæ, qui quotidie sacris functionibus seruiunt, quod alliceret ad ministerij assiduitatem. Cuiam in suspicionem incidisset, huic rei propositæ, ad eò consentaneæ pietati ac disciplinæ, calumniam affigi posse? Et tamen Suavis, veterum Sophistarum exemplo, quibus oblectamento erat exercitatio eloquentiæ in rebus pessimis commendandis, & in optimis vituperandis, inducit Lucam Bizantium Episcopum Catharensis, cui adhaeserint alij, reprobantem huiusmodi consilium vt iniquum, imò vt sacrilegum. Iniquum quidem, propterea quòd fundatorum ordinationem in illis prouentibus peruertebat: nec satis esse, quòd Ecclesiæ fas sit voluntates vltimas commutare; cum in ipsa maior potestas non appareat

in

in rem defunctorum, quàm viuentium. Sacrilegum verò, quoniam 1562.
ad sacrosancta opera lucro profano alliciebat. Quapropter eâ propositione reiectâ eximebant (inquit ille) Bizantius, & alij cum eo, esse potiùs obstringendos qui bonis Ecclesiasticis fruebantur, ad Ecclesiæ ministerium censuris, fructuumque priuationibus, aut ex parte, aut omnino, & etiam ipsis Sacerdotiis ademptis.

11 Ad primum obiectum opus mihi est vt repetam id, ad quod aliàs attingendum idem Suauis ansam porrexit. Quî fieri potest, vt illis Patribus exciderit è memoria, postremarum voluntatum mutationem in politicis legibus concedi cunctis supremis Principibus, & neuiquam animaduuerint, huiusmodi potestatem & æquitati & necessitati esse accommodatam? æquitati, quia priuilegium potiùs est, à Republica ciuibus concessum, quòd ipsi dominium exercent in orbe terrarum, postquam locum non obtinent in ore terrarum, & postquam dominium in ea quæ sunt in orbe terrarum, pertinet ad novos incolas huius domicilij, pro naturæ vicissitudine; atque ita videmus longè arctiores esse leges in potestate testandi, quàm alia sancienti, quæ viuente sanctionis auctore in opus deducantur. Quocircà mirum non est, tributam fuisse iurisdictionem Principi Reipublicæ, derogandi nonnumquam ad vtilitatem præsentium voluntati præteritorum, penes quos ampliùs non superest dominium in bona à se relicta. Dixi pariter, Hanc potestatem esse necessitati congruentem. Etenim multa eueniunt haud opinabilia, in quibus is qui sanctiones statuit, si viueret, secundum eos fines, quorum gratiâ illas statuerat, easdem mutaret, perinde vt ab omni prudenti homine fieri solet, conditionibus variantibus. Oportet igitur, vt vltimæ voluntates fatum immutabile nequaquam sint; sed vt aliquis superfit in terris, cui fas sit eas in illis mutationes facere, quas defunctus, si viueret, prudenter fecisset pro fine quem intendebat. His vniuersalibus legibus constitutis, quarum ignoratio pudori deberet esse Suauis, adeò vt auderet viros doctos in doctissimo conuentu loquentes inducere, perinde quasi reliqui omnes eas leges similiter ignorarent. Ipsas rebus peculiaribus aptemus. Num forte inducemus in animum, si conditores Sacerdotiorum ad vitam reuocarentur, conquesturos, quòd cernerent, cum ipsi rem suam Diuinò cultui destinassent, contingeretque vt complures illâ fruarentur, & hunc Dei cultum negligerent, fuisse ab Ecclesia attriburam quamdam fructuum partem eorum dumtaxat emolumento, qui piæ illorum voluntati obsequuntur?

12 Superest, vt de Sacrilegio differamus, quod opponebatur (narrat

rat

1562. rat Suavis) quia constitutio illa inuitabat homines illicio terreni
lucris ad seruiendum Deo. Quò nobis huiusmodi opinionem in
illis Patribus persuadeat, opus est vt simul persuadeat, ab ipsis pari-
ter improbatum, quod vetustissimâ consuetudine comprobauit Ec-
clesia, & cum ea vniuersè Theologi, adeoque illos nobis suspectos
reddat insinceræ sententiæ, & temeritatis in ea proferenda. Num
longè aberat ab illorum Præsulum notitia, fuisse iam diu in Ecce-
lesia distributionum vsus, quæ plurimis in locis prius constitutæ fue-
rant, cuius rei mentionem facit Concilium in eodem Decreto?
Fuisse vsus eleemosynæ pro Missis, quâ cuncti Sacerdotes ad cele-
brandum allicerentur?

Præterquam quòd Suavis in recitata sententia, quam illis Epi- 13
scopis apponit, eos inducit non modò sine doctrinæ, sed etiam sine
rationis sanitate, ipsos simul proponens quasi auctores alterius con-
siliij, quod multò magis continebat ea duo capita, quæ ab illis, pro-
ut ipse narrat, obiectabantur impugnatæ Decreti propositioni, tam-
quam absurda. De priori capite id ostendamus. Volebant, inquit
ille, vt ij, qui bonis Ecclesiasticis fruebantur, compellerentur ad
ministrandum Ecclesiis fructuum subtractione. Id verò idem non
erat, quod velle, vt pecuniarum emolumentum stimulus ad Diui-
num cultum accenderet? Ita sanè: nec alio discrimine à sanctio-
ne proposita, nisi quòd vna lucris promissione alliciebat, altera ia-
cturæ minis stimulabat. Atqui si nefas est seruire Deo lucris terreni
desiderio, minùs nefas non erit, illi seruire terrenæ iacturæ metu.
Quoniam si præmij spes est affectio mercenarij, metus est affectio
mancipij.

Idem ipsum probemus de altero obiecto, quod in derogando 14
voluntati mortuorum, qui bona legauerant, situm erat. Hoc pari-
ter deprehendetur clariorem præ se ferre speciem in Decreto ab illis
desiderato, quàm in oppugnato. Etenim cur illorum voluntati alte-
rum Decretum aduersabatur ex sententia Patrum, quos Suavis
commemorat, quia pars quædam fructuum, quos fundator attri-
buerat vni Sacerdotio, detrahebatur negligenti illius Sacerdotij
possessori, ac diligenti collegæ præbebatur? Huiusce rei loco po-
namus puniri negligentiam subtractione fructuum, quemadmo-
dum Suavis narrat ab illis fuisse propositum. Percontor: In eo
casu fructus subtracti erantne restituendi cadaveri fundatoris, &
in eius sepulchrum proiciendi? Minimè putauerim; sed in alios
vsus erogandi. Iam verò quis inficiabitur quemcumque alium vsus
magis alienum futurum ab institutione conditoris, quàm si destina-
rentur

rentur illi tamquam collegarum præmium, cum conditione, vt re-
ripfa inferuiret eidem Ecclesiæ, ad cuius cultum ille Sacerdotium
constituerat? Si quis igitur ex Episcopis ita ratiocinatus est, ratio-
nis penuriam sanè præ se tulit; quòd saltem de compluribus credi-
bile non est. Quòd si nemo collegarum hoc ratiocinationis vi-
tium illis ob oculos ponere potis fuit (sicuti credendum nobis es-
set, si Suauì crederemus) omnes rationis penuriam præ se tulere.
Ad facti narrationem reuertamur.

- 15 Hoc Decretum primò ita confectum erat, vt Episcopis imperti-
retur facultas destinandi quotidianis distributionibus portionem
quandam, à Synodo minimè definitam, reddituum quæ memora-
tis Ecclesiis traditi fuerant. Dein verò cum animaduersum fuisset,
per leges nouam coarctationem inducentes, tantum sibi detrahi ef-
ficaciæ in executione, quantum tribui potestatis arbitrio execu-
torum, qui plerumque aut timidi sunt, aut indulgentes; huiusce fa-
cultatis concessio in præscriptam necessitatem commutata est, &
incerta distributionis portio in tertiam partem redacta (vbi tamen
non esset ad hunc vsum destinata maior pars) & saluà auctoritate
seueriores pœnas infligendi, crescente contumaciâ. Oportet vt lex
disceat à natura; quæ satis gnara quàm æquè labor displiceat ac
profit homini, ipsum ad laborem excitauit, & consuefecit necessi-
tate suo victui per laborem consulendi.

C A P V T X.

*Decreta habita de multiplicandis ministris, titulisque Parœcia-
rum: de multis in vnicam redigendis: de consulendo Parocho-
rum inscitia & improbitati: de transferendis ad Ecclesias
principales Sacerdotiis collabentibus, & irreparabilibus: de
potestate Ordinariorum in Sacerdotia commendata: de Que-
storum abusu; & varia ab Episcopis prolata in postrema
emendationis sanctione.*

- 1 **S**ex articuli, quos in huius capituli titulo numerauimus, in va-
riis cœtibus post vltimam Sessionem sunt expensi. Cum au-
tem Decreta de his sex, ac de tribus antecedentibus, à selectis
Patribus^a conuentui proposita sunt, Leonardus Aller Philadelphiæ
Antistes, & Episcopi Eistatensis Suffraganeus, qui nuper illuc ad-
uenerat, longâ oratione Patres cohortatus est, vt ad statuendas di-
sciplinæ leges Præsules Germanicos præstolarentur, eosque ad

Pars III.

H

Conci-

^a Præter A-
cta Paleotti
exeat in litte-
ris Viceco-
mitis ad Bor-
romæum,
3. Iulij 1562.

1562. Concilium inuitarent, cui, quippe Oecumenico, illis absentibus progrediendum non erat, aliter non morum correctionem confecturi erant, sed eam præcipitem acturi. Hæc verò proposuit per eam acerbiter, atque animi impetum, vt pluribus stomachum mouerit, sibi autem loquenti supina rerum gestarum ignorantia, hoc est, solemnum inuitationum quæ præcesserant, intolerabiliorem reddebat audacem arrogantiam verborum. Alij, vt perperam de rebus doctum, excusabant, & rectum eius animum comprobabant. Scribit Suauis, & verè, quosdam opinatos, à Cæsarianis effectum esse, vt ea quæ memorauimus Aller diceret: sed suspicio falsa erat. Etenim non solùm hi probè nouerant immensam operam à Pontifice impensam per suos Nuntios, præsertim apud Germaniæ Præsules; sed mens Cæsaris omnino aduersabatur consilio emendationis protrahendæ, vt constat ex litteris quas attulimus, ab ipso per eos certè dies ad Legatos scriptas.

Episcopus Veglensis improbavit legis relaxationes ad suscipiendos sacros Ordines extra constituta tempora; neque veritus est addere, cum illæ aut aliæ relaxationes ad se deferrentur, se querere solitum, an illarum causâ quidquam pecuniæ fuisset persolutum, & in eo casu nolle se illas exequi. Quinque Ecclesiensis, Ferdinandi Orator, variis modis significauit, capita pro reformandis moribus proposita magni momenti non esse, & auctor erat, vt amplius Episcopatus in plures diuiderentur: narrans, in Cæsaris prouinciis quosdam esse qui ad ducenta passuum millia protendebantur, ad quos nec oculus nec manus vnius Pastoris extendi poterant; quæ omnia ad mansionis necessitatem referebantur.

Alius in Hungaria Episcopus dixit, prius esse auferendas tenebras à sole, dein verò à stellis. Hæc dicta anxietatem animi in Romanæ Aulæ studiosis augebant, ac postremum præcipuè suspicionem excitabat, morum reparationem ab illis expectatam eò tendere, vt leges in aliena domo præscriberentur, non exciperentur in sua: sed cum essent pauci, ac sine affectis, qui hoc pacto loquebantur, non confutati sunt, sed neglecti.

Inter propositos articulos, is qui sequebatur, spectabat ad Paroecias, aliàsve Ecclesias, vbi Baptismus conferebatur, in quibus ob animarum copiam, seu ob distantiam difficultatēve locorum, vnus Parochus haud satis erat. Præscriptum est, vt in priori casu cogentur ab ordinario Curiones ad sufficientem adiutorum numerum assumendum; in altero, nimirum si populus vniuersus commodè conuenire non poterat ad excipienda Sacramenta, audiendæque

diendaſque ſacras precatōnes in vno eodemque templo, nouæ Parœciæ extruerentur, etiam veteribus Parochis inuitis, & inter vtraſque limites diuiderentur, & nouis Curionibus ſufficientes prouentus tribuerentur, ſubtracti à prouentibus Eccleſiæ principalis; atque vbi hæc ſatis ad hoc non eſſet, ad eos ſuppeditandos populi cogerentur.

4 Huic poſtremæ parti, narrat Suauis, aduerſatum fuiſſe Euſtachiū Bellauium Episcopum Pariſienſem, obiectantem, in Gallia Eccleſiaſticis non permitti, vt collationem rei temporariæ laicis præſcribant, cum prouentum ostenderet animum ad credendum, ab Apoſtolo concedi miniſtris Eccleſiæ ſolam veniam accipiendi victum à populis, non poteſtatem illius exigendi. Nullam hac de re mentionem comperio: & mirum fanè videtur, à Bellaio perſpectam non fuiſſe clariffimam hanc demonſtrationem, ſi Eccleſiæ poteſtas eſt obſtringendi populos ad ſuſcipienda Sacramenta, eandem poſſe illos obſtringere ad omnia præſtanda Sacramentorum adminiſtrationi neceſſaria, cuiusmodi primo loco eſt congruens miniſtrorum victus. Quod de hoc articulo legi, ſolum eſt, quod in exemplo priori Decreto concedebatur Ordinariis facultas conſtituendi nouas hæc Parœcias, cauſâ priùs cognitâ, & re cum Capitulo agitâ. Id oppugnarunt Hiſpani, affirmantes, difficile eſſe hac tempeſtate in eandem ſententiam conuenire Episcopos & Canonicos: quoties illis iniungitur, vt opus aliquod conficiant cum horum conſenſu aut conſilio, compedes ipsis iniici, quod ad rem exequendam conueniant. Tunc Pariſienſis, aliique, temperamentum huiusmodi propoſuerunt, vt ad deliberandum vocarentur non omnes Canonici, ſed ſeniores; cui tamen conſenſum non eſt, nec obſiſti potuit Hiſpanorum torrenti, Cæſarianis aucto. Quapropter in hoc aliisque multis capitibus deleta fuit obligatio, quæ præſcribenda erat Episcopis, deliberandi cum ſuis Canonicis; ſiue id ex iuriſdictionis zelotypia fieret, ſiue ex ſincera animi ſententia, ab experimento dictata; ſiue etiam (pro eo quod accidere ſolet cum obſcura expenduntur) proprius illorum amor depingeret in eorumdem mentibus tamquam conducentius ad bonum, quod erat conducentius ad priuatum. Additum etiam eſt illi Decreto, vt Ordinarij in eo ſe gererent tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegati; idque vt remouerentur obſtacula immunitatum ac priuilegiorum: quæ ratio poſteà in reliquis capitibus adhibita eſt; nobis verò ſatis erit, huius rei notitiam lectoribus ſemel exhibuiſſe.

5 Quemadmodum regionis amplitudo quibusdam in locis perſua-

1562. sit Paroeciarum partitionem; ita prouentuum angustiae in aliis, Patres impulerunt ad eas copulandas: similiter ad coniungenda quaedam Sacerdotia, quibus animarum cura non adnectebatur, cum aliis quibus adnectebatur: ad quod opus erat obicem retentionum tolli, & Episcopis reddi potestatem, quam in eo habent Iure Diuino. Atque hic erat articulus qui sequebatur.

Hanc coniunctionem, dicit Suauis, in difficultatem haud incursum fuisse, si relinqueretur populo auctoritas, quam æquum esset ut ille possideret in rebus huiusmodi constituendis. Egregiè profectò se haberet regimen rerum Ecclesiasticarum, si cura illis consulendi demandaretur vulgo, ex ineptis rusticis conflato! Quod tritius adagium, quàm illud: Pueris & communitatibus oportet conferri beneficia, ipsis inuitis? Si populis & sapientia & facultas inesset ad seipsos regendos, tam amentes non fuissent, ut sibi Principes imposuissent. Sed Suauis ad votorum suorum metam collimabat, hoc est, ad Democratiam in Ecclesia. Ratiocinio fabellam affigit, narrans, Marinum Archiepiscopum Lancianensem verba fecisse aduersus potestatem Episcopis concedendam copulandi Sacerdotia Pontifici reseruata; propterea quòd detrimento id fuisset Cancellariæ Magistratibus, qui sua inde emolumenta coëmerant, adeoque illis iuste spoliari non poterant; sed eam curam esse relinquendam Romanæ Curiae, ubi rationes omnium expenderentur. Et quidem progressurum in eo argumento Marinum fuisse, quoniam & Marini, & ipsius consanguineorum huiusmodi Magistratus intererant, nisi Archiepiscopus Messanensis, qui ad eius latus confidebat, ipsum admonuisset, nihil iniussu Pontificis confectum iri. Facile est hac ratione historias conscribi, quæ in satyras cuiuspiam migrent, si quis pro sua libidine res gestas comminiscatur, & illas in malam partem pro sua pariter libidine trahat, nec adductis probationibus, nec ipsâ re veri speciem per se referente hominibus rerum ciuilium peritis; sed solum vulgo, qui utique neque verisimilitudinem discernit in narrationibus Amadigis & Palmerini, adeoque tam auidâ voluptate illas legit. Ad me peruenit Marini sententia de his articulis^b, ubi ne verbum quidem est eorum quæ Suauis narrat; sed id quod propositum fuerat, simpliciter ibi comprobatur. Et planè ridiculum est, quòd quispiam sibi persuadeat, Marinum, eorum quæ Romæ sunt aded peritum, aded Legatis intimum, opus habuisse ut ab Hispano doceretur, nihil decretum iri à Synodo de Sacerdotiis Pontifici reseruatis dissentiente Pontifice.

Super eo capite adiectum est formæ Decreti, ut Sacerdotiorum
coniun-

^b Inter monumenta Barberinorum.

coniunctiones fierent absque detrimento possessorum viuentium, quandoquidem nimis dura ac difficilis euadit illius legis obseruatio, quæ multos nihil peccantes spoliaret rebus possessis; maximè verò cum illis spoliati, remanent nudi, perinde ac compluribus in eo casu contigisset.

- 8 Eadem habita est ratio in alio articulo, in quo proponebatur remedium, Parochis vitio aliquo laborantibus adhibendum. Nam vbi vitium absque ipsorum culpa inerat, quemadmodum in ignorantibus suauiter consultum est, solumque data potestas Episcopis, illis coniungendi necessarios adiutores ad tempus, quibus impertiretur congruens fructuum portio: sed non ita, vbi vitium in nequitia futurum erat, quemadmodum in Parochis prauis exempli; sed statutum est, vt debitis correctionibus præmissis, tandem amouerentur.
- 9 Cum animaduersum esset, multa templa & facella, in quibus Sacerdotium aliquod fundabatur, decursu temporis collabi, deliberatum est de transferendis illis Sacerdotiis in Ecclesias principales, seu in alias propinquas. Et ad exemplar Decreti primò conceptum variæ sanctiones adiectæ sunt, quò seruaretur tum memoria Fundatorum, Sanctorumque, quibus ea dicata fuerant, tum eius iura, qui dominium in ea obtinebat; nec minùs, quò si quæ ex his templis collabentibus essent Parœciæ, quocumque tandem modo reficerentur. Præscriptum insuper est, vt post habitam translationem, loca iam sacra possent quidem in vsum ciuilem conuerti, sed non in fordidum, atque vt ibi Crux erigeretur, tamquam exercitiæ illic pietatis vestigium.
- 10 Sacerdotia alicui à Pontifice per commendationem concessa, nonnumquam, vtpote ab omni inferiore iurisdictione immunia, conuersâ immunitate in licentiam, indignè neglecta reperiebantur ab iis quibus commendabantur. Hoc incommodum præbuit argumentum articulo sequenti. Multa Suauis obloquitur in commemoratum vsum Sacerdotiorum commendatorum, seu potius ea repetit, de quibus supra differuerat. Sed mihi repetere non libet ea quæ iam supra ipsi respondi: solum monebo, id quod Suauis optasset, vt nimirum omne Sacerdotium mansioni non connexum, multoque magis pensiones, de medio tollerentur, quò iniecto cunctis Ecclesiasticis redditibus hoc vinculo, vniuersalis quædam Ecclesiæ Regia non floreret; cuius cunctis incolis & ministris liceret ingentia præmia sperare, studiisque ac supremis Reipublicæ negotiis operam impendere, non adstricti se per oppidula priuatis altaris ac Psalmodiæ exercitationibus penè exules mancipare.

1562. Decretum itaque est, vt huiusmodi Sacerdotia commendata, si- 11
ue non regularis essent institutionis, siue etiam regularis, vbi obser-
uantia non vigeret, ab Episcopis per annos singulos inuiserentur,
qui eorum etiam fructus ad fabricas reparandas, aliaque explenda
onera conuerterent: vbi verò in huiusmodi Sacerdotiis vigeret ob-
seruantia regularis, admonendi prius essent paternè ab Episcopis
eorum moderatores; quod si sex post admonitionem mensibus illi
negligenter se gererent, inesset Episcopis facultas, perinde ac inerat
Regularibus moderatoribus, inuisendi Sacerdotiorum loca, & Re-
ligiosos obstringendi, vt ea præstarent ad quæ præstanda proprij in-
stituti legibus compellebantur.

Postremâ trutinâ expensæ sunt deprauatæ consuetudines eorum, 12
qui profitebantur munus promulgandi Indulgentias, aliasque Apo-
stolicæ Sedis largitiones ad pietatem spectantes, & colligendi à po-
pulis eleëmofynas ad extruendam S. Petri Basilicam, variaque tem-
pla, & ad alia pia opera conficienda. In huiusmodi hominum con-
ditionem complures Patrum acriter inuecti sunt: Materiam ab ipsis
præbitam hæresi Lutherana: innumerabiles eorum fraudes esse, &
exquisitas technas, quibus à simplici plebis pietate pecuniam emun-
gebant: omnino proinde abolendam esse professionem illam, quæ
fidem adimebat pietati, dum eam quasi nequitia laruam assume-
bant: Triticum eradicandum non esse, quòd cum eo lolium ad-
mischeretur, sed mixturâ purgandum: Quæstorum operâ multis no-
focomiis consuli, aliisque piis locis, & conscientias plurimorum
hominum releuari, quibus nimis graue foret Romam adire, vt à
Pontifice absoluerentur: in Concilijs Lateranensi, Viennensi,
Lugdunenſi hæc incommoda fuisse perspecta; sed illis consultum,
coërcito, non extincto Quæstorum exercitio. Proposuerunt Lega-
ti tamquam medium temperamentum, vt vetarentur Quæstores
promulgare Indulgentias, eleëmofynas corradere, aut quidquam
aliud exequi sine Ordinarij societate, vel hominis ab illo designati,
atque vt huiusmodi sociis quæcumque lucri communicatio inter-
diceretur. Sed nondum quiescebant ij, qui deprauatissimum illum
vsum auersabantur; quin vociferabantur, per tale Decretum illo-
rum numerum auctum iri, fraudulentia nequaquam correctâ:
exemplo è tribus Synodis petito benè probari voluntatem in Ec-
clesia, sed simul defectum virium, ad hoc pessimum hominum ge-
nus corrigendum.

Dum ea de re consulebatur, peruenit Archiepiscopus Lanci- 13
nensis

1562
 nensis cum litteris, quibus Pontifex Legatis significabat, suæ mentis esse, vt tam infame ministerium omnino tolleretur. Quapropter qui plus minúsvē illud tuebantur, sententiam mutarunt, seu quòd iudicio Pontificis se conformarent, seu quòd in eo sustinendo intenderant potissimè ius & emolumenta Pontificis sustinere. Vniuersorum itaque comprobatione Decretum confectum est, translatâ facultate promulgandi, quo par est tempore, Indulgentias, aliasque sacras largitiones, in Ordinarium, & in duos ex collegio Canonorum, qui etiam colligerent fideliter eleëmofynas, & oblata in pios vsus subsidia sine vlla mercede; vt tandem cælestes hos Ecclesiæ thesauros non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri omnes verè intelligant. Vsq̄ue ad eò interdum oportet bona quædam è medio tollere, cum pullulantibus inde malis plus ea detrimenti afferunt, quàm si per se mala forent.

C A P V T X I.

Decreta & Canones Fidei expensa & correctæ in conuentu generali. Disputationes de capite sexto S. Ioannis. Nouæ difficultates à Salmerone & à Torres excitatæ pridie quàm Sessio haberetur. Sententiarum varietas in ipsa Sessione, eiusque exitus. Grauias Suauis errata.

1 **I**Nter consilia de disciplina, quemadmodum dicebamus, examen doctrinæ inferebatur, iis expositis, quæ ad eam explicandam selecti Patres refecerant. Hi quòd plenius illis satisfacerent, qui cum Granatensi censuerant merè repeti in Canone tertio de integritate Eucharistiæ sub vna solùm specie sumptæ, id quòd à Iulij Concilio statutum fuerat, tres alias illius formas conceperant, in quarum singulis significare conabantur id quòd ceu nouum definire mens erat; atque omnes tres collegio sunt propositæ ad habendum delectum.

2 In his tribus digestis exemplis damnabatur, quisquis negasset, *Totum & integrum Christum, auctorem & fontem omnium gratiarum, sumi sub vna specie, quòd, sicut aliqui temerè affirmant, non sumatur secundum institutionem ipsius Christi sub vtraque specie.*

Seu qui negaret, *In vna specie sanctissimæ Eucharistiæ sumi veram & legitimam rationem Sacramenti, quia institutio Christi non seruetur.*

Aut qui diceret, *In vna specie solùm sumi cænam dimidiatam, ita vt non sumatur verum ac legitimum Sacramentum, quia non sumitur tota Christi institutio.*

Prima

1562. Prima forma selecta est, mutata dumtaxat voce illâ *temerè* in *falsò*, propterea quòd temeritas non semper dicti veritatem excludit, sicut excludit falsitas.

*Totum habetur partim in Actis Paleotti, partim proluxa littera Vicecomitis ad Moronum, & in altera Iadrensis ad Cornelium Card. 16. Julij 1562.

Verumtamen Guerrerus doctrinæ definitionibus non acquieuit. Etenim cum explicandum esset in primo illius capite, quo pacto ex sacra Scriptura necessarius haud ostendebatur vsus Sacramenti sub vtraque specie, afferebantur multa testimonia ex Christi sermone in capite sexto S. Ioannis, vbi Christus indifferenter sèpe nominauerat modò simul esum suæ carnis, & potum sui sanguinis, modò solum esum suæ carnis, quo nobis ostenderet, etiam posterius satis esse. Hic opposuit Guerrerus, quod pariter priori Decretorum formæ narrauimus obiectum fuisse à Sala Episcopo Viuariensi, in eo capite S. Ioannis intelligi à multis Patribus non esum, & potum *sacramentalem*, sed *spiritualem* carnis & sanguinis Christi: proinde contrariam interpretationem non esse à Concilio statuendam. Atque in ea disputatione tantam argumentorum copiam apposuit mensæ super parato Decretorum illorum tenore, vt ea concoqui non posse intra biduum videretur, quantum scilicet erat temporis vsque ad præstitutam Sessionem. Quocircà Seripandum, qui illi peculiari cœtui de doctrinâ Præses aderat, ingens incessit metus cunctationis, Concilio parum honestæ; eundemque subiit suspicio, quòd illam moram Granatensis obstacula molirentur. Quamobrem nihil ille cunctatus, argumentum de integro exorsus est suâ quâdam loquendi ratione, quam planè, dum hæc scribit Mutinensis Episcopus ad Moronum, *singularem & admirabilem* appellat. Et sanè libenter, ad confutandum hîc Suauem, qui sermonem illum Seripandi deridet, dicens, Perinde eum verba fecisse, ac si disseruisset in schola, huiuscemodi testem adduco: nam Suauis ipse illi Episcopo, quem paulò antea nominarat, existimationem doctrinæ ac sinceritatis attribuit, tametsi in eo loco Fuscararij laudes dirigat ad vituperationem Pontificis; cui minùs acceptus is credebatur, quippe seueram in articulo de mansionem sententiam secutus.

Cœpit itaque Seripandus modestè dicere: Si ipsius socij, qui 4 Decreta illa elaborarunt, auditi tunc essent, expositæque eorum voce maturæ meditationes ab ipsis habitæ in singulis Decretorum verbis, dubitationem omnem difflatum iri. Duo esse litigia de illo capite S. Ioannis; alterum cum hæreticis, An ibi ex Diuino præcepto, & ex necessitate salutis, cunctis Fidelibus præscribatur Eucharistiæ sumptio sub vtraque specie: alterum inter Catholicos, An ibi

ibi sermo sit de Communionē sacramentali, an de sola spirituali. 1562.
 Priorem controuersiam attingi à parati Decreti sententia, atque ab ea ostendi, quo pacto, etiam si ponatur ibi locutum fuisse S. Ioannem de ipsa sumptione Sacramenti, falsa sit consecutio hæreticorum pro absoluta necessitate Calicis ad salutem: de posteriori controuersia nihil in eo Decreto statui, nihil proferri; aliam in ipso significationem concipi non posse, nisi ab ingeniis cauillatorum, ac maleuolentium. Ne committerent, ut Sessio toties prolata, nec sine nota, & tunc per tantam omnium expectationem optata, denuò spem aliorum deciperet, fidemque ipsorum promissis adimeret cum immenso Concilij dedecore.

5 Aliam mutationem proposuit Thomas Stella, Iustinopolitanus Antistes, in eodem articulo, ubi dicitur: *Etsi Christus Dominus in ultima Cæna hoc venerabile Sacramentum in panis & vini speciebus instituit, & Apostolis tradidit; non tamen ea institutio & traditio eo tendunt, ut omnes fideles statuto Christi Domini ad utramque speciem accipiendam asstringantur.* Optabat enim, ne Synodus vteretur in eo affirmando tam ieiunã ratione, sed ut declararet verba Christi: *Bibite ex eo omnes;* (vnde deducunt hæretici vniuersalem Calicis necessitatem) non ad cunctos fideles dicta fuisse, sed ad Apostolos, & in ipsis ad solos Sacerdotes.

6 Cùm igitur augeri obiecta viderentur, Bouius Episcopus Ostunensis, & Naclantus Clodiensis, inter præcipuos qui Decreta composuerant, loquendi facultatem petiere, ac plenam de opere vniuerso rationem reddidere pari & factorum & dictorum suorum commendatione. Nihil tamen confectum est, cùm eo manè sententiarum dictio absolui non posset: sed satis apparebat, reliquas difficultates quasi euanescere, solumque nubeculis obuolui multorum animos de iis quæ Granatensis proposuerat, tum quòd res ipsa id merebatur, tum quòd illi vigor accedebat ex viri auctoritate, & asseclarum numero.

7 At verò Seripandus, expediendæ rei sollicitus, quòd se flexibilem ostenderet, & hac arte, suauis quidem sed efficacissimã, flexibilem quoque redderet aduersarium, dixit: Vbi alij venisset in mentem ratio aliqua circumspectior & tutior, quã se abstineret Synodus à præscribenda hac illãve interpretatione Christi verborum in laudati S. Ioannis capite, se & collegas libenter eam accepturos. Itaque egressus è confesso, ad Guerrerum misit Iadrensem Archiepiscopum, quòd deliberaretur de aliquo alio cautiore dicendi modo: & post multa excogitata, & expensa, inter eos conuenit, ut adde-

1562. retur Decreto de iam dicto S. Ioannis capite: *Vtcuraque iuxta varias sanctorum Patrum & Doctorum interpretationes intelligatur.* Allatum id fuit eodem die ad nouum generalem conuentum, ibi satis quidem, sed non concorditer comprobatum. Opponebant, non esse pro dignitate Concilij, vt dum caput aded celebre sacre Scripturæ producebatur, sententiæ ambiguitas attingeretur, simulque apertis verbis in ancipiti relinqueretur: magis decoram videri formam priorem, in qua de controuersia nulla erat mentio. Fuit etiam qui putaret, cum de re valde arbitraria deliberandum esset, nonnullos ad repulsam fuisse compulsos ab indignatione in Granatensem, quasi vellet supra ceteros sapere & eminere. Laudem tamen ille promeretur. Etenim ea cautio ab hominis sapientia prudentiaque profecta est; & patuit, in maiori Iudicum parte minus gratum proponentem impedimento non fuisse, quod minus res proposita acceptaretur.

Sed Suauis de re malè doctus hîc labitur: ait enim, has quas diximus voces in medio positas à Guerrero fuisse per æstum disputationis in eodem illo confeslu, in quo ipse propositi Decreti tenori contradixit, ac similiter in eo prolatas fuisse ex improviso sententias: *Vnde* (sic ille scribit) *videntur illa per vim adiecta.* Verùm res alio modo verè peracta est, & maturo sedatoque consilio. Nec solum in eo aberrat, quod contigit illi conuentui; sed narrat etiam, positum esse in parato Decreto, *Licuisse Ecclesiæ usum Calicis mutare, exemplo mutatae formæ in Baptismo;* & Episcopum Aliphanum assurgentem dixisse, Hoc esse blasphemiam: Baptismi formam mutari non posse; & super iis quæ Sacramenta constituunt, cuiusmodi sunt forma & materia, nullam inesse potestatem in Ecclesia: de quo habitis vtrimque multis sermonibus, tandem statutum fuisse, vt ea particula tolleretur. Deo laudes, quando Suauis confidit se incredibilia quæque persuasurum! Scripando, ac tam multis magni nominis Theologis ex variis nationibus numquam redierat in memoriam id quod traditur in primo Theologiæ alphabeto, materiam & formam Sacramentorum mutari non posse. Res ita processit: in exemplo Decreti, in illum cœtum de quo loquimur allato, relatoque in Acta à Paleotto, Baptismus ne nominabatur quidem; sed fuerat de ipso habita mentio in antecedente forma, & iam multo antea cœtui proposita, sicuti narratum est. Neque propterea doctis illis viris vniquam contigerat, vt mente conciperent, nedum dicerent, formam Sacramentorum variatam fuisse, aut posse variari. Hæc erant prioris illius scripti verba: *Tametsi Sacramenta insti-*

instituta fuerint, Christo eorum auctore; tamen modus utendi illis Ecclesia reservatur, quæ in Sacramentis administrandis consilio ac ratione agens ipsorum ritum variat, sicuti sibi rectum videtur. Ostenditur hoc à Baptismi Sacramento, toties in suo ritu variati; nam cum is aliquo tempore per tres immersiones celebraretur, unicam etiam admisit: similiter immersio, versio, & effusio suum ritum mutarunt. 1562.

Ita docti illi viri loquebantur: neque ab eorum linguis, multoque minus ab eorum calamis prodibant enormia illa deliramenta, quæ Suavis ipsis audet appingere. Sed quemadmodum de iis agentes diximus, optabatur à Patribus maior expeditio, & minor materia cauillationibus aduersariorum. Quamobrem tum ea particula, tum aliæ plurimæ sunt abrasæ. Verum est, in eo postremo conuentu accidisse, vt in explicanda doctrina^b, confirmata fuerit verbotenus memorato exemplo Baptismi; sed quod spectabat ad ritum, non autem ad formam: cui exemplo Aliphanus restitit, affirmans Baptismi ritum numquam fuisse mutatum in Ecclesia; & modicam ex eo laudem reportauit.

^b Epistola arcanis notis Vicecomitis ad Borromæum, 16. Iulij 1562.

9 Compositâ quam narrauimus controuersâ de sexto capite S. Ioannis, sperauerant Præfides, lites omnes diremptum iri, nec alium vllum obicem obstiturum Sessioni biduo post celebrandæ. Die postero, septimâ ante solis occasum horâ adierunt Osium Alfonso Salmeron, & Franciscus Torres, dixeruntque, ipsis, quippe Theologis Pontificiis, dissimulandum non esse; videri sibi in præparatis Decretis quædam inesse eo Concilio minimè digna, & correctionis indigentia. Osius re collegis significatâ, obtinuit vt duo illi Theologi audirentur coram quibusdam doctis viris, qui fortè ibi tunc aderant^c, nimirum, Ioanne Iacobo Barba Neapolitano, Episcopo Interamnensi, à sacello Pontificis, quem inter Theologos adhibitos à Paulo III. in rebus Concilij numerauimus^d, Fuscarario Mutinensi, Corciomero Almeriensi, Treuigiano Veronensi, & Petro Soto, vt si huiusmodi obseruationes censerentur esse grauis momenti, conuentui proponerentur. Hæ quatuor erant.

^c Præter alias scripturas in epistola Legatorum ad Borromæum, 16. Iulij: & in altera Iadrensis Archiep. eodem die.

^d Lib.8.c.1.

10 In commemorando mandato quod Christus in Cœna tradidit, *Bibite ex hoc omnes*; minimè declarari, quam ob causam inde non iniiceretur vniuersalis necessitas Fidelibus vtramque speciem accipiendi: ea verò causa erat (aiebant illi) quemadmodum studuerat stabilire Salmeron multis probationibus in sua priori sententia, quam adduximus, Quoniam mandatum illud non ad omnes Fideles referebatur, sed solum ad omnes Apostolos, & in ipsis ad omnes Sacerdotes; ad quod probandum multum roboris collocabant in

1562. argumento deducto ex verbis quæ sequuntur : *Quotiescumque bibetis, facite in meam commemorationem.* Propterea quòd id facere, est proprium Sacerdotum.

Dedecori esse Concilio, si dubitationem illam relinqueret de capite sexto S. Ioannis, nec pro certo affirmaret, Christum in eo sermone de vera Sacramenti susceptione fuisse locutum; quandoquidem non habebatur in Euangelio validius testimonium, ad ostendam obligationem iniunctam à Redemptore ad hoc Sacramentum usurpandum.

Duobus testimoniis in secundo capite productis vim non inesse ad comprobendam in Ecclesia perpetuam potestatem *ea variandi, seu mutandi in Sacramentis, saluà illorum substantiã, quæ suscipientium utilitati, vel ipsorum Sacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret.* Quæ testimonia desumpta sunt ex prima ad Corinthios, alterum in capite 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei;* alterum ad hoc ipsum exequendum in capite 11. vbi quibusdam præscriptis ad vsum huiusce Sacramenti subdit Paulus: *Cetera cum vobis disponam.* Opponebant ipsi in priori loco, à quo pendet posterior, sermonem non esse de Sacramentis, & etiam si de his sermo fuisset, *dispensatori* non esse potestatem mutandi, sed merè exequendi.

Idoneam non esse probationem adductam in quarto capite, cur infantes non egeant Eucharistiæ sumptione; nimirum quia gratiam per Baptismum iam adepti, illam amittere nequeunt eâ ætate. Etenim, tametsi nequeant infantes tunc gratiam amittere, possunt eam augere, & huiusmodi incrementum illis minimè impediendum videri. Quare volebant, vt alia ratio adduceretur, quæ illius interdicti convenientiam ostenderet: hæc autem erat, quòd infantes nequeant Panem Eucharisticum à communi discernere; adeoque se ipsos probare non possunt ad illum dignè comedendum, sicut Apostolus præcipit.

Præsidet petiere quid Theologi iam nominati sentirent. Hi vero re accuratè perpensâ, postremò concordī voce affirmarunt, cuncta fuisse benè confecta, nec emendatione, nisi fortè in tertio loco, indigere.

Ad primum obiectum responsum est, Difficuler definiri posse, ea verba Cœnæ fuisse directà à Christo solùm ad Apostolos, & in ipsis ad solos Sacerdotes; cum tam multi essent Doctores, inter quos S. Thomas numerabatur, qui ad alios extendebant. Quapropter contraria interpretatio, tametsi perniciofa non esset, non tamen

men tanquam certa proponenda erat; maximè quòd S. Paulus ad Corinthios narrat, eam institutionem habitam in Cœna tanquam communem Sacerdotibus ac laicis. Proinde opportunius agi non posse à Concilio, quàm, suo cuique statu expositioni relicto, stabilire exclusionem illius necessitatis yniuersalis sumendi Eucharistiam sub vtraque specie, quam hæretici contendebant, in Ecclesiæ auctoritate & consuetudine.

12 Ad secundum soluendum, dictum est: Cùm eâ geminæ interpretationis opulentia de S. Ioannis testimonio Ecclesia frueretur, quarum vtraque probationem ab hæreticis inde deductam impugnabat, ad vnius tantummodò paupertatem non esse redigendam; præsertim cùm ante Bohemorum hæresim scholis consuetum esset, sumptionem Eucharistiæ tueri sub vna tantum specie, & coarctatam ad solos adultos, respondendo, in eo sermone de spiritali communionem Christum loqui. Et reipsa complures & insignes Doctores in ea erant sententia. Quocirca obiici non poterat, interpretationem huiusmodi esse nouam, & emendicatam, quo se illi defenderent ab argumentis hæresis recentioris.

13 Plus dubitationis tertia difficultas præ se ferebat: Ex vna parte in testimoniis productis solidum reperiri fundamentum videbatur. Etenim vox Græca *Mysterium*, in Ecclesia solet accipi pro *Sacramento*, & à maiori interpretum parte recitatis verbis S. Pauli huiusmodi significatio tribuitur. Hoc concessio; ibi distingui ab Apostolo hæc duo munera, *Ministri* & *Dispensatoris*, duobus Græcis vocabulis, quorum alterum importat *executorem*, seu *Subdiaconum* & *subseruientem*, sicut explicat Synodus Laodicensis; alterum quod refertur præcipuè ab Apostolo ad Sacramenta, valet *œconomum*, quod deductum ex Græcis radicibus *οἶκος* & *νομος*, idem significat quod *Dispensator domus*: Executori suapte naturâ nouam auctoritatem non concedi, sed concedi œconomus: illum verò existimari fidelem dispensatorem & œconomum, qui per eiusmodi potestatis vsum res aptè disponit ad finem, hoc est, ad heri dignitatem. Ex altera parte videbatur hæc vniuersa ratiocinatio fines probabilis ac verisimilis haud excedere: quare temperata fuit formula in illis testimoniis adducendis, & vbi prius dicebatur: *Id Apostolus manifestè testatus est*; dictum fuit: *Id Apostolus non obscure visus est innuisse.*

Ad postremam difficultatem responsum. In ea ratione, quam duo illi Theologi tanquam basim constituendam censebant, Concilium fundari non posse. Quamuis enim illa à præclaris Doctoribus adducta fuisset; vbi tamen communi Ecclesiæ nomine recipere-

1562. retur, improbatum iri absolute veterem vsus Eucharistiæ infantibus tradendæ. Quare ad excludendam illius necessitatem, ab hæreticis affirmatam, & damnatam à Synodo, nullam adduci posse probationem magis perspicuam, quàm quòd nullo alio Sacramento infantes indigeant præter Baptismum, vt, si decedant, ad cælum conuolent. Hoc posito, vtrumque vsus esse arbitrarium Ecclesiæ, & per probabiles rationes ipsi licere modò hunc, modò illum eligere, sicuti dicebatur in Decreto. Res aded notabilis, & in cunctis publicis, priuatifque monumentis Synodi recensita, Suauem latuit.

e Titteræ Legatorum ad Borromæum, 16. Iulij 1562.

Inter huiusmodi disputationes ita compositas tempus adfuit postremi conuentus generalis cogendi; in quo Decretis omnibus vltima linea posita est, simulque statutum, futuræ Sessioni diem 17. Septembris esse destinandum, quando æstiuæ caloris molestia, ac Patrum lassitudo, ob cœtus habitos bis quotidie, breuius temporis spatium negabant ad ea elaboranda quæ nouæ illi functioni destinabantur; retentâ sibi facultate tum eâ vice, tum reliquis omnibus, contrahendi protrahendive diem præscriptum Sessionibus, etiam extra Sessiones, vbi Synodo consentaneum id putassent.

Iam dimissus erat conuentus, & qui conuenerant abituri surrexerant; cùm vox obstrepens audita est Arriæ Gallegi, Girundenfis Episcopi, viri decrepiti, dicentis: *Reuertite Patres, & audite me.* Legati libertatis rationem maiestati anteferentes, iterum consederunt, & ad subsellia Patres reuocarunt. Questus est Gallegus, quòd cùm Patres multa grauiâ protulissent, & in opus deducta non essent; nisi remedium admoueretur, haud leuem in Sessione craftina tumultum futurum. Patienter à Legatis responsum; Si quid mali in Decretis deprehendebatur, vtique corrigendum esse, & admonendos de eo Patres operi delectos: sin autem ieiuna, minimeque plena videbantur, animaduertendum, id quod in vna Sessione confectum non est, in altera perfici: quamcumque appendicem cuius legi esse rem tanti ponderis, vt paucarum horarum deliberatio satis illi non sit. Atque hoc pacto senex ille conquieuit.

f In scripturis citatis.

Non tamen quieuerunt duo Theologi, qui paulò antea doctrinæ iam digestæ repugnant; & vrgentes id quod primo loco obiecerant, in quo solidiorem à se rationem adduci rebantur, eam in illo cœtu loquendi efficaciam adhibuerunt, vt non modò complurium Patrum, sed Legati Osij, & Madruccij Cardinalis animos ad se pertraxerint; qui ambo cum reliquis Legatis collocuti obtinuerunt, vt in primo Decreto ita verba mutarentur. *Non tamen illa institutio & traditio eò tendunt, vt omnes Christi Fideles statuto Domini*

ad

ad utramque speciem sumendam adstringantur; sed illi solum, quibus dictum est: Hoc facite in meam commemorationem: hoc est illis, quibus potestatem dedit conficiendi, offerendiq. suum corpus & sanguinem. Non tamen opportunum censuere Legati, eam mutationem solemniter Sessioni proponere, nisi admonitis prius Patribus, & sententias priuato ritu rogatis: cumque aliud tempus haud concederetur singulis, manè in templo ante sacrificium rem significandam curarunt. Sed quamquam multis id probaretur, à plerisque reiectum est, ac potissimum à Mutinensi, & Granatensi: hic verò, utpote in S. Thomæ doctrina plurimum expertus, illicò tertiam Summæ partem ad se deferri iussit, ibique locum nactus est in quæstione octogesima, articulo duodecimo, vbi S. Doctor verba illa Christi in Cœna etiam ad laicos extendit, dum per ea probat latam à Deo legem fuisse cunctis Fidelibus Eucharistiæ suscipiendæ. Atque in eo loco, tametsi Caietanus conetur ostendere, sustineri adhuc posse, eam legem non Dei, sed solius Ecclesiæ legem esse, adeoque S. Thomæ rationes tamquam probabiles, sed solubiles admittat, earumque singulis responsum reddat; tamen mandatum illud à Christo pronuntiatum in Cœna, ab eo coarctatum non fuit ad solos Sacerdotes (quod ipsi Caietano fauisset) sed aliâ defensione se tueri studer.

17 Vbi Legati exaudiuerunt coortum ex ea nouitate ingens murmur, aduersus quàm functionem ac locum decebat, & contra conceptam ab ipsis expectationem, cum eam mutationem singulis proponi iusserant, silentium fecerunt, iniunxeruntque, ut ibi à longiori disputatione desisteretur; si quid enim aliud Patribus occurreret, commodè de illo agi posse in articulis de *Missæ sacrificio*.

18 Suavis dum hæc recenseret, iterum atque iterum tenuem notitiam suam de rebus Synodi patefecit. Primò, dum dicit: *Dum res Diuina celebrabatur, ab Alfonso Salmerone & Francisco à Turre Iesuitis, sermones habitos, ab altero cum VVarmiensi, ab altero cum Madruccio, à quorum tergo illi aderant, ut in primo capite doctrinæ, &c. narrans appendicem, quam illi persuadere nitebantur, esse necessariam, & subiicit: Absolutà Decreti lectione rem prius à VVarmiensi, dein à Madruccio fuisse* *propositam.* Ex quibus neque verum quidquam fuit, neque possibile.

Non verum: nam in primis non dicam Acta, & monumenta calamo scripta, quæ per manus passim abiire; sed ipsum Concilium, Antuerpiæ typis editum^g, ostendere illi poterat, Franciscum Torres id temporis in Societate Iesu non fuisse; nec eam ingressus est nisi post tertium ab absoluto Concilio annum^h. Quòd si fortè Suavis in aliqua adnotatione negligenter in chartam proiecta legit

g Ann. 1564.
h Ingressus est 25. Decembris anno 1566. vt in Bibliotheca scriptorum Societatis Iesu, edita à Philippo Ale-gambio.

1562. id quod non erat, oportebat ut sciret, sicuti ex quolibet ligno non conficitur Mercurius, ita neque ex qualibet inquinata scheda historiam confici. Præterea cuncta duorum Theologorum postulata pridie contigerunt, & singulis Patribus proposita sunt in templo, antequam sacrificium decantaretur, quemadmodum narrant Paleottus, Archiepiscopus Iadrensis, & Episcopus Mutinensis, qui interfuere; & comprobatur ab Actis authenticis, quæ in Arce Romana seruantur, in quæ res gesta discretè relata est: & sacrificio peracto collectæ sunt sententiæ, antequam Decretum legeretur.

Affirmaui, dictum Suauis non modò non verum, sed ne possibile quidem esse. Id ex eo clarè comprobatur, quòd res proponendæ communi nomine proponebantur aut ab Episcopo celebrante, aut interdum minùs solemniter ab eo qui Synodo à secretis erat, aut in aliquo casu extra ordinem à primo Præsidente, qui non erat Osius, multoquæ minùs Madruccius; adeoque neutri eorum potuit eo die contingere, ut hoc munere fungeretur.

Iterum errat in affirmando, *rem propositam à maiori parte fuisse reiectam, non propter ipsam in se, sed propter modum quo ex improviso proponebatur.* Omnino ex opposito. Iam multi eruditi Patres satis priùs dispexerant, & inter se perpenderant articulum illum antea plurimum agitatum, & in ipso templo, sicuti narrauimus, Guerrerus ad se deferri iussit librum S. Thomæ, cuius verba protulit propositæ appendici contraria.

Tertiò aberrat à vero, dum refert, *Eadem de causa reliquis Legatis haud placuisse, sed ob loci dignitatem absque maiori motu dixisse, rem ad Sessionem proximè futuram repositum iri.* Si reliquis Legatis illud additamentum haud placuisset, quo pacto potuissent Osius & Madruccius auctoritate propriâ illud proponere? Hæc porrò vniuersa errata, ubi nullâ aliâ probatione refellerentur, breuiter conuincuntur ab vnica periodo epistolæ, quam scripsit Seripandus ad Borromæum de illius Sessionis euentu, sicuti de singulis scribere conſueuerat. Sed nullus color à Suauis relinquitur in otio ad depingendam quamcumque actionem illius Synodi, tamquam imprudentem ac tumultuantem; quæ sunt duæ conditiones, per quas auferretur veneratio, & inducitur despectus.

Sed ad functionem: Celebrauit solemniter Marcus Cornelius, Archiepiscopus Spalatrensis: è suggestu verba fecit Andreas Duditi-
 20
 us Sbardellatus, Antistes Thininiensis, qui se continere non potuit quòd minùs obliquè Patres cohortaretur ad concessionem Calicis, quem ipsius regiones ardentissimè sitiebant. Postea communicato
 per

116 Iulij
1562.

* Præsertim
Diarium,
16. Iulij
1562.

per schedulas, quod diximus, additamento, collectisque suffragiis ab eo qui erat à secretis, elatâ voce ab eodem relatum est, maiori Patrum numero illud minimè placere, adeoque Decreta dogmatum absque additamento vulgatum iri. 1562.

21 Postea Bauarici Oratoris mandata excepta sunt: tum Archiepiscopus sacris operatus, suggestu conscenso, memorata iam Decreta recitauit. Cardinales dixerunt absolutè, *Placet*, præter Oñum, qui cum aduersari collegis, & idipsum, cuius antea auctor fuerat, reuocare nollet, rem in Pontificis iudicio reposuit, dicens: *Si placebit sanctissimo Domino nostro, mihi quoque placebit*: idemque responsum dedit Ælius Patriarcha Hierosolymitanus. Stella Iustinopolitanus Episcopus non comprobauit in primo capite verba, Granatensi petente, adiecta, de testimonio desumpto ex capite sexto S. Ioannis, *Ut cumque*, &c. Et cum eo conuenere Didacus de Leon Carmelitanus, Episcopus Colombriensis, & Ioannes Munnatones Ordinis S. Augustini, Episcopus Segouiensis. Nec prætereà Stellæ placuit ratio, capite quarto allata, de neganda infantibus Eucharistia; sed petiit, ut eius loco altera apponeretur, quam ipse Apostolicam nominauit, quasi desumptam ab Apostoli mandato, *Probet seipsum homo*. Sophisticum quibusdam visum est, quod Philippus Maria¹ Campeggius Episcopus Feltrienfis obiecit, cui molestum erat, quòd varia Christi dicta apud S. Ioannem recitarentur, in quibus interdum fit mentio carnis simul & sanguinis, interdum carnis solius, aut solius panis; cum idem affirmaret, ea secundum formam quam obtinebant in Euangelio se quidem venerari; at quâ formâ in Decreto ponebatur, sibi non probari, ut qui opinabatur, ibi minùs aptè produci. Quod ab eo fuisse dictum fertur, quia illa perinde afferri arbitrabatur, ac si Redemptor sibi contradixisset: cuius tamen rei ne umbram quidem in illis Concilij verbis quicumque alius præter illius oculum deprehenderat. Verùm quemadmodum à quorundam oculis scintillæ lucis emicant, ita ab quorundam etiam oculis ambiguitatis umbræ videntur emitti. Postea ad reparandam disciplinam Decreta recitata vniuersis Patribus simpliciter placuerunt, septem exceptis, qui in alio alius loco postulabant tenues mutationes, & relatu non dignas. Decreto, quod futuram Sessionem denuntiabat, vnanimis assensere. In hoc Patrum choro, perinde ac in choro modulantium, discrepantia ac intensio vocum, auribus eruditioribus præstantiore quâdam harmoniâ personabat.

1 Acta Pa-
leotri & præ-
dicta episto-
la Mutinen-
sis ad Moro-
num, 16. Iulij
1562.

*Animaduerſiones expenduntur, à Suauifamæ publicæ aſſignatæ,
de Dogmatum ac Diſciplinæ Decretis memoratis.*

SVAVIS in ſcenam more ſuo adductâ vniuerſali famâ, de narra-
tâ Sæſſionis ſucceſſu dicit, Numquam à Concilio tantam ſui
expectationem excitam fuiſſe, quantam id temporis, ob Pa-
trum Oratorumque frequentiam; ſed rem ipſam communi voce
montium partui æquiparatam. Communis huiuſce vocis ne tenue
quidem murmur tam multiplex tot Commentariorum echo red-
didit. Certum eſt, articulos in ea Sæſſione firmatos, ex iis fuiſſe qui
acerrimè à Germanis hæreticis oppugnabantur: per leges quoque
diſciplinæ, ab ea lætas ad auferendam abiectam mendicitatem Sa-
cerdotum, fraudulentiam exempli peſſimi eorum qui gratias ad
pietatem ſpectantes promulgabant, lucrum pecuniarium ſacros Or-
dines conferentium, negligentiam Eccleſiaſticos redditus poſſidentium,
penuriam Paſtorum apud gregem fidelium, licentioſam im-
munitatem commendatas Eccleſias obtinentium, & per alias etiam
contimiles ſanctiones, plurimo puluere vultum Eccleſiæ abſterſum
fuiſſe. Verum etiam eſt, nec à me diſſimulatum, optauifſe primùm
Patres, vt ipſorum examini robuſtius pabulum apponeretur, veri-
tos ne poſt leuiora illa fercula menſæ tollerentur. Sed nec ipſis,
nec aliis viris ſapientibus mirum viſum eſt, quòd Leges & Decreta
initium ducerent à faciliſſimis, quæ difficiliſſimis viam ſternunt,
cùm ceteroqui prudens ſit imitatio naturæ (à natura ſæpiùs exem-
pla peto, vt notiſſima ſimul ſint, ſimul etiam ducta ex effectore per-
quam beneuolo, hoc eſt ex Deo) inchoatio ab opere remiſſiore,
quò inde ad vehementiora gradus fiat. Quare multi philoſophan-
tium docent, quemcumque montem (ne à Suauiana ſimilitudine
diſcedamus) in ſua ruina progredi ſubinde per omnes lentitudinis
gradus poſſibiles, antequam ad impetum illum perueniat, qui vrbes
opprimit, fluminumque curſum conuertit. Is qui patienter adhuc
ſeptem meſes perdurauit, expectationem minime fraudatam, ſed
ſuperatam vidit tot ac tam grauibus definitionibus & morum
emendationibus, quot & quales à multis aliis Conciliis ſimul con-
fectæ non ſunt, tanto Chriſtianæ pietatis incremento, quantum
fortaſſe nullâ vmquam aliâ ratione poſt hominum conuerſionem
ad Fidem euenire viſum eſt.

Iam verò ad obiecta peculiaria descendamus. Addit: *Notabatur 2
praci-*

præcipuè duorum articulorum dilatio: mirum quippe videbatur, cum per quatuor anathematis quatuor Fidei dogmata constituta fuissent, declarari non potuisse articulum, quòd concederetur vsus Calicis ex iure Ecclesiastico. Compluribus quoque videri de illo priùs agendum esse, siquidem eo concesso cunctæ disputationes cessarent.

1562.

Hæc non erat ratiocinatio, sed ex malignitate delirium. O solidissimam consecutionem! Potuit facillè statui, non esse iuris Diuini quòd res quædam fiat; igitur eadem, quin etiam maior erit facilitas ad decernendum, an ea res concedenda an prohibenda sit per legem humanam. Id si valeret, omnes Senatuum ac Rerum publicarum deliberationes facillè & intra momentum expediri possent; quandoquidem indubitatum illic esse solet, rem illam, de qua deliberatur an ferenda lex sit, aut habendum Decretum, nec præceptam nec interdictam esse Diuino præscripto. Cùm de hoc sermo erit, rationesquæ ponderosissimas recitabimus, à quibus suspensa trutina tenebatur, manifestò liquebit, quantum huiusmodi sanctio meditationis ac temporis indigeret. Sed reuerà complures illi, quibus videbatur, id ubi concessum fuisset cunctas disputationes ablatum iri, non nisi opifices ac mulierculas esse oportebat, quibus conceditur ab hæreticis tribunal in Religionis controuersis. Fingamus nunc ab Ecclesia vsus carniū permitti singulis anni diebus; num idcirco cessaret disputatio cum hæreticis, potestàsne in ea sit illius interdicendi quibusdam certis diebus, quemadmodum priùs fecerat? Perge porrò: Num agebatur de concedendo Calice, nisi quibusdam nationibus; reliquæ verò nec petebant, nec optabant? Quo pacto igitur cum iis cessabat disputatio, an diuinum præceptum transgrederebantur?

3 Addit præterea: *In tertio doctrinæ capite fuisse admodum ponderatam ipsius clausulam; Nullà gratiã necessariã ad salutem defraudari fideles, qui vnã speciem solum accipiunt; cùm id videretur fateri Synodus, gratiã minimè necessariã amitti. Hic verò dubitabatur, an sit auctoritas humana, quæ possit impedire Diuinam gratiã superfluentem minimèq; necessariã; & ubi ea auctoritas esset, an charitas hæc ad bonum consequendum obstacula permittat.*

Mira sanè dialectica; & tamen à Suauis alibi quoque in rebus similibus vsurpata: Decernitur, hominem, cui vsus Calicis interdicatur, nullà gratiã ad salutem necessariã fraudari, ergo fatetur Synodus, aliquã gratiã non necessariã fraudari. Qui, viso ante mensẽ Petro, diceret; *Altero ab hinc mensẽ Petrus non erat mortuus*; num idcirco fateretur, Petrum hodie esse mortuum? Quam frequen-

1562.

tior loquendi ratio, non solum inquam in scholis & in tribunali-
bus, sed in colloquiis domesticis, quam affirmare aut negare ali-
quam rem sub conditione, sub qua certa sit affirmatio aut negatio,
& adhuc in ancipiti manere, quidnam esset eâ conditione sublata?
Pudet me lectorem in his nugis tamdiu detinere, præsertim cum
satis compertum fuerit, & tunc & quouis tempore hanc fuisse Pa-
trum sententiam; quin plerosque propendisse in opinionem illi
gratiæ inæqualitati contrariam. Quare postmodum etiam plerique
Catholicorum Doctorum^a id ipsum censuere, nihil ambigentes ne
verba Concilij oppositum faterentur; vsque adeo ut Bellarminus
docuerit, potius^b deduci ex Tridentino probabilem argumenta-
tionem, quod gratia æqualis sit in utroque casu, eamque sententiam
tam firmo inniti fundamento auctoritatis, ut citra omnem dubita-
tionem è suggestu asseueranter prædicari possit. Id satis est ad ar-
gumenti ineptiam ostendendam: sed placet aliâ ratione eius falla-
ciam patefacere.

^a Bellarmi-
nus, Val-
quez, Sua-
rius, & fere
reliqui om-
nes.
^b Lib. 4 de
Eucharistia
cap. 23.

Fingamus cum Suauis, in ea Sessione Patres oppositam partem⁴
fuisse falsos, & statuisse. Quid hoc ad id, quod ipse intendebat,
conferret? Dubium videbatur, inquit ille, an Ecclesiæ aut ex au-
ctoritatis defectu, aut certè ex lege charitatis, liceat legem ferre, quâ
superfluente gratiâ quisquam priuetur. Hic ex se quisque mediocri-
ter eruditus animaduertit affectatam dubitationem, quâ hallucin-
entur vulgi oculi, & in errorem trahantur. Æquè pariter dubitari
poterat de vetito Ecclesiastico, ne plusquam semel eodem die sumat-
ur Eucharistia, neque post sumptum cibum, iis saltem, quibus ad
eam vsque horam naturale ieiunium à valetudine non permittitur:
hæc enim omnia aliquâ exuberante gratiâ hominem priuarent. Ita
pariter se habet prohibitio, quâ vetantur Sacerdotes eodem die sa-
crificium iterare, perinde ac die Christi natalis conceditur. Idem
vsuuenit in interdicto, ne præbeatur Eucharistia ægrotis vomitum
patientibus, & ne quispiam vniuersè Eucharistiamumat, nisi ma-
nu Sacerdotis ea porrigatur: idem in ritu, quo sexta feria sanctioris
hebdomadæ Eucharistiæ sumptio laicis negatur. Et sanè cum &
probabilis sit, & insignium Theologorum auctoritate fulciatur ea
sententia, quâ dicitur, ab Eucharistia gratiam augeri non solum
quo tempore ea suscipitur, sed etiam quo perdurat in stomacho,
dubitari posset ex ratiocinatione Suauis, an egerit Ecclesia aut vl-
tra potestatem, aut certè contra charitatem, præscribendo, ut conse-
crentur ac distribuantur Fidelibus species panis tam tenui ac sub-
tili formâ. Cuicumque Theologo, quin cuique homini cordato
lumen

lumen inest, quo perspiciat, ab huiusmodi legibus de ritibus Eucharistiæ rationem haberi proximè, non de solo gratiæ incremento in homine, qui Sacramentum suscipit, sed etiam de eiusdem Sacramenti dignitate ac veneratione. Dixi *proximè*: nam si ultra ratio habeatur, deprehenditur, à veneratione sensum pietatis excitari in homine suscipiente, & ab hoc sensu sæpè compensari multis partibus detrimentum illius gratiæ, quam fuisset homo lucratus per usum nimis familiarem, & sine ritibus ab Ecclesia præscriptis. Porro quænam ad venerationem Sacramenti spectaret interdictus laicis usus Calicis, haud difficulter animo cogitatur. Gerson Parisiensis Cancellarius id amplè demonstrat; nobis verò breuè aderit occasio hac de re loquendi. Nunc Suauem sequamur, qui pergit scribere:

5 *Duo præ ceteris multorum sermonibus argumentum præbuere: alterum, obligatio iniuncta, credendi veteres Patres numquam existimasse Eucharistiæ sumptionem infantibus necessariam. Etenim ubi agitur de Historiæ veritate, agitur de factò, & de præscripto, ubi auctoritas vim non habet, quæ iam facta immutare nequit. Atqui notum est legentibus Augustinum, ab eo nouem in locis, non vno verbo, sed longâ oratione affirmari, necessariam esse paruulis Eucharistiæ, & in duobus ex illis eius necessitatem æquari Baptismi necessitati: quin ab eodem non semel dici, eam existimatam ac definitam ab ipsa Romana Ecclesia fuisse tamquam necessariam ad paruulorum salutem, adducto in eam rem Innocentio Pontifice, cuius epistola adhuc extat, quæ perspicuè loquitur. Et mirum videbatur, quod Synodus citra necessitatem hac se difficultate implicauerit absque exitu, & cum periculo quod ab aliquibus affirmaretur, aut Innocentium aut Concilium errasse.*

6 In primis, si Suauis sententia fuit (quod ipsius verbis significari videtur) non posse ab Ecclesia tamquam Fidei dogma declarari seu veritatem seu falsitatem certæ cuiusdam rei gestæ (quippe quæ non extet in diuinis Litteris, quarum Ecclesia interpret est, quæque, cum sit præterita res, nulli iurisdictioni subiicitur) satis apparet, tantumdem ab ipso ignorari, quantum non credi auctoritatem Ecclesiæ. Num ipsi statueret non licet, esse Fide credendum, non euenisse in aliquo certo homine id quod Deus in sacris Paginis affirmat numquam in quocumque hominum euenturum, exempli gratiâ, quemdam ex Cælitibus in tartara non cecidisse? Iam verò cum à Deo in sacris Litteris reueletur, Ecclesiam esse columnam & fundamentum veritatis, eandemque numquam in Fide deceptam iri; ex vi huiusce Diuini effati potuisset quidem Synodus definire, Ecclesiam, quamuis illa sæculis prioribus consueuisset Eucharisti-

1562. ftiam paruulis tradere, in ea consuetudine non errasse, quafi falsò crederet, id esse ad ipsorum salutem necessarium.

Sed hæc omnia sunt à me dicta potiùs ad ostendendam Suauis 7 inscitiam, quàm ad tuenda verba Concilij, quod, quidquid nonnullis visum fuerit, reuera numquam ibi egit de iis quæ intenderint & opinati sint veteres Patres in præbenda infantibus Eucharistia; sed dixit: *Vt sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt; ita certè eos nullà salutis necessitate id fecisse, sine controuersia credendum est.* Non igitur loquitur Synodus de intentione & opinione, quæ in illis esset qui hoc peragebant; sed docet, hoc ipsum necessarium ad salutem non esse. Atque ita intellecta sunt ea verba, præsertim à Claudio Saintes Episcopo Eurenensi, qui cum ad Concilium venisset inter Theologos regio paucis mensibus post ea promulgata Decreta, non potuit eorum sententiam satis cognoscere. Hic in erudito volumine, quod inscribitur, *Repetitiones rerum exagitarum de Eucharistia*, opinari ^e non dubitauit, memoratam consuetudinem aliquorum ex antiquis Patribus, præbendæ infantibus Eucharistiæ, ortam fuisse ex dubitatione ac religionis sensu, quòd illa etiam paruulis esset necessaria, adeoque voluisse illorum salutem in tuto collocare. Nec huiusmodi opinio Saintes, tametsi à Francisco Suares impugnata ^d, ab ipso tamen improbatur non modò vt hæretica, sed ne vt dissona quidem verbis Concilij in hac parte, sed solùm in alia; nimirum, quatenus Concilium dicit, sanctissimos illos Patres habuisse probabilem causam ad hoc faciendum pro illiustemporis ratione; quæ probabilis causa non agnoscebatur à Saintes, factum errori vnice tribuente; quamquam idem alioqui circumspèctè se gereret, hunc errorem haud adscribens vniuersæ Ecclesiæ, quæ ex Diuina custodia errori non subiacet, sed illis solùm partibus, quæ consuetudinem huiusmodi seruarunt. At verò reuerentiore iudicio, & absque erroris nota illis Patribus iniusta, hæc probabilis causa esse poterat, seu, vt arbitratur laudatus Suares, minor infantium Christianorum numerus eà tempestate, qui eas circumspèctiones admitteret, per quas irreuerentia Sacramenti euitabatur; seu, vt alij sibi persuadent, cum eo tempore Eucharistia sub vtraque specie laicis permitteretur, facile erat infantibus panem consecratum vnà cum vino pariter consecrato deglutire, quod hodie ampliùs fas non est.

At quid respondebimus nouem illis locis S. Augustini, & illi tam 8 apertæ Epistolæ Innocentij I. vbi Suauis ostendit affirmari hanc necessitatem tradendi infantibus Sacramentum Corporis Christi, adeo-

^e In repetitione 6.

^d Disp. 62. de Euchar. sect. 4.

adeoque Innocentio simul & Augustino Concilium aduersari? 1562.
 Concedam aduersario supra quam postulat. Dicit, ab Augustino duobus in locis æqualem necessitatem poni in Eucharistia, & Baptismo: ego verò adicio, eandem ab eo poni necessitatem. Hodiène primùm in Scholis innotuit, intellectum fuisse ab Augustino caput sextum S. Ioannis non de ipsa solùm in re susceptione Eucharistiæ (siue etiam de illa intellectum ab ipso fuerit necne, de quo disceptatur, nec nostrâ interest) sed de coniunctione, quâ nobiscum Christus mysticè sit vnum corpus per Baptismum ac Fidem? Eo testimonio probauit S. Doctor contra Iulianum Pelagianum Baptismi necessitatem, non modò quo regnum cæleste homo ingreditur, sicuti Pelagiani sacris Oraculis conuicti tandem fatebantur; sed ad obtinendam vitam æternam, quod illi negabant; adeoque aduersus eosdem probauit esse peccatum originale, cuius solum causâ necessarius est Baptismus. Idcirco postquam in lib. 3. *De peccatorum meritis, & remissione*, cap. 4. produxit effatum Christi, *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam*, concludit: *Non necessitas sine vlla ambiguitate proclamat non solùm in regnum Dei non baptizatos puellos ingredi non posse; sed nec vitam æternam posse habere præter Christi corpus, cui vt incorporentur, Sacramento Baptismatis imbuuntur.* Et hanc fuisse Augustini sententiam, tradidit S. Thomas: nec vlla opinio concipi poterat aded remota à principiis Augustini, quàm quæ diceret, Siue non remitti statim peccatum originale Baptismo; siue postquam remissum est, redire paruulos in Diuinam inimicitiam absque ipsorum culpa, vbi contingeret quod ante mortem Eucharistiam haud suscepissent: ex quibus pronuntiat alterum concedere cogitur, qui affirmat, paruulis necessariam esse ad salutem Eucharistiæ sumptionem. Quocircà in hac vnica ac præualida ratione ad excludendam huiusmodi necessitatem in-niti Concilium voluit.

¶ Tert. part.
 q. 80. art. 9.
 ad 3.

9 Progrediamur: Quid dicit Epistola Innocentij Romani Pontificis, quam Suauis obrudit? Ea legitur ad Patres Mileuitanos scripta, & est 26. inter ipsius Decretales, quæ pariter locum habet nonagesimum tertium inter Epistolas Augustini: in ea hæc habentur: *Illud verò quod ab illis (loquebatur de Pelagianis) vestra fraternitas asserit predicari, paruulos æternæ vitæ præmiis etiam sine Baptismatis gratiâ posse donari, per fatuum est; nisi enim manducauerint carnem Filij hominis, & biberint sanguinem eius, non habebunt vitam in semetipsis. Qui autem hoc eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum Baptismum velle cessare, cum predicant hos habere, quod in eos creditur non-*
 nisi

1562. *nisi Baptismate conferendum.* Ecce quo pacto exigat communicationem carnis Iesu Christi in paruulis Innocentius, cuius Epistola verè affirmatur à Suaui clare loqui; sed aduersus falsa ipsius dicta. Nec huiusmodi obseruationes de illis testimoniis excogitata postea fuerunt, ad ea defendenda quæ imprudenter Tridentini Patres pronuntiaffent. In manu mea est producere responsum ^f Episcopi Mutinensis ad Moronum, qui planè significauerat, hæc à quibusdam obiecta Decretis doctrinæ Romam delatis; in quo is narrat, ea dicta Augustini & Innocentij, aliaque multa, fuisse Tridenti exagitata non medioeri subtilitate, ostenditque per rationes à me adductas, quisnam esset legitimus eorum sensus. Addit etiam, illic fuisse admodum reprehensam temeritatem Erasmi, qui suis in scholiis explicat Epistolam Innocentij secundum interpretationem, quæ pro certa ponitur à Suaui. Sed mirum non est, hunc de Innocentio sequi distortas Erasmi interpretationes, quandoquidem, sicut Tridentini Patres notarunt^g, hæretici Centuriatores vel ipsa irreuerentiæ verba inde sibi desumpserunt.

f: Augusti
1562.

g Habetur in
epist. citata
Episcopi
Mutinensis.

Postremò alterum narrans, quòd ex ipsius affirmatione multos ¹⁰ sermones excierit super doctrinæ Canonibus, ita scribit: *Alterum erat secundus anathematismus, declarans hæreticum esse, qui dicit, Ecclesiam iustis causis haud permotam fuisse ad Eucharistiam absque Calice tradendam: quod idem est ac fundare Fidei dogma in humano factò, ac mirum existimabant, fateri, hominem non nisi humano iure teneri ad obseruandum Decretum; sed iure Diuino cogi ad credendum illud esse iustum, & quòd statuerentur tamquam Fidei dogmata res, quæ mutantur indies.* Inanis argumentatio! Si dogma Fidei est, Ecclesiam in rebus seu Fidei seu morum errare non posse, quippe quæ regitur à Spiritu sancto; est etiam dogma Fidei, eandem ad ferendas leges de Sacramentorum distributione non posse absque iustis causis moueri. Argumenta verò, quibus per allata verba Suauis argumentatur, homine scientià prædito indigna sunt; cum omnis humana ac noua lex, quemadmodum S. Thomas obseruat, suam vim omnem trahat ab æterna Dei lege, quæ nos iubet hominibus obedire, eorumque temporarias sanctiones seruari. Non modò non dissentaneum, sed necessarium est, vt ex Diuino præcepto insit in nobis debitum credendi, nos saltem in genere humanis legibus obligari, atque huiusmodi debitum esse inuariabile, quamuis lex pro vario iudicio & arbitrio Superiorum sit variabilis. Ceterum euenire potest, vt nobis liceat certæ alicuius humanæ legis iustitiam per firmum Fidei assensum non credere; cuiusmodi, exempli causâ, sunt leges illæ, quas san-

fanciunt Principes laici, aut etiam Episcopi, & ipse Pontifex, non quatenus Pontifex: Deus enim minimè reuelauit, se velle semper huiusmodi sanctionibus assistere. Potest quoque contingere, vt per hanc firmam fidem cogamur credere iustitiam alicuius generis legum humanarum, vbi Deus perpetuam suam custodiam alicui humano legislatori promiserit, perinde ac promisit Ecclesiæ in legibus Religionis. Ceterà, quòd lex variabilis sit, nihil impedit ne variari non possit fides, quâ credatur legis conuenientia pro ea tempestate quâ illa perdurat. Profectò Diuinæ etiam leges cærimoniarum & iudiciorum variabiles fuerunt, & ad tempus: & tamen dogma Fidei est, ambas fuisse iustas, & rationi consentaneas. Quod autem Synodus huiusce legis causas non attulerit, nec mirum est, nec dignum quod castigetur. Id quotidie peragunt sapientes iudices ac legislatores, ad subtrahendam populo cauillorum materiam; cum præsertim eiusmodi causæ satis in comperto essent, & à scriptoribus per typos impressæ.

11 A Fidei dogmatibus progreditur Suauis ad binas criminationes confingendas de disciplinæ Decretis, alteram vniuersalem, ob argumentorum leuitatem; peculiarem alteram, de nouis Parœciis instituendis, vbi veteres non essent satis. Vtrique suprâ responsum abundè. Solùm, quoniam adiicit secundo loco, ad nouas Parœcias erigendas, non populum, sed Ecclesiasticos diuites esse obstringendos; libenter eum fuissem percontatus, An vniquam compererit, vbi stipendium statuitur medico, seu ludimagistro in aliquo oppido, desumatur illud ex prouentibus diuitum dumtaxat, & non potius pauperum ac diuitum, proportiohe, in quorum vniuersale commodum illi stipendio conducuntur. Num ea Iurisconsultorum regula inaudita est: Qui commodum sentit, oportet vt incommodum sentiat? Diuites idcirco sunt diuites, quòd sua liberè possideant, & debeant pauperibus ex charitate non ex iustitia subuenire. Præterquam quòd profugium illud ad popularium collationem decretum est in supplementum, vbi antiquæ Parœciæ redditus non sufficerent ad nouam etiam dotandam. Quare Decreti vsus perarrus fuit; nec qui grauabantur, tametsi semper queruli, huius oneris causâ vociferati sunt. Patrocinari pauperibus quasi diuexatis, seditiosorum mos est, quò illos sibi asseclas comparent; qui cum præ aliis minus habeant, plures sunt, adeoque præ aliis plus possunt.

Inter Mantuanum & Simonettam reconciliatio. Litteræ Regis Catholici de Continuatione & Mansione. Pontificis responsum ad epistolam Italicorum Præsulum, qui affirmant, mansiōnem esse Iuris Diuini. Eiusdem mandata Legatis tradita super eo negotio. Præsriptus Theologis ordo, sed non seruatus. Articuli de Sacrificio propositi.

Postquam euasere Legati ex obsidione curarum ob Sessionem, licuit ipsis tempus solertiamque conuertere ad alia Synodi progressibus profutura. Ingens semper desiderium præ se tulerat Simonetta recuperandi sibi animum Mantuani; non solum ob viri excellentiam, admonitionemque Pontificis, sed quod sperabat, simul cum amicitia eiusdem operam ac sensa secum coniunctum iri, ratus, ea quæ hæctenus à Mantuano peracta fuerant in mansionis quæstione, potius suasu Seripandi, quippe Theologi in ea sententia defixi, quam suo præ sensu peracta: nec esse adeo difficile, remoueri ab homine quæ ipsi aliunde sint impressa, quam quæ ab ipsius ingenio dimanant. Quapropter statuerat illum adire, & per efficaciam illius obsequij, vi præsentis vocisque animati, vnus horæ spatio id perficere, quod per plures menses conciliatorum operâ, ut sic loquar, inanimatâ confici nequit. Sed Vicecomes rem protraxerat, quò prius esset certior, ne huiusmodi machina, quæ maxima erat, incassum admoueretur. Demum cum iam certus ab Oliuo & Episcopo Scarampo fuisset, redditus de parato ad id animo Mantuani, illi aperuit Simonetta, significatum sibi fuisse à Mantuano, velle cum ipso communicare partem epistolæ, sibi arcanis potius Româ conscriptæ, de Calicis concessione; (& quantum arbitror, ea erat, quam prius diximus fuisse scriptam ad Principem Legatorum die nono Iulij.) Tunc Vicecomes ipsum cohortatus est, ut acciperet opportunitatem illius fidentis amicitie colloquij ad res præteritas reuoluendas; & in plurimis rerum gestarum errore deterso, & in cunctis animi sinceritate patefactâ, studeret obductas offensionum nubeculas dissipare. Itaque die decimonono Iulij, quo primus post Sessionem quintam confessus habitus est, & articuli à minoribus Theologis expendendi propositi sunt, Simonetta, dum abiret è templo, vbi conuentus habebantur, se vtrò per amicam fidentiam Mantuano, qui illic propè habitabat, conuiuiam obtulit.

* Extant
concl. in bi-
nis litteris Vi-
cecomitis ad
Borromæum,
17. & 20. Iu-
lij 1562.

tulit. Plures inter eos iacti sermones mutuâ gratificatione: & quoniam generosior indoles facilè placabilis est, Gonzaga se pacatum ex animo fassus est: quin cum vellet Simonetta se purgare, quòd quidam Præsules sibi familiares in Mantuanum oblocuti fuerant, hic interpellauit, dicens ea de re sermonem aliàs se habituros: quo silentio indicauit, ac postea Oliui & Scarampi voce significauit, non aliam à se castigationem peti, nisi emendationem. Atque eandem postea mansuetudinem ac prudentiam in hoc seruauit cum Borromæo^b, qui per Gonzagam Cardinalem ipsi significarat, velle se cum Pontifice agere, vt Sanfelicius Synodi Cqrator stipendio priuaretur, quòd eam quæ par esset de eo rationem in sermonibus non haberet: cui rescripsit, Non esse tempori consentaneum rerum publicarum cursum perturbare hisce priuatae offensionis significationibus: quod placuit plurimum Borromæo tum actionis honestate, tum etiam vtilitate.

1562.

^b Ex epistola Borromæi ad Mantuanum, 20. Augusti 1562.

2 Operi valde profuit, vt concordibus rotis melius incederet, epistola Regis Catholici, ad Piscarium nocte, quæ narratam reconciliationem præcesserat, illuc delata^c. In ea Philippus Rex, patefactâ propensione animi tum ad reliquis Principibus gratificandum, tum ad pacificum Concilij progressum promouendum, significabat de Continuatione, cum ipse animaduerneret tam validam Cæsaris Regisq̃ue Christianissimi repugnantiam, adeoq̃ue turbamenta quæ possent ex eiusmodi declaratione suboriri, velle vt sui desisterent a postulato; cum sibi satis esset, ne quid fieret quod illi aduersaretur. Quod autem ad mansionem attinebat: laudari quidem à se Religionis studium in Episcopis; videri tamen sibi eam decisionem haud opportunè tunc euenturam: quare suam esse mentem, ne illius postulationem vrgerent. Granatensis inspecto illius epistolæ sensu de mansionem, respondit: *Benè est: Pontifex hanc definitionem minimè vult: & Rex quanti illa interst, minimè scit. Eius consiliarij sunt Archiepiscopus Hispalensis, & Episcopus Conchensis, qui mansionem non curant. Equidem obsequar, à contestatione abstinendo, sed non desistam ab huius declarationis postulato, quoties opportunitatem nactus fuero: in quo Regem haud offensum iri certò scio.*

^c In iisdem arcanis litteris Vicecomitis ad Borromæum, & fufius in epistola Lanfacci ad Regem, 14. Iulij 1562.

3 Eodem die decimo nono Marinus Lancianensis Archiepiscopus attulit Pontificias litteras^d, quibus responsum reddebatur Episcopis, qui per commemoratam epistolam, sicuti indicauimus, apud Pontificem excusarant res à se gestas in disputatione de residendi præscripto, easq̃ue Beccarello Archiepiscopo Ragusensi tradidit, vt ipote dignitate præcipuo, dum Sebastianus Leccauela Archiepiscopus

^d Eadem epistola Mutinensis ad Moronum, & alia Ianuensis ad Cornelium Card. vtraque 20. Iulij 1562.

1562. scopus Naxiensis aberat: atque eundem rogauit, vt collegas conuocaret, quò Pontificis sensa cognoscerent ab illius voce, qui litteras detulerat. Itaque in templo maximo post vespertinas preces coram omnibus litteræ Pontificiæ resignatæ sunt. In his continebatur^e: Haud parum fuisse acceptum Pontifici pium ipsorum animum, Sedi Apostolicæ addictum. Quod spectabat ad declarationem, quam ipsi habendam curauerant, cuiusnam esset iuris Pastorum mansio, certum sibi esse, pro sua quemque conscientia differuisse: id sibi minimè displicere; quin velle se suam cuique in Concilio libertatem concedi; sed simul optare, vt à mutuis inter se offensionibus, maliq̃ exempli occasione cauerent; cum præsertim non ignorarent Patres, quo pacto expositi obuersabantur subdolæ hæreticorum nequitæ, qui oculis intensissimis quidquid ab ipsis ageretur obseruabant. Illos igitur ad hanc coniunctionem moderationemq̃ se paternè cohortari; reliqua verò Lancianensi committi, quæ is suo nomine significaret. Verbis deinde vsus est Marinus ad fiduciam amoremq̃ compositis: quare cum ex litterarum, tum ex nuntij verbis perspectum fuit omnibus, optimum à se locum obtineri in opinione beneuolentiæq̃ Pontificis: quod sanè pergratum ipsis accidit. Marinus nono post suum reditum die Pontificias litteras illis reddidit, non sine sollicitudine, ac suspicione quadam illorum Præsulum^f, qui non ignorabant, eas litteras iamdiu fuisse datas^g: & cum huiusmodi scripta facillè vulgentur, fama est, illorum exemplaria etiam Venetiis ad eos fuisse perlata. Dilationis auctor fuerat Vicecomes^h: non tamen causam apertè comperio; sed fortasse ea fuit, siue quòd vellet delibare prius in Præsulum opera animorum sinceritatem, expectato Sessionis imminentis exitu, siue ne id eo tempore perageret, quo indigentia potius quàm benignitatis indicium esset.

Pontifex edoctus tum de reconciliatione inter duos Legatos, 4 tum de animo delinito in Episcopis Italicis, & de Regis voluntate, Hispanis eius nomine denunciata, in spem certam venit, posse commotos de articulo mansionis humores concoqui per soporem; præsertim quòd Vargas, acceptis à Rege litterisⁱ consonantibus, Pontificem rogarat, vt de illa quæstione silentium haberetur. Pius itaque Præsidum operam ad id poposcit, regiis litteris, quas Vargas acceperat, illis arcanò communicatis: simul Vicecomiti significauit, Cum certum esset, Hispanos ab incepto destituros, verisimile videri, Italos, qui eousque Hispanorum humeris se ferri fuerant, postulationem pariter deserturos^k; Legatos quidem prius nuntiasse,

rem

^e Datis Kalendis Iulij, 1562.

^f Litteræ Scribandi ad Borromæum, 16. Iulij 1562.
^g Kalendis Iulij.
^h Epist. Vicecomitis ad Borromæum, 13. Iulij 1562.

ⁱ In arcanis notis Borromæi ad Vicecomitem, 5. Augusti 1562.
^k Litteræ Legatorum ad Borromæum, 20. Iulij 1562.

rem in obliuionem adduci non posse; sed summam spei in eo ver-
fari, quòd obtineretur, esse in Pontifice reponendam; tamen post
compertam Philippi Regis mentem, difficultatem ad eam omnino
fopiendam non agnosci. Aperiret igitur Vicecomes rerum statum
ac spei fundamentum Nolano Episcopo, aliisque Mantuano inti-
mis; sed ne vllò quidem nutu indicaret, plenam in illius sinceritate
fiduciam non haberi, aditu & ipsis & illi relicto ad arguendum: si
præualidis obstaculis amotis res non procederet, id adscriptum iri
Mantuano, quòd addictos sibi Præsules non permouisset. Huius-
modi argumentis vsus est Pontifex.

5 Porro obseruandum est, de Regiis ad Piscarium litteris nihil in-
notuisse Legatis eo die, quo illas accepit Vicecomes: nam eodem
die ¹ ad Borromæum litteras scripsere, in quibus admirabantur,
quòd Hispani, qui Continuationis declarationem acerrimè cura-
bant, ea in re obmutuissent: ac præterea significarunt, à Cæsare,
qui pro more illi aduersabatur, admonitos se fuisse, ipsum effecturum,
vt Rex Catholicus, sui fratris filius, acquiesceret, nec yllus ex
Hispanis Episcopis aut ministris postulationem iteraret. Ita sæpè
minores quoque administri parci sunt in iis, quæ norunt, commu-
nicandis cum aliis altioris ordinis ministris eiusdem Principis, quò
magis habeantur solertes inuestigatores, ac probè docti de rebus;
cùm ægrè reperiatur, qui in agendo sui Principis negotio non æquè
studeat suum agere.

6 Verùm quod ad mansionem spectabat: Legati tametsi postea
resciuerint ea quæ scripserat Rex Catholicus^m, exposuerunt Ponti-
fici, non propterea fiduciam haberi posse rei silentio terminandæ:
Hispanienses Episcopos communiter respondisse eodem, de quo
nuper diximus, Guerreri tenore: quocirca vnicam rationem, & ho-
noricam, & minimè arduam ad eam agitationem in Synodo tran-
quillandam, esse, si detur opera, vt concorditer Patres negotium
integrum in Pontificis arbitratu reponerent. Accessit ad id Vice-
comitis responsio, per quam narrabatur Borromæoⁿ sententia epi-
stolæ, ab Hispanis Episcopis ad Regem scriptæ super ea re; præter-
quam à Mendoza, ab Augustino, & ab aliis sex, qui negarunt illi
subscribere, & à quibus notitia surrepit; ac postea eius epistolæ
exemplar, cuiuscumque fuerit opera, subtractum est. Ibi vt animi
perturbatio mentem peruertit, ita veritas non leuiter ab ipsis per-
uersa, affirmantibus, duas ex tribus Præsulum partibus eam defi-
nitionem velle; & tamen ne ad dimidium quidem suffragia perue-
nerant, sicut alibi ostensum est. Vbi res Concilio committeretur,

1562.

^l Dux litte-
ræ Legato-
rum ad Bor-
romæum,
20. Iulij
1562.

^m Literæ
Legatorum
ad Borro-
mæum,
30. Iulij
1562.

ⁿ In epist. Vi-
cecomitis ad
Borromæum,
6. August. &
exemplar
mittit in al-
tera, 13. Au-
gusti 1562.

1562. vix decem ex centum octoginta Patribus ab huiusmodi definitione dissensuros; & dein vix quatuor eam esse iuris Diuini negaturos (sed reuerà vtrique capiti plurimi repugnabant) Oratores pariter in id conuenire; quamquam reipsa nec Hispanus nec Lusitanus, qui ab illis nominatim numerabantur, nec alij complures postulato institissent. Tum de Legatis communiter conquerebantur, dicentes, declarationem confici potuisse ex numero sententiarum, quas antea Patres dixerant: sed Præsides, ad eam euitandam, ex arte vsos fuisse eo nouo suffragiorum genere super vnica tantummodò interrogatione, cui vnica tantummodò reipsonso esset reddenda. Atque ita consilium illud à Legatis susceptum recidit, pro eo ac notauimus, in sinistram opinionem duplicis contrarij artificij apud duas contrarias partes. Dein amplificabant necessitatem, ne articulus ille sine decisione præteriretur, vt qui ex seipso ingentis erat emolumenti ad reparandam Ecclesiasticam disciplinam, quiq; post euulgatam iam famam eorum, quæ postremò contigerant, futurus fuisset grauissimæ offensionis, si obrutus silentio cerneretur. Eapropter Regem orabant, vt omnem moueret lapidem apud Pontificem, vt is Concilio liberè committeretur. Hæc erat earum summa litterarum, quæ tam grauius rem ipsam permutare videbantur, vt Brùgora, ibi Piscarij minister, & cui Vicecomes intimus euaserat, studuerit persuadere Piscario, cuius opera ea quæ diximus Patribus commissa fuerant, ad rescribendum ex se Regi, eumq; ab errore deducendum de iis quæ falsò assumebantur. Nec reticero conditionem quamdam, alioquin haud memorabilem, vt exemplo illa sit, quo se quisque nauiter absteineat ab extruendis molibus super iis quæ acceperit, quamuis dicta ab hominibus rerum benè conscis ac veridicis, qui tamen in multis conditionibus recensendis plerumque falluntur. Vicecomes ex aliorum narratione sententiam illius epistolæ ita Romam conscripserat^o, vt cum postea verum illius exemplar calamo exscriptum accepit, minùs fidele aliqua ex parte deprehenderit illud quod sibi alienà linguà descriptum fuerat.

^o In epistola
arcans no-
tis scripta
die 13.

^p Variæ lit-
teræ Borro-
mæi ad Le-
gatos.
^q Acta Pa-
leotti, & ar-
cis Alia,
15. Iulij
1562.

Ea Præsulum Hispanorum duritia deflorauit in Pontifice spem 7
adeò viuendam; eiq; palàm fecit, nequaquam impediri à frigore
Mantuani, ne ignis quasi per antiperistasm extingueretur. Idcirco
Legatis^p iniunxit, si Patres super eo negotio silerent, ipsi pariter
silerent; si pauci loquerentur, non haberent in pretio; si complu-
res, ipsi curarent vt res in Pontifice reponeretur.

Interea nihil operæ à Synodo remittebatur^q. In cætu diei de- 8
cimi

cimi noni, sicut diximus, propositi fuerunt tredecim articuli de Sacrificio, minoribus Theologis expendendi, qui in conuocatione Iulijam fuerant parati. 1562.

1. *Virum Missa sit sola commemoratio sacrificij in Cruce perfecti, an verum sacrificium.*
2. *Virum Crucis sacrificio deroget Missæ sacrificium.*
3. *An per ea verba, Hoc facite in meam commemorationem, iusserit Christus Apostolos offerre suum corpus & sanguinem in Missa.*
4. *Num sacrificium, quod fit in Missa, profit solum sumenti, sed offerri non possit pro aliis, tum viuis tum defunctis, nec pro ipsorum culpis, satisfactionibus, aliisq; indigentis.*
5. *Virum Missæ priuatae, in quibus Eucharistiam sumit solus Sacerdos, & non alij, licite non sint, ac tolli debeant.*
6. *An repugnet institutioni Christi miscere in Missa aquam cum vino.*
7. *An Canon Missæ contineat errores, ac tolli debeat.*
8. *Num laudabilis sit ritus Ecclesiæ Romanæ proferendi secreto & voce submissa verba consecrationis.*
9. *An Missa non nisi linguâ vulgari, quæ ab omnibus intelligatur, celebranda sit.*
10. *Num sit abusus, quasdam certas Missas quibusdam certis Sanctis tribuere.*
11. *An remouenda sint carimoniae, vestes, & alia signa externa, quibus Ecclesiæ utitur in celebratione Missarum.*
12. *Num idem sit, Christum immolari pro nobis, & præberi nobis comedendum.*
13. *Num Missa sit dumtaxat sacrificium laudis, & gratiarum actionis, an etiam sacrificium pro viuis ac defunctis.*

9 Postridie in conuentu quædam statuta sunt ad decorè, ordinatè, ac celebriter rem agendam: ac primò quidem Mantuanus grater conquestus est, quòd quidam, vbi alicuius sermo aliquanto prolixior videbatur, studerent pedum strepitu illi finem imponere: id eo confessu indignum esse, & vbi ampliùs accideret, Legatos illico abituros, quippe qui rem adèò indecoram ferre non possent ob Pontificis personam, quam ibi gerebant. Dein quædam agendi rationes proposuit, quas Præsides excogitarant; & primo loco ad res celeriter digerendas dixit, Possè semihoræ terminos præscribi, quos minores Theologi non excederent, sed à Carimoniarum Magistro statim admonerentur vt desisterent: inter ipsos Theologos ordo dignitatis, quem aliàs retulimus, seruetur. Atque his adiectæ sunt aliæ sanctiones in locutorum diuisione, quæ à me non scribentur,

Diarium
20. Iulij, &
fufius Acta
arcis Bita,
eodem die.
Litteræ iam
memoratae
Mutinensis
ad Moro-
num, & Ia-
drensis,
20. Iulij
1562.

1562. bentur, quandoquidem ab illis plerumque exercitæ non fuere, deficiente reliquarum fundamento, hoc est, obligatione semihoræ præscriptæ.

Huic obligationi restiterunt Patrum nonnulli, propterea quod non omnes Theologi digni erant ut æquè audirentur, cum aliqui ibi adessent, quibus neque conueniens neque conducibilis erat illius spatij definitio. Sed Præsides responderunt: His proinde ac reliquis vniuersè liberum futurum exhibere scripto selectis Patribus, quæ sibi supererant, & visa fuissent digna ut exponerentur. Verumtamen in obicem insuperabilem confestim offensum est. Salmeron, qui inter Theologos Pontificios primus erat, negauit velle se vllâ temporis lege coarctari, dicens, Vbi agebatur de Decretis, Spiritus Sancti nomine conficiendis, non aliam esse adhibendam mensuram in explicanda sententia, nisi quam S. Spiritus afflatus dictasset: fatius esse in rebus tanti momenti tacere, quàm mutila loqui. Et quamquam Legati dicerent, spectatâ ipsius singulari conditione non tam stricte cum eo actum iri, ille persistit in quouis limite repudiando. Quare in primo cœtu solum integrum spatium occupauit, idemque in subsequuto à Torres peractum. Quamobrem ne incurreretur in inuidiam nimis notabilis personarum acceptationis, oportuit nouam illam restrictionem prorsus auferre. Ex quo Legati aliquam animi acerbitatem in Salmeronem concepere: non quidem propter ipsum, quemadmodum ad Borromæum scripsere; sed propter necessitatem, in quam ab illius exemplo coniecti erant, suæ dignitati aliquid detrahendi, officendi que celeritati processus, sublatâ iussione, & ne inchoatâ quidem executione.

Suavis huius facti telam non præterit absque suarum simbriarum additamento. Dicit, duos hosce Iesuitas magnâ petulantia iussa fuisse transgressos, cum obiiceret Salmeron, Sibi, quippe Theologo Pontificio, tempus præscribendum non esse; eundem tamen, per integrum temporis spatium locutum, nonnisi communia quædam & memoratu non digna protulisse. Quatuor Suavis dicta hîc falsitatis reuincuntur ab authenticis monumentis, à me productis. Non duo, sed vnus erat Iesuita: non legem petulanter transgressi sunt, sed facultatem à Legatis obtinuerunt: Salmeron illi præscripserunt, non repugnauit tanquam Theologus Pontificius; sed declarauit, se tacere malle, quàm in argumento tanti ponderis non promere quidquid sibi conscientia dictasset: & tantum abest quod communia attulerit, ut non modò eius sermo magnis laudibus commendatus appareat in quadam Archiepiscopi Iadrensis epistola,

Litteræ Legatorum ad Borromæum, & Iadrensis ad Corneliolum, 29. Iulij 1562.

stola (tamen si alioquin eiusdem prolixitatem improbet) sed, sicuti 1562.
narrat Paleottus, ab ipso tunc celebris quæstio excitata sit, Num
Christus seipsum pro nobis in Cœna immolauerit; & ea quæstio
etiam, pro eo quod ipse Suauis affirmat, Theologos ac Patres diu-
turnâ disputatione detinuit. Quicumque doctissimi illius scripto-
ris volumina super Euangeliis legerit, non poterit non mirari Sua-
uem, qui ex maledicendi libidine nihil veretur se ignorantem pro-
dere, ausus carpere quasi communia quædam elocutum eiusmodi
virum, qui præcelso illi conuentui promeritus est interesse tam-
quam primus Pontificis Theologus. Veriùs obiectare illi potuerat,
Romæ minimè placuisse oppugnatam ab eo præscriptam temporis
limitationem, cum ^u optauisset Pontifex, vt primus ex suis Theo-
logis exemplo aliis præluceret, ideoque Legatis iniunxit, vt Salme-
ronem ea de re in posterum commonerent: sed ipsi, antequam hæc
acciperent mandata, difficultate persistendi inter eos fines agnitâ,
rem significarunt Pontifici, à quo ipsorum arbitrio commissa est.

Duæ litem-
ræ Borromæi
ad Legatos,
29. Iulij, &
6. Augusti
1562.

12 Decretum pariter in cœtu 20. diei fuit, vt Patres aliqui delige-
rentur, qui doctrinæ Decreta digererent, & alij qui colligerent
abusus corrigendos, ad Sacrificium spectantes. Vterque delectus
Legatis à Patribus remissus: illi verò spectatissimos ex variis na-
tionibus Theologos ad alterum opus selegerunt, nec minùs excel-
lentes doctrinâ ac prudentiâ ad alterum conficiendum, qui mino-
res Theologos consulerent. Fuit qui proposuit, vt adhiberentur
Canones sub Iulio parati*: sed obiectum est, in rebus nondum
definitis haud oportere à Synodo centum octoginta Patrum con-
scientiam suam reponi in eo quod sexaginta Patribus visum fuerat.
Prærogatiua tum numeri tum ætatis satis est, vt ipsa prærogatiuis
reliquis præferatur, tum ob causam magis acceptam, tum ob vi-
ctoriam minùs oppugnatam: ex minori siquidem excellentiæ ti-
tulo ea præfertur, quam prærogatiua quæ in virtutis meriti que præ-
stantia sita est.

* Extat in
epist. citata
Mutinensis
ad Moro-
num.

1562.

CAPVT XIV.

Lansaci studia apud Regem, vt Præsules ac Theologos mitteret. Litteræ Regine, quibus à se mitti scribit; ac moram petit, sed cum repulsa. Profectio Fabri in Galliam, eiusque ad Reginam litteræ. Earum examen. Cæsaris ardentissima postulata pro Calicis concessione.

^a Litteræ
Lansaci ad
Regem,
19. 23. &
24. Iulij
1562.

DVM hæc in Concilio agebantur, post habitam Sessionem Lansacus Orator Regem edocuit ^a de iis omnibus quæ gesta fuerant. Se purgavit, quod vehementius non institisset, vt noua celebratio declararetur, cum sibi in comperto esset, vbi ad extremos conatus ipse deuenisset, suo discessu, nisi rem impetraret, denunciato, vice noui Concilij nullum planè Concilium habitum iri: Italos numquam consensuros, numquam Hispanos, sed potius Synodum dissoluturos: & Germanis ipsis satis esse, si neutra pars decerneretur. Hispaniæ Regem iussisse à postulato Continuationis desisti; sed mirum non esse, illum non curare vt obtineret verbo quod re obtinuerat, cum iam Synodus progressa esset ad sancienda dogmata, quæ sedente Iulio supererant. Consultum à se fuisse, ne quid inferretur detrimenti Galliæ consuetudini in Calicis negotio: elaborari articulos Sacrificij, quos ad ipsum Regem mitteret: is, si quam in iis aliusve peculiarem rationem haberet, tempestiuè significaret: potissimum verò, ne amplius moraretur missionem illuc Præsulum ac Theologorum, qui partes ipsius sustinerent. Statutum fuisse, vt de quouis articulo tres Theologi à singulis Principibus missi loquerentur, à singulis Principum Oratoribus selecti: eà se facultate vti non posse, cum ibi suæ nationis Theologi non adessent. Amplificabat etiam, quantum tribueretur in Concilio menti Pontificis, præsertim ab Italicis-Episcopis: Hispanos antea præferuidos, postea tepefactos & heberatos: Cæsarem, qui postulatum emendationumque volumen miserat, reiecisse postea in Legatos, vt pro ipsorum arbitratu partem aliquam Synodo subinde proponerent. Quare nisi Gallicorum Præsulum cohors accederet, vires Gallicæ nimis enerues ibi iacere, parumque sperandum esse de articulis à Rege traditis in Oratorum mandatis.

^b Epist. Lansaci ad Reginam, 14. Augusti 1562. & Fabri ad eandem Lansburgo in Sabaudia, 22. Augusti 1562.

Aliquot post dies Reginæ ^b litteræ ad Lansacum delatæ sunt, ² quæ die 23. Iulij signatæ fuerant. In his significabat, ante Septembris exitum adfuturos Tridenti quadraginta Gallos, partim Episcopos,

scopos, partim Abbates, quos Lotharingus Cardinalis adducturus esset; atque idcirco Sessionem vsque ad illorum aduentum protrahendum curaret. In huiusmodi quoque sententiam pariter ad Mantuanum scripsit. Exposuit itaque Lansacus Legatis, & coram & scripto^e ipsis tradito, Cupere Christianissimum Regem, vt il-
 lius Synodi definitiones ab Ecclesiæ Romanæ aduersariis recipere-
 rentur, quoniam aliis opus his non erat. Ad id plurimum profu-
 turum, si vnâ cum eo venerando conuentu reliquarum Christiana-
 rum nationum, Galliæ quoque Præsules in illas definitiones con-
 currerent: hos eousque præpeditos necessariis nexibus, quos ipsi
 Legati comprobarant: illic Regis mandato ad exitum Septembris
 vt tardissimè adfuturos. Eapropter à se peti, vt ad id vsque temp-
 oris Sessio prorogaretur; atque ita euenturum, vt Protestantibus,
 quorum causâ potissimum Synodus coacta fuerat, minor esset ob-
 tentus festinationis accusandæ. Et ne videretur Christianissimus
 Rex (qui primus apud Pontificem, apud Cæsarem, & apud Catholi-
 cum Regem eam conuocandam curauerat) velle tunc, vt ea per
 otium dissolueretur, proponi ab ipso, interim posse stabiliri aut le-
 ges disciplinæ, aut articulos adhuc pendentes de vsu Calicis, qui po-
 stulabatur à Cæsare.

3 Hæc epistola molestiam Legatis incussit: nam ex altera parte
 moras trahere ipsis non licebat ob acceptas Pontificis iussiones, &
 spectatâ dignitate Concilij, toties huiusmodi promissis delusi, atque
 incommodis singularum Ecclesiarum, & discrimine, quod semper
 affert cunctatio ingentibus præualidisque conuentibus. Ex altera
 parte nimis æqua postulatio videbatur, vt breui temporis spatio ex-
 spectaretur cohors tam ampla tam præclaræ nationis, vnâ cum Car-
 dinali tam sublimi natalibus, doctrinâ ac prudentiâ. Moram igitur
 ad respondendum petiere^d, non quò de assensu dissensuue delibera-
 retur, sed quò rationes validissimæ, ac mollissima verba excogita-
 rentur, quibus simul bonus color, & non malus sapor inderetur re-
 pulsæ. Paulò post scripto responsum redditum est^e, quò postulato
 itidem scripto responderet; præcipuè verò breuitati studuerunt,
 quippe quæ quantò illa ad persuadendum ineptior, tantò ex cir-
 cumspeditione accommodatior est. Illius sententia hæc fuit. *Episcopus
 Gallie antequam Synodus aperiretur, decem circiter menses expectatos fuisse:
 post eius inchoationem, quæ Gallorum potissimum causâ habita erat, Patres
 sex menses supersedisse rebus grauioribus agitandis. In præsentia iam in-
 ceptum de illis agi, nec vtiq; decorum esse ob quamcumque conditionem pe-
 dem referre, cum videretur id fieri non posse sine Concilij ignominia, &*

M 2

sine

^e Latine im-
 presso cum
 responso in
 memorato
 libro littera-
 rum Galli-
 carum.

^d Litteræ Le-
 gatorum ad
 Borromæum,
 10 Augusti
 1562.

^e Litteræ Le-
 gatorum ad
 Borromæum,
 14 Augusti
 1562.

1562. sine multis grauibꝯ, incommodis tot Præsulum, qui iam conuenerant, Sessionis prorogationem, quæ præcipuè petebatur, Legatorum potestati absque Patribus non subiacere; adeoq; extra Legatorum facultatem esse ipsius promissionem.

f Memora-
ta epist.
die 14.

g In memo-
ratis litteris
Lanfaci &
Fabri ad Re-
ginam.

Non propterea despondit animum Lanfacus, sed ad Reginam scripsit ^f, ab ea se petere, ut certiorum ipsum redderet, essentne reuera illi Præsules & Lotharingus aduenturi, & iam iter arripuisent: nam si res ita se haberet, etiamsi Legati postulatam exclusissent, sibi tamen impetrationem se polliceri; si non aliter, saltem obnuntiando, nisi Galli Præsules expectarentur, illius Synodi Acta se pro non legitimis habiturum. Verum quoniam existimabatur, in ampla illa Aula (ubi negotia vel maxima decrescunt, perinde ac ingentia flumina in mari) ad conuertendos animos ad ea quæ valde procul aderant, adeoque parum efficacia ad permouendum, satis non esse debilem in paginis impressionem, statuerunt collegæ, ut Faber tertius Orator in Galliam pergeret, ac Reginæ palam faceret, & rei grauitatem & festinationis necessitatem. Sed per viam contigit Fabro, ut à domesticis negotiis ad suam patriam vocaretur, de quo collegas monuit; simulque per familiarem hominem ipsorum litteras ad Reginam misit, ac per eundem significanda curauit, quæ ipse habebat in animo coram proferre. Quam sinistra de Fabri religione fama esset, alibi palam fecimus, & quam animi affectionem haberet in Ecclesiasticorum rituum conseruationem, & in Concilij dignitatem, ipse iam ostenderat in acerba oratione ab ipso habita in conuentu, alia ab illa cuius exemplar antea communicarat, per asperam Patrum indignationem: quare memorata huiusmodi hominis epistola conflata fuit sententiis, quæ gemmarum speciem Suauianis oculis præ se ferunt: quemadmodum placet mihi eius summam fideliter referre, ita ne grauentur alij mecum illam sincerè perpendere.

Initium ducebat ex querimonia, quod sperari non posset in Synodo fructus optatus concordandi sententias oppositas, & pacificandi dissidia Religionis, cum adessent ibi quidem complures præcellentes viri, & Itali & Hispani; sed maior numerus nec eam quæ satis esset virtutem, nec eam voluntatem haberet. In hæc priora illius imaginis lineamenta parumper figamus obtutum. Quod spectat ad eam quæ satis esset virtutem, scire ipsum oportebat, in ingenti quadam communitate fieri non posse, ut maior numerus eius constet qui præcellunt. Satis est, agnitos à Fabro fuisse in Synodo multos viros præcellentes. Etenim in quouis collegio his tandem

dem viris reliqui rem permittunt. Quod spectat *ad voluntatem*, obseruetur, an in quibusdam articulis, quos Faber optabat, tum quò allicerentur Protestantes, nonnullis ad eos conciliandos indultis, tum ad permutandos ritus ac regimen Ecclesiasticum, variarent inter Patres sententiæ, an omnino de repulsa conuenirent. Vbi pauci, & ij quos ipse præcellentes appellat, ad id parati fuissent, existimare potuisset, potiorem cognitionem, melioremque voluntatem in minori numero inesse; sed cum omnes probarentur concordēs, oportebat eas aut bonas aut prauas æquè in omnibus iudicare.

6 Querebatur postea, à Legatis sibi dumtaxat facultatem proponendi fuisse retentam. Verum id est, ob rationes suprâ adductas: hoc non obstitit, quò minùs Orator quilibet, & quilibet Episcopus exponeret Synodo semper quod ipsi placuisset. Id in comperto fuit non solùm ex articulo de mansione, non solùm ex libello Cæsareo; (qui, tametsi argumenta Præsidiibus molestissima contineret, ideò propositus non est, quòd initio Cæsaris Oratores ad rem protrahendam flexi sunt, postea verò Ferdinandus ipse, ad omittendam) sed ex opere ipsorum Gallorum, qui & ad primum ingressum tam grauiā, Legatisque displicentiā in medium attulerant, & postea alia produxerunt, quancumque collibitum ipsis fuit, quemadmodum in processu narrabimus. Atque idcirco Lansacus, legationis Princeps, in memorata epistola ad Regem ante mensē scripta non excusauit retardatam à se propositionem articulorum, qui sibi commissi fuerant, ob eiusmodi impedimentum; sed quia rerum conditiones haud sibi visæ fuerant idoneæ ad expetitum successum.

7 Neque pariter conquestus est Lansacus de eo quod per acres querimonias addebat epistolæ suæ Faber; nimirum, quòd minimè permitteretur Oratoribus collegium vniuersum alloqui, præter primum accessum, sed aliis vicibus solùm Legatos: quod postea miro artificio Suauis amplificat, arguens inde extremam in Concilio seruitutem, quando ne aures quidem liberas obtineret. Profectò Suauem non latebat, id esse moris etiam apud Respublicas maximè liberas, vbi Oratores legationis negotia in magno supremoque Consilio nequaquam exponunt; sed audiuntur à selectis Senatoribus, qui dein aut per seipsos respondent, aut referunt ad maximum conuentum pro opportunitate res propositas. Quin hoc etiam adest discrimen, quòd nec apud huiusmodi Respublicas licet Oratoribus Senatores alloqui priuatim, nec vllus est Senator, qui Oratorum partes agat in Consiliis: at verò in Synodo licebat Oratoribus pro suo arbitratu agere cum quouis Episcoporum, licebat vni

1562. eidemque Oratorem & Episcopum esse, quales reipsa erant Cæsariani, ac postmodum alij quoque fuere, & cuiuslibet Oratorum aderant in conuentu Præsules ipsius Principi addicti, paratique ad cuncta eiusdem postulata exponenda. Et sanè huiusmodi consuetudo, vt Oratores ad Respublicas missi cum paucis agant, non cum pluribus, non modò communis est, sed necessaria. Pleraque negotia, & ea quæ maioris momenti sunt, proponi non possunt, eisque responsa reddi liberè, coram multitudine; ac proinde admissio ad colloquium eâ priuatâ ratione, non est coarctatio libertatis ipsi conuentui, sed libertatis dilatatio ipsis Oratoribus. Ceterum non experimento constiterat, quandocumque voluerant vel acerbissima quæque proponere, solemnem illis audientiam factam, sicuti Cæsareis Bononiæ Pauli Tertij ætate, & Gallis Tridenti Iulio Pontifice?

Tum affirmabat, vnicum præsidium esse posse, Lotharingi Cardinalis, Gallorumque Præsulum aduentum. Benè habet. Sed ij, quippe maiori studio doctrinæque Religionis præditi quàm Faber, longè alij fuere quàm ille eos sibi pingebat. Rescollatione patefiat. Dicebat ipse, ab illis articulis iam paratis de Sacrificio, aditum Protestantibus perpetuò oclusum iri; at verò si quid mutaretur, ac leniretur, sibi polliceri, facilè euenturum, vt simul quod præcipuum est nostræ Religionis conseruaretur, simul ad frugem illi reducerentur. Num fortè huiusmodi vnquam pigmenta proposuerunt Lotharingus & Episcopi Galliæ? Ac nimis quidem crassè errabat ille & in factò & in iure. In factò, quoniam planè constitit, ex tot colloquiis habitis à Cæsarianis, & in libris vtrimque vulgatis, dissidia inter Catholicos & Protestantes non in quibusdam pusillis versari, sed in Fidei cardinibus: in iurè, quia in Fide nihil est pusillum; punctum quodlibet æquè ac sphaera ingens est: & qui aberrat in puncto, aberrat in toto.

Quod si hoc non succederet (pergebat ille) saltem emendationem disciplinæ urgente Lotharingo benè processuram. Etenim Hispani recto erant animo, sed capite carebant, hærebantque attorniti ad recentem Regis castigationem: & initio dixerat, non solum obtineri non potuisse ab Oratoribus, vt Synodus id concederet quod sacræ Scripturæ, & primæ Ecclesiæ consonabat, sed ne id quidem, quod Decreta Canonisque Pontificum complectebantur.

Si Fabri ita scribentis sententia erat, præsentis Ecclesiæ ritus Diuinis Litteris aduersari, fuisset planè locutus tamquam hugonotus.

tus. Sin autem dolebat, cunctas res Ecclesiasticas redigi non posse ad vsus ætatis Apostolicæ, neque pariter ad ea omnia quæ variis temporibus statuere Pontifices; mirum admodum est, quòd tam egregius Iurisperitus admirationem præ se tulerit, cum documentum notissimum sit, leges & consuetudines humanas, tametsi legitimas & sacrosanctas pro aliqua tempestate, rectè pro alia variari: & ubi etiam id ex parte contigisset hominum vitio, nonne illi compertum erat, quàm difficiles ac periculosa sint ingentes vel in melius mutationes, adeoque id quod consuetum est, si tolerabile sit, cuiuscumque nouitatis commodo præferendum esse? Quæ Respublica, quod Regnum, quæ Natio vellet possètte in præsentia remigrare cunctis in rebus ad eos mores, easque leges, quibus cum primò condita sunt, utebantur? Oportebat vt ipse animaduerteret, an id suis in prouinciis effici potuisset. Sunt hæc reuera inaurata vocabula aut seducentium aut seductorum, & sub ostentatione medicinæ euadunt toxica publicæ tranquillitati.

- 10 Magis quàm Oratores Gallici cœperunt Cæsarei acquiescere Legatis ac Pontifici. Tridentum Româ redierat Arriabenus^h, eò missus à Mantuano, ipsum, sicuti narrauimus, excusaturus: & retulerat inter cetera, cupere Pontificem, vt Synodus Cæsari gratificaretur, Calice illius prouinciis concesso, quod iteratis litteris Borromæi Cardinalisⁱ confirmatum est. Rescripserunt Legati, in eadem se quoque esse sententia; sed aliquid ambigere de successu in Concilio. Faciliorem ab ipsis etiam existimari viam, quam Pontifex etiam probarat, vbi Patrum contentio prænosceretur, id esse, vt ibi generatim decerneretur, posse in eo leges relaxari, vbi certæ quædam conditiones simul coirent: iudicium verò, an huiusmodi conditiones in hoc alteròve casu adessent, in prudentia Pontificis reponi, qui, vtpote in altiori loco constitutus, res melius discernebat; &, vtpote præditus auctoritate perpetuâ, & quæ etiam post Synodum perduraret, plus potestatis obtinebat, cuius vi præscriptæ conditiones retinerentur. Adiecerunt Legati, se quoque aliquid conaturos fuisse, vt Synodus illud per seipsam indulgeret, sed ab eo conatu abstinuisse, quòd ignorarent, qualis inde futurus esset aut effectus aut interpretatio tum ibi tum alibi.
- 11 Biduo post hæc responsa à Legatis ad Pontificem scripta, ipsos adiit Quinque Ecclesiarum Antistes^k, sciscitaturus, quid à Pontifice super eo negotio accepissent. Aiebat ille, Stimulari se singulis litteris à Cæsare: ab eodem scribi, vix ampliùs contineri posse populos suos, alioqui Sedis Apostolicæ studiosissimos, quin in absurdum

1562.

^h Litteræ Legatorum ad Borromæum, 4. Augusti 1562.

ⁱ Ad Legatos in comunni, & ad Mantuanum nominatim.

^k Litteræ Legatorum ad Borromæum, 6. Augusti 1562.

1562. dum aliquod prolaberentur. Supra modum eos tristitiâ affectos, quòd postrema Sessio, à qua exoptatam concessionem sperabant, huiusce fructus sterilis euafisset; id verò ita fuisse interpretatos, vt ipsa dilatio penè desperationem pareret. A Bauariæ Duce in postremis Comitibus subsidia contra Turcam agerrimè obtenta fuisse, & solùm pollicendo & sua & parentis sui validissima postulata ad id ipsis à Synodo impetrandum. Vbi primùm illic innotuit Pij IV. creatio, inestimabilem fuisse lætitiâ, propterea quòd considerant, se huiusmodi indulgentiam consecuturos à nouo Pontifice, vt qui suis oculis & auiditatem & necessitatem in illis prouinciis inspexerat. Legati propitiâ voluntatem Pontificis illi testati sunt: de qua dixit Episcopus se pariter certiores redditum ab Oratore Cæsareo, qui Romæ degebat. Postea demonstrarunt incertam euentus aleam ob propensionum sensorumque varietatem. Quare ipsi proposuerunt eandem agendi rationem, quam vt idoneam Pontifici persuaferant: sed non item persuasere Oratori, opponenti, populos hinc deducturos fuisse, Concilium libertate non frui, nec ab eo facultatem obtineri ad beneficium impertiendum: quin quando Pontifex rem Synodo commiserat, si hæc rursus illam in Pontifice reponeret, artem & versutiam suspicatos in iis, quibus vt plenè fiderent, Religionis utilitas postulabat. Quare alia ratio excogitata est, vt petitio eiusmodi conditionibus conuicta Synodo proponeretur, quæ illius assensum faciliorem redderent; nimirum inter ceteras, vt illi populi obligarentur ad credenda, obseruanda ac propugnanda quæcumque Synodus decreuisset. Siquidem Patres, conspicati tam amplum emolumentum Ecclesiæ, ac decus Concilio inde redundaturum, simulque animaduertentes, in vnum ibi coalescere auctoritatem gratificationemque tum præsentis Cæsaris, tum futuri, ad rem indulgendam sese flexissent. Atque huiusmodi rationi satis Drafcouizius libentissimo animo acquieuit, actis abundè gratiis, exhibitisque promissis.

1 Litteræ Legatorum ad Borromæum, 13. Augusti 1562.

Rediit ¹ haud ita multò post is Archiepiscopus Pragâ, quòd ¹² ad Maximilianum coronandum se contulerat, sicuti dictum est, iterauitque Ferdinandi postulata ad Calicem impetrandum, testatus in reliquum tum litteras tum opera Legatorum Cæsari fuisse pergrata.

Huiusmodi erant sensa, affectus, & vota Pontificis, reliquorum Principum & Oratorum, dum minores maioresque Theologi operam nauabant stabiliendis Decretis in quæstionibus de Sacrificio,

crificio, quorum per eos planè dies, in quos incidit reditus Pra-
 genfis Archiepiscopi, digesserunt pro communiore sententia
 Canones & doctrinam. Sed eorum amplitudo, quæ dicta & agi-
 tata sunt, quæque contigerunt in peculiaribus ac generalibus
 cœtibus, antequam Sessionis fructus maturesceret, adigit me, vt
 aliquid quietis præbeam Lectoribus, measque narrationes re-
 dordiar; cùm sæpè ipse rerum ordo ac distinctio varietatis, volu-
 pte non minus quàm cessatio, mentem recreet: menti siquidem
 vt quæ cibo suo saturari nequit, sicut accidit corpori, numquam
 cibi satietas, sed eiusdem iterata frequentia nauseam affert.

Pars III.

N

HISTO-